

ראשונה". לתומי, האמנתי שהמסה הקריטית הזו תצליח לחדור לתודעת הציבור ותגביר את ערנותו למעשי עוולה ולחשיבות שבשמירה על נורמות של מינהל תקין. בפועל נתקלתי באטימות ואדישות בנוגע לשחיתות. עדות מוחשית לכך היו משאלי דעת הקהל שנערכו לקראת הבחירות, שבהם מוקמה השחיתות במקום נמוך בתודעת הציבור ובשיקולי הצבעתו. באחד המשאלים הללו, הסכימו רוב הנשאלים עם כך שמי שאינו מושחת אינו יכול להגיע רחוק בחיים הפוליטיים.

הנחה מצמררת לכל הדעות.

רשימת מפלגת קדימה, בראשות אולמרט, קיבלה 27 מנדטים – הרבה פחות מהציפיות המוקדמות, אך עדיין כמות נכבדה של צירים לרשימה המונהגת על ידי הפוליטיקאי המושחת ביותר בתולדות המדינה. אולמרט נבחר לראשות הממשלה. מבחינתי, זה היה כישלון מקצועי וציבורי: לא הצלחתי לחסום את עלייתו לשלטון. עידן חדש נפתח במדינה: עידן מופקר של שחיתות במיטבה, שהגיעה לממדים מפלצתיים והטביעה חותם הרסני על התנהלותו של אולמרט במלחמת לבנון השנייה.

שחיתות זו נדונה בחלק השני של הספר "ארץ נעדרת", הכולל יומנים ומכתבים אל אולמרט ואל אישים בכירים אחרים במדינה, שפורסמו באתר "חדשות מחלקה ראשונה" – באדיבותו של חברי ושותפי לדרך יואב יצחק – במהלך שתי שנות כהונתו הראשונות של אולמרט כראש ממשלה.

פרק רביעי

מצעד השחיתות מיצחק נבון עד שמעון פרס

אהוד אולמרט ומשפחת שרון ממוקמים אמנם בראש טבלת הפוליטיקאים המושחתים ביותר מאז הקמת מדינת ישראל, אך הם לא האחראים הבלעדיים לסירחון שחלחל מראשו של הדג הציבורי ועד לזנבו. האשמה מוטלת בכללה על אלפי נבחרי ציבור ועובדי מדינה – החל מהדרג הרם ביותר וכלה באלו שבתחתית פירמידת המגזר הציבורי, שגם בהם דבק רבב ברמה זו או אחרת.

ברשימה הזו נכללים למרבה הצער, נשיאי מדינה, ראשי ממשלה, שרים, יושבי ראש של הכנסת, חברי כנסת, מנכ"לים בכירים במשרדי ממשלה ובחברות ציבוריות, ראשי עיריות, רבנים ראשיים, מנכ"לים בכירים במשרדי ממשלה או בחברות ציבוריות, אלופים בצה"ל, מפכ"לים, בכירים בגופים המופקדים על אכיפת החוק (משטרה, פרקליטות, הרשות לניירות ערך, ועוד), נציבי מס הכנסה, מנהלי המכס, ראשי גופים כלכליים גדולים, בנקאים, ראשי ועדים גדולים במשק, ראשי ארגונים ציבוריים, מנהלי מוסדות רפואיים, רופאים ועוד שורה של מעצבי דעת קהל ונותני טון בתחומים שונים: חינוך, תקשורת, תחבורה, ספורט, איכות הסביבה ומה לא.

במסגרת צרה זו, קשה יהיה להכיל את עשרות פרשות השחיתות שהסעירו את המדינה במרוצת השנים, כמו גם פרשות נוספות שנסתרו מעיני הציבור.

העדפתי אפוא להתמקד בפרשות בולטות, אופייניות למצב הנדון, מראשית שנות התשעים, תוך אזכור מקרים מהעבר הרחוק יותר שיש להם השפעה ישירה על ההידרדרות המוסרית בקרב אלה שאמורים לשרת את הציבור מתוך ניקיון כפיים. בגילוי נאות אציין, שהעדפתי להציג פרשות שבהן עסקתי - בין אם כעיתונאי חוקר חסר פניות ובין אם כמייסד וכיושב ראש של עמותות למאבק למען מינהל תקין וטוהר המידות - וזאת מן הטעם הפשוט שמקרים אלה מוכרים לי היטב.

חלק מנבחרי הציבור שמעלליהם יפורטו להלן "מככבים" במקביל ביומנים הפומביים שפרסמתי באתר "חדשות מחלקה ראשונה", שחלקם מובאים בחלק השני של ספר זה. למען הסדר הטוב, אתחיל מראש הפירמידה: מוסד הנשיאות (עוד בטרם הפך אותו משה קצב לקרדום לחפור בו). הדוגמה שבחרתי קשורה בנשיאה החמישי של ישראל, יצחק נבון, שנהנה לאורך השנים מדימוי חיובי, במידה רבה של צדק, אך אני מתקשה לשכוח שתי פרשות שבהן ניכרה חוסר רגישותו לכללי מינהל תקין.

ב-1983, אחרי שסיים כהונה אחת במשכן הנשיא, נמנע נבון מלהתמודד על כהונה שנייה והעדיף לפרוש מתפקידו כדי להיערך לבחירות לכנסת האחת-עשרה ב-1984. הוא ביקש לנצל את האהדה הציבורית שצבר כנשיא ולהתמודד על תפקיד יו"ר מפלגת המערך ומועמדה לראשות הממשלה, למורת רוחו של שמעון פרס, המועמד הנצחי. הרעיון הזה היה לצנינים גם בעיני ראשי הליכוד, שחששו להפסיד את השלטון, שאליו הגיעו לאחר 29 שנות אופוזיציה. זו הסיבה שהם חיפשו כל דרך כדי להכפיש את שמו של נבון. הם החלו זאת עוד כשהיה נשיא מכהן, כשרק החלו השמועות שבכוונתו לשוב לחיים הפוליטיים.

באחד הימים, כשנבון עדיין שימש כנשיא, הגיע

לביתי בכיר דאז במשרד האוצר, יחד עם מזכירתו, שתהפוך לימים לדמות מוכרת בחיים הפוליטיים. השניים מסרו לי מסמכים שמהם עלה כי רעייתו המנוחה של הנשיא, אופירה נבון, עברה לכאורה על החוק בידיעת בעלה כאשר הבריחה לארץ פריטים שונים החייבים בתשלום מכס.

הנושא היה טעון בירור, מעבר לבקשת תגובה מהנשיא לידיעה עיתונאית הנוגעת לו. פניתי אפוא לשלישו הצבאי דאז של נבון, אל"מ עמי גלוסקא, בבקשה שיסדיר לי פגישה בארבע עיניים עם הנשיא. במהלך שיחתנו אמרתי לנבון שאין ברצוני לשרת מפלגה זו או אחרת בבחירות, אבל איני יכול להתעלם מהמעשה של רעייתו. נבון השיב שהוא אינו נושא בחטאיה, ואף על פי כן הוא סבור שהיא אינה צריכה לתת את הדין על העבירות שביצעה.

משום מה, נהגתי בסלחנות כלפי משפחת נבון: האמנתי לתומי שהנשיא עצמו אכן מקפיד על כללי מינהל תקין, ולכן אינו צריך להיענש על חטאי רעייתו; אך פרשה אחרת שנחשפה אחרי שנבון פרשה מהנשיאות הוכיחה לי שטעיתי. פרשה זו קשורה לנוהל שלפיו אם אין בבעלות הנשיא דירה, הוא זכאי לקבל אחרי פרישתו דירת שרד על חשבון משלם המסים. הנשיאים שקדמו לנבון – זלמן שז"ר ואפרים קציר – חזרו למעונם הפרטי בתום תקופת כהונתם. לנבון היתה דירה מפוארת בירושלים, אך לפני שהסתיימה תקופת נשיאותו הוא מכר אותה, וכך בעצם כפה על המדינה לרכוש עבורו דירת שרד – התנהגות שאינה הולמת, בלשון המעטה, איש עט וחינוך מסוגו של נבון.

נשיא אחר שנחשד בהתנהגות שאינה הולמת הוא הנשיא השביעי, האלוף במילואים עזר ויצמן. בגילוי לב אציין כי היה לי יחס מיוחד כלפיו, הואיל ובמשך שנים רבות הייתי איש מילואים בחיל שהוא עמד בראשו – חיל האוויר – ובעוונותי אף

כתבתי שלושה ספרים שהנציחו את חלקו של החזיל בכמה מלחמות (**היום הקצר ביותר** על מלחמת ששת הימים; **שמים בוערים** על מלחמת יום הכיפורים; ו**המהלומה** על מלחמת לבנון הראשונה), שלצורך כתיבתם הסתייעתי בו רבות. יתר על כן, בשנת 1997 העניק לי ויצמן את אות המתנדב בגין פעילותה של עמותת "אמיתי" ל"קידום טוהר המידות ותקינות הממשל במדינה". אף על פי כן, לא הלכתי שבי אחריו כשהתברר לי שהוא אינו מקפיד לשמור על כמה מסעיפי החוק.

ניצני הסתאבותו הופיעו לקראת הבחירות ב-1984, בהקשר של הקמת תנועת "יחד" שבראשה עמד, כשלצדו בנימין (פואד) בן־אליעזר – פוליטיקאי בעל מוסר ירוד שהיה המורה של ויצמן לא רק לקומבינות פוליטיות אלא גם לגלגולי כספים, הרחק מעיניו הבולשות של מבקר המדינה. התנועה הסתייעה, בין השאר, בתרומותיו של מלך השוק האפור דאז, דוד בלאס, שסיבך מאוחר יותר את התנועה הקיבוצית בהשקעות מפוברקות והורשע בגזילת 29 מיליון דולר מכספיה בדרכי מרמה. בלאס יהיה אחד ממושביני מהלך צירופה של סיעת יחד למפלגת המערך אחרי הבחירות. יאיר קוטלר, בספרו **הזרזיר והעורב**, מספר שבלאס העמיד "הלוואה" לאיל ההון רמי אונגר, חברו ושותפו לשעבר של ויצמן ואחד מתורמיה הנדיבים של יחד, שנועדה לכסות את החובות הגדולים שצברה המפלגה במהלך מערכת הבחירות, וזאת בתנאי שהסיעה תחתום על הסכם הצטרפות למערך – הסכם שהותנה בכך שהמערך תכסה את חובותיה של יחד מכספי מימון המפלגות. קשריו של אונגר עם ויצמן לא היו לשם שמים. כך, למשל, כשביקש כעבור שנים לקבל זיכיון להפצת מכונית מהמזרח הרחוק בארץ, לא היתה לו בעיה להביא את נציגי החברה למשכן נשיאי ישראל כדי שיקבלו את ברכתו של הנשיא.

זאת ועוד, חרה לי שבמהלך פגישה של ראשי עמותת "אמיתי" עם ויצמן הוא דחה בצורה בוטה את בקשתנו שיפעל לקידום הצעת חוק שתעניק הגנה לחושפי שחיתויות בשירות הציבורי. "לא בא בחשבון, הם שטינקרים", אמר. למרבה האירוניה, היה זה יורשו במשכן, משה קצב, שפנה אלי באחד הימים והציע שאלחץ על משרד המשפטים לזרז את קבלת החוק הזה. בסוף שנת 1999, זמן קצר לאחר שויצמן החל את הקדנציה השנייה שלו כנשיא, חשף יואב יצחק את העובדה המרעושה שלאורך שנות כהונתו בכנסת ובממשלה, כלומר בעת היותו עובד ציבור, קיבל ויצמן סכומי כסף גדולים מאיש העסקים היהודי-צרפתי אדוארד סרוסי, זאת בלי שדיווח על חלק מהם (שהוגדרו כ"מתנות") לשלטונות המס, ואולי חשוב מכך – גם לא למבקר המדינה, כנדרש בהנחיות ועדת אשר (שניסחה כללים למניעת ניגוד עניינים של שרים וסגני שרים) ובתקנון האתיקה של חברי הכנסת.

הגילוי עורר סערה ציבורית, כמו גם שאלות משפטיות עקרוניות, כגון האם יש מקום לחקור נשיא מכהן. בסופו של דבר הוחלט על פתיחת חקירת משטרה, שבמהלכה נגבתה עדות מויצמן. ממצאי החקירה הועברו להכרעת פרקליטות המדינה. במהלך כל החקירה והבדיקה המשפטית המשיך ויצמן לכהן בתפקידו והצהיר שאין בכוונתו להתפטר.

בחודש מאי 2000 הכריע היועץ המשפטי לממשלה דאז, אליקים רובינשטיין, כי חרף העובדה שנפל רבב בויצמן, אין בכוונתו להגיש כתב אישום נגדו – מטעמים של היעדר ראיות מספיקות בעבירות מסוימות ומחמת התיישנות בעבירות אחרות. רק לאחר פרסום חוות הדעת הזו, שהותירה בידי אפרות להישאר בתפקידו, התפטר ויצמן. התפטרותו נכנסה לתוקף בחודש יולי 2000, כשבע שנים לאחר כניסתו לתפקיד. יש שטענו שהתפטרותו היתה מחויבת

המציאות, ושאלמלא נהג כן היו חברי הכנסת מצביעים בעד הדחתו מתפקידו. לימים התברר כי היה למעשה "דיל" בין היועץ המשפטי לממשלה לבין ויצמן, לפיו אם יתפטר, הוא לא יועמד לדין.

על הכיסא שפינה ויצמן התחרו שמעון פרס – שביקש לחתום את הקריירה הפוליטית הארוכה שלו בכהונה במשכן הנשיא, שם יוכל לנצל את המוניטין הבינלאומיים שלו ואת ניסיונו העשיר כחבר כנסת, כשר וכראש ממשלה לשעבר – וח"כ משה קצב, עסקן אפרורי אך ערמומי שמילא שורה של תפקידים מיניסטריאליים בממשלות הליכוד, ובהם שר התחבורה ושר התיירות.

כמפורט בפרק הקודם, באותה תקופה פרשתי מ**ידיעות אחרונות** ועסקתי בעבודות שונות בענף התקשורת הכתובה. באחד הימים התקשר אלי איש העסקים יעקב זכריה, המקורב לקצב, והציע לי לפגוש את המועמד הנחוש. במהלך פגישתנו גילה לי קצב שהוא אוגר חומר על פרס וביקש ממני לסייע לו בעיבוי ה"תיק" בחומרים נוספים שמן הסתם מצויים בידי או שיעלה בידי לרכז. ידידנו המשותף אמור היה לממן את הפרויקט. סירבתי באדיבות. הבנתי שקצב מכין לפרס "קבלת פנים" תקשורתית מתוזמנת, כפי שאמנם אירע.

פרס, שועל קרבות פוליטי ותיק, היה בטוח שיעלה בידו לגבור ללא קושי על קצב. בשאננותו, הוא לא העריך נכונה את המשקל העדתי שדחף את חברי הכנסת של ש"ס לזרועותיו של קצב, שהצליח גם להעביר אליו כמה מתומכיו הבטוחים לכאורה של פרס במפלגות השמאל. כשפורסמו תוצאות ההצבעה החשאית בכנסת, התברר במפתיע שקצב גבר על פרס.

אודה ואתודה: אף שנבחר על ידי כתבי הכנסת כחבר הכנסת האהוד ביותר, מעולם לא התפעלתי מאישיותו של קצב. נועם הליכותיו המדומה הסתיר את העובדה שהוא אדם כוחני ומניפולטור לא קטן.

הכרתי אותו לראשונה בצעירותו: כתב מקומי זוטר ב**ידיעות אחרונות** שחלם, ואף הגשים זאת, לכהן כראש מועצת קריית מלאכי. את הטיפוס במעלה הסולם הפוליטי החל הרבה בזכות מנחם בגין, שטיפח כמה מנהיגים מקומיים בני עדות המזרח. הוא נבחר לראשונה לכנסת במהפך '77, כשהיה בן 32, ולימים כיהן בממשלת בגין השנייה כסגן שר הבינוי והשיכון. כך, בהדרגה, נסללה דרכו אל צמרת המפלגה.

מן הסתם, פרס לא היה מתקשה להכין "גיליון אישום" בכל הנוגע למוסריותו של יריבו. קשריו של קצב עם משפחת גבריאלי, מאושיות מרכז הליכוד, לא העידו טובות. בין היתר, הוא ובני משפחתו נסעו על חשבון הגבריאליים לקזינו בטורקיה, שם נהנו מאירוח כיד המלך. הרמת גבות לא פחותה תעורר רשימת תורמיו במירוץ לנשיאות – רשימה שכללה כמה אנשים, שנדמה לי שהמטרה לא היתה ממהרת להעניק להם תעודות יושר.

לאורך כל שנות כהונתו כנשיא, קצב קבל על כך שאינו זוכה לחסד והערכה מהתקשורת. הוא עשה מאמצים בלתי נלאים להצטייר כנשיא מקורי וחושב, בעל כוח השפעה; אך בסופו של דבר הסתבך בפרשה של הטרדות מיניות, שהרסה את הקריירה הפוליטית שלו. הודות לעסקת טיעון שהשיגו פרקליטיו עם היועץ המשפטי לממשלה, אמור קצב להודות בעבירות קלות יחסית וכך יחמוק אולי ממאסר.

הנשיא שהחליף את קצב במשכן, שמעון פרס, זן נדיר ועתיק בנוף הפוליטי הישראלי, עשה בשנים האחרונות מאמצים רבים כדי להרזיק את עצמו מפרשות השחיתות שצצו סביבו, ולפעמים סביב מפלגת העבודה או בתוכה בתקופה הממושכת שהנהיג אותה. בפועל, מי שעוקב אחר התנהלותו יודע שנושא מניעת השחיתות מעולם לא היה בראש מעייניו: מעולם הוא לא הסתייג בפומבי ממעשי שחיתות ציבורית, מעולם

לא התייצב בראש מאבקים ציבוריים נגדה, ומדי פעם אף השתלב בה בדרך זו או אחרת. כשאירעו מעשי שחיתות בסביבתו הקרובה, הוא לא חרג מעורו כדי לעקור את העשבים השוטים ולוודא שהאשמים יועמדו לדין, אלא רק דאג שבו עצמו לא ידבק רבב כדי לא לחבל במאמציו הבלתי נלאים לכבוש מחדש את ראשות הממשלה.

פרס התחמק מלמתוח ביקורת על המושחתים

הדוגמה הצורמת ביותר לכך בשנים האחרונות היא מדיניות השתיקה שלו בכל הנוגע לחקירות בפרשות הקשורות באריאל שרון ובבני משפחתו, ומאוחר יותר באלה שבהן מעורב אולמרט. פרס התחמק בשיטתיות מלמתוח ביקורת על שחיתותם האישית והציבורית של שרון ואולמרט, לא קרא לחקור לעומק את התנהלותם, לא גינה בפומבי את הנורמות הפסולות שהם השרישו במערכת הפוליטית הישראלית, ולבטח לא הצהיר על הצורך להסיק נגדם מסקנות. במקום זאת, הוא העדיף לכוונן איתם ברית פוליטית – תחילה כשותף, בהיותו בראש מפלגת העבודה – לממשלת אחדות בראשותו של שרון, ואחר כך כחבר במפלגתם החדשה. המוציא והמביא בין פרס לבין שרון, ואחר כך בינו לבין אולמרט, הוא חיים רמון – כיום המשנה לראש הממשלה, פוליטיקאי שנוי במחלוקת שמומחיותו ב"שטיקים" וב"תרגילים מסריחים" – נחש קטן שגדל מזמן והפך לקוברה בזכות עצמו.

שרון היה ידיד ותיק של פרס. הם חולקים כמה תווי אופי משותפים, שהבולט בהם הוא אי-אהבת האמת. לשקרים שהשמיע כל אחד מהם לאורך השנים לא היו רגליים, ידיים או כל איבר אחר, פרט לפיות שהשמיעו אותם בלי הנד עפעף. קוטלר הגדיר אותם בשעתו כ"הזרזיר והעורב", שם המדבר בעד עצמו. מצא מין את מינו.

בפתח ספרו שהוזכר קודם מצטט קוטלר דברים שאמר ראש הממשלה השני, משה שרת, על פרס: "אני שולל את פרס תכלית השלילה ורואה בעליית קרנו קללה מוסרית ממארת ביותר. אקרע קריעה על המדינה אם אראהו יושב על כיסא של שר בממשלה." במקביל, קוטלר מצטט דברים שאמר ראש הממשלה הראשון, דוד בן-גוריון, לשרון כשהאחרון הועלה לדרגת אלוף משנה: "האם נגמלת מאמירת לא אמת?"

פרס ושרון חולקים גם אהבה משותפת לאילי הון זרים, שסייעו להם בדרכים שונות. דוגמה מעניינת לכך היא ג'ו לייבו, שהיה בראשית שנות השמונים יו"ר מועצת המנהלים של אליאנס ונחשף לימים כנוכל בינלאומי. לייבו התפאר בשעתו על מתנות שהוא מעניק לחברו פרס, שר הביטחון דאז, וכי בין היתר הוא מממן את תפירת חליפותיו היקרות. אגב, הוא לא היה היחיד שמימן לפרס רכישת חליפות יקרות או שהעניק לו מתנה יקרה שפרס מעולם לא טרח להחזיר. עם זאת, בהקשר זה קיים הבדל מהותי בין פרס ושרון: חבריו עתירי ההון של פרס בדרך כלל אינם מתוקשרים, ושמותיהם אינם נכרכים בשמו באופן שהיה אצל שרון.

בגלל הוותק של פרס ושרון, עלה בידם להקדים את הדור הנוכחי של פוליטיקאים שהפכו את השירות הציבורי קרדום לחפור בו, ולעשות לעצמם ולביתם. פרס ושרון המציאו את השידוך בין הון לבין שלטון הרבה לפני הטירונים הפוליטיים שמתיימרים כיום לרשת אותם. חבריו עתירי ההון של פרס, למשל, הזרימו בשנים האחרונות סכומי כסף אדירים למרכז השלום שהוא עומד בראשו. כשנחשפו איסדרים כספיים בפעילות המרכז, פרס לא נראה נרגש במיוחד אף שהמוסד נושא את שמו המכובד. ניתן לייחס זאת לאדישותו ביחס לשמירה על טוהר המידות, אך בל נטעה לחשוב שיש בו אדישות ביחס לפגיעה אפשרית בכבודו; שהרי אנו דנים באדם שמימן באמצעות

המכון, בהשקעה של עשרות אלפי דולרים, ביוגרפיה מחמיאה מוזמנת שנכתבה על אודותיו.

ב־1987, בתקופה שבה כיהן כממלא מקום ראש הממשלה שמיר וכשר החוץ בממשלת האחדות של הליכוד והמערך, נחשף כי פרס קיבל במתנה שעון יוקרתי מדוד בלאס, שחיפש את קרבתו כדי שהלה ישתדל לטובתו בשורה של עניינים הנוגעים לקשריו העסקיים עם התנועה הקיבוצית. בחוסר רצון בולט, החזיר פרס את השעון לבלאס לאחר שנחשפה הפרשה. להגנתו טען כי מדובר במתנת יום הולדת, אך השעון נרכש בוונציה יותר משבועיים לאחר מועד יום הולדתו.

מעידה פומבית נוספת אירעה כשנחשף שפרס, יחד עם שלושה מבכירי מפלגת העבודה דאז – דליה איציק, בנימין בן־אליעזר וחיים רמון – שנסעו למונקו בשנת 2004 כדי להשתתף בחתונתו של איל ההון אהרון פרנקל, תורם ותיק למפלגת העבודה, ששמו נקשר לפני שנים ספורות לפרשת שוחד חמורה בתעשייה האווירית. הנסיעה היתה על חשבוננו של פרנקל, שגם מימן את אירוחם הנהנתני בסוויטות מפוארות. פרס לא ראה בכך דבר חריג, ולכן התפלא על כך שוועדת האתיקה של הכנסת (שדנה בעניין בעקבות תלונה שהגישה עמותת אומ"ץ) נזפה בו ובחבריו על הפרה חמורה של חוק מתנות ושל כללי האתיקה של חברי הכנסת. הוועדה חייבה את פרס, בן־אליעזר ורמון להחזיר את תמורת הנסיעה והאירוח, בהיותה טובת הנאה שקיבלו שלא כחוק. איציק נחלצה מהפרשה בלי פגע, לאחר שהודיעה לוועדה שהתלוותה לפרס לנסיעה שאורגנה על ידי לשכתו, ולכן היתה כפופה לכל הסדרי הנסיעה שקבעה הלשכה.

בראשית 2004, כשהחליט פרס לצרף למפלגת העבודה בכל מחיר את תנועת "עם אחד", בראשותו של יו"ר ההסתדרות דאז עמיר פרץ, הוא היה משוכנע שבכך

הוא מחזק את מפלגתו על ידי צירוף כוח פוליטי בעל אוריינטציה חברתית מובהקת ותשתית ארגונית רחבה. בכנס שנערך ברמת אפעל ערב האיחוד, אמר פרס בזחיחות אופיינית כי זהו ראשית איחוד הכוחות בין המפלגות בכל מה שקשור במאבק בממשלה. כמס שפתיים לפרץ, הוא מתח ביקורת חריפה על מדיניותה הכלכלית-חברתית של הממשלה והחמיא לבעל בריתו החדש-ישן על אופן ניהול סכסוכי העבודה מול האוצר. באותה עת הוא לא העלה כלל על דעתו שלא רחוק היום ופרץ יפר את ההסכם ביניהם, יתמודד מולו וינצח אותו באופן משפיל בקרב על הנהגת מפלגת העבודה.

כשרעיון האיחוד עמד על הפרק, פרס כלל לא הוטרד מכך שבהסתדרות דבק – במידה לא מבוטלת של צדק – דימוי של גוף מושחת. כשנשאל על כך, אמר שאין בהסתדרות שחיתות, ובכלל מדובר בסך הכול ב"מקשת אבטיחים" – תיאור מופרך לארגון שמאז ומעולם היה נגוע בשחיתות, ובימיו של פרץ הגדיל והפך לחצר ביזנטית שנועדה לשרת את חלומו המגלומני להיות ראש ממשלה ובעת ובעונה אחת להוות מקור תעסוקה מתגמל לקרובים ומקורבים למיניהם.

לפרס לא הפריעה, למשל, העובדה שפרץ מכר נכסים של ההסתדרות – חברות כלכליות, אצטדיוני ספורט, מתחמי נדל"ן – לאילי הון שונים במחירים מגוחכים ובתנאים מוזרים. מערך הביקורת של ההסתדרות לא הצליח להתמודד עם התופעות האלה, ומבקר המדינה היה מחוץ לתחום. שנתו של פרס לא נדדה גם לנוכח העובדה שפרץ רושש את קופת החולים של ההסתדרות, השתמש לצרכים פוליטיים בכספי החוסים במוסדות "משען" וניהל מדיניות של חנופה שהפלתה לטובה את ראשי הוועדים הגדולים במשק, שאנשיהם נהנו מהנחות בתשלומי מסי ההסתדרות. ה"חיללים" הנאמנים שגייס פרץ לתנועת עם אחד, ברובם אנשי הוועדים הגדולים, יהיו התשתית שבעזרתה הוא

יכבוש לימים את מפלגת העבודה מידיו של פרס. הבחירות הפנימיות במפלגת העבודה, שנערכו בנובמבר 2005, עמדו בסימן תופעות פסולות: חשד לזיופי קולות באופנים שונים, שבהם שימוש ציני בחולי נפש ובתחיית מתים על ידי אנשיו של פרץ, שהיו נחושים לסלול את דרכו של הראיס לכיבוש המפלגה; פרס מצדו קיבל משלושה אילי הון (חיים סבן, דניאל אברהמס וארנון מילצ'ן) תרומות נדיבות למימון פעילות מטהו, בסכום כולל של יותר מ־320 אלף דולר. מי שנשאה בעיקר נטל גיוס התרומות במטה פרס היתה דליה איציק, ידידתו הקרובה, שרת התקשורת דאז.

אחת משלוש התרומות הללו, זו שהגיעה מכיסו של איל ההון חיים סבן, מבעלי חברת "בזק", עוררה שאלות רבות לנוכח החשד שסבן קיבל תמורה מלאה מהמשרד הממשלתי שבראשו עמדה איציק: הוראת שעה שאפשרה לו להחזיק, במקביל לאחזקותיו ב"בזק", גם במניות של חברת "קשת" – אחת מזכייניות הערוץ השני. הוראת שעה זו עקפה את החוק האוסר על בעלות צולבת, שכן רכישת "בזק" הקנתה לסבן חמישים אחוז ממניות חברת הלוויין "יס". מניות אלה, יחד עם מניותיו ב"קשת" הפכו אותו לגורם בעל עוצמה אדירה בשוק התקשורת הישראלי.

לכאורה היה סבן חייב למכור חלק ניכר ממניותיו בחברת "קשת", שכן לפי חוק "בזק" מותר היה לו להחזיק רק בחמישה אחוזים מאותן מניות. לפני שהעבירה איציק את הוראת השעה, היא ניסתה לשנות את חוק "בזק" לטובת סבן. אך בהתייעצות עם המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, עו"ד דוידה לחמן־מסר, הוחלט שבמקום לשנות את החוק, תתוקן הוראת השעה. העובדה שתיקון זה הפך את סבן לטייקון תקשורת לא הרשימה את עו"ד לחמן־מסר, שטענה שאין כל חשש בהפקדת עוצמה כה רבה בידי אדם אחד וכי ניתן יהיה לבדוק את השלכות ריכוז העוצמה כשיפוג תוקף

הוראת השעה.

סבן עדיין נחשב למוקד כוח בתקשורת הישראלית, ואילו איציק הצטרפה בינתיים למפלגת קדימה (הרבה בזכות פרס, ששכנע את שרון, שלא העריך אותה, לקבל אותה כנדוניה עם הצטרפותו שלו לקדימה) והתקרבה מאוד לאולמרט. בתמורה לתמיכתה הנאמנה בו, אולמרט מינה אותה לתפקיד שבו חשקה – האישה הראשונה בתפקיד יו"ר הכנסת – ושיתף אותה במגעים הקואליציוניים.

ערב מינויה של איציק לתפקיד יו"ר הכנסת פנתה עו"ד סמדר בן-נתן, היועצת המשפטית של איגוד הבמאים והתסריטאים, אל היועץ המשפטי לממשלה וביקשה ממנו לחקור את מעשיה של איציק במשרד התקשורת, ולברר האם יש קשר בין הוראת השעה שאפשרה לסבן להמשיך ולהחזיק במניות לבין העובדה שהאיש הוא גם תורם נדיב לפוליטיקאים. עו"ד בן-נתן הסבירה שהבדיקה חשובה במיוחד בזמן הזה, ערב מינויה של איציק לעמוד בראש הגוף הממונה על תקינות החקיקה של כנסת ישראל.

עמותת אומ"ץ התגיסה לסייע. תחילה הגשנו למזוז תלונה נגד פרס, אז המשנה לראש הממשלה שרון, ונגד איציק, שהחלה בינתיים לשמש כיו"ר הכנסת – ובה בקשה להורות על חקירת משטרה נגד השניים, בחשד לקבלת שוחד. במקביל, הגשנו למבקר המדינה תלונה נגד איציק בחשד לפגיעה בטוהר המידות בהתנהלותה בסוגיות אחרות בעת שכיהנה כשרת התקשורת. מבקר המדינה הודיע לנו כי החל בבדיקת התלונה.

איציק החלה להשתולל. חוצפתה לא ידעה גבול. היא פנתה למזוז בדרישה לסגור את תיק התלונה ולפרסם הודעה ברבים בעניין חקירת השוחד. במקביל, לחצה על בכירים במשרד מבקר המדינה להפסיק את הבדיקות המתחייבות מתלונתנו לאור העובדה שהיא חסינה מביקורת. כעבור זמן קצר

פרסמה לשכת מזוז את ההודעה הבאה: "ההחלטה לאפשר לקבוצת סבן להוסיף ולהחזיק ב(מניות) חברת 'קשת', בד בבד עם שליטה ב'בזק', השולטת ב'יס', התגבשה בשיתוף הדרגים המקצועיים במשרד התקשורת והיתה על דעתה המקצועית של גברת לחמן-מסר, האחראית על הטיפול בנושאים אלה במשרד המשפטים. עמדה מקצועית זו גובשה בהתאם להסדר החקיקתי הקיים בעניין זה בחוק הרשות השנייה. לנוכח האמור, לא מצא היועץ המשפטי לממשלה מקום לפתיחה בחקירה פלילית נגד יו"ר הכנסת, דליה איציק". מפליא שמזוז לא התייחס להיבט הציבורי של הפרשה: איך תוכל איציק, שנחשדה בחקיקה לא תקינה, לשמש כיו"ר הכנסת הממונה מתוקף תפקידה על שמירת הליך החקיקה התקין?

מידע שלא הובא לידיעת הציבור בהודעת לשכת מזוז הוא שעו"ד לחמן-מסר היא רעייתו של עו"ד אורי מסר, מקורבו ושותפו לשעבר של ראש הממשלה. משום מה, לא עלה כאן על הפרק חשד לניגוד אינטרסים בפעילות המשנה ליועץ, המטפלת בתיק של חברה בכירה במפלגתו של אולמרט. לא היה זה עניין של מה בכך: להחלטותיה של לחמן-מסר ביחס לחשדות כלפי איציק היו השלכות מיידיות על מצבו של ראש הממשלה, וממילא גם על מצבו של בעלה, המחובר בעטינים ללשכתו של אולמרט ומעורב בכמה מהפרשות שבהן הסתבך ראש הממשלה.

טענות על ניגוד עניינים בפעילותה של עו"ד לחמן-מסר – שכמשנה ליועץ המשפטי טיפלה בתיקים שבהם בעלה היה מעורב, לפחות בעקיפין – כבר נשמעו בעבר. לפני שנתיים פורסם כי עו"ד אורי מסר הועסק כיועץ משפטי של חברת "פלאפון", שהיתה תחת פיקוחה של רעייתו מתוקף תפקידה כאחראית על התחום הכלכלי בלשכת היועץ המשפטי לממשלה – תחום המחייב אותה לטפל בשוק התקשורת, ובכלל זה בשורה של נושאים הנוגעים לחברת "בזק", בעלת השליטה

בחברת "פלאפון". שר התקשורת באותה תקופה היה לא אחר מאשר אולמרט.

היועץ המשפטי לממשלה נדרש לסוגיית המשנה שלו ולהשפעת קשריה האישיים על החלטותיה המקצועיות. בתשובה לשאלה האם טיפולה בפרשת סבן לא יוצר חשש לניגוד עניינים, השיב מזוז: "עו"ד דידי לחמן-מסר ובן זוגה מקיימים הפרדה מקצועית מוחלטת בין עיסוקיהם זה שנים רבות. הפרדה מוחלטת זו מאפשרת לעו"ד לחמן-מסר לבצע במשך השנים את עבודתה המקצועית ללא משוא פנים, ללא כל קשר וללא כל התחשבות בעבודתו של בן זוגה, בלקוחותיו או בחבריו".

האם תשובה זו היתה מקובלת על מזוז גם בנוגע למשרדים אחרים במגזר הציבורי? האם גם בהם היה מסכים למצב שבו עניין הפרדת האינטרסים נמסר להמיות לבו של העובד? לא כך סבר נשיא בית המשפט העליון לשעבר, אהרון ברק, בקובעו את הלכת ניגוד עניינים המכונה בעגה המשפטית "דוקטרינת ניגוד עניינים". הלכה זו, הנחשבת לפסק הדין המשמעותי הראשון מבין פסקי הדין המרובים של ברק, נקבעה לראשונה ב-1979 בעתירת סיעת הליכוד בעיריית פתח תקווה נגד מועצת העירייה. ברק כתב אז כי "על פי כללי הצדק הטבעי, אסור לעובד הציבור להימצא במצב בו קיימת אפשרות ממשית של משוא פנים או דעה משוחדת". עוד נאמר כי "על פי כללי האמון, בידי עובד הציבור הופקד כוח וניתנה לו סמכות. השימוש בכוח זה והפעלתה של סמכות זו לא באים לשרת את ענייניו של עובד הציבור אלא את האינטרסים שהכוח והסמכות באו להגשים".

הלכה זו מלווה במשך שנים את העיסוק במשוא פנים וניגוד עניינים בשירות הציבורי. בנושא של מינויים פוליטיים נקבע בה במפורש: "ביטולו של ניגוד עניינים חייב שיעשה על דרך הפרדה בין הדבקים ויצירת בידוד". בתקשי"ר – קובץ ההנחיות

המחייב את עובדי שירות המדינה - נכתב באופן מפורש כי "עובד הקשור במישרין או בעקיפין במסגרת תפקידיו, אחריותו וסמכויותיו, בפעולה או בעסקה של המדינה ויש או עלול להיות לו עניין אישי בביצועה או שעלולה לצמוח לו, לקרובו, לשותפו או לידידו תועלת אישית מכך, יודיע על כך מיד לממונה עליו ולא ייתן ידו לקיומה או אי־קיומה של הפעולה או של העסקה בכל דרך שהיא אלא לאחר קבלת אישור הממונה עליו". והנה, דווקא בלשכת היועץ המשפטי לממשלה, העומד בראש מערכת אכיפת החוק, בחרו להלך בהקשר זה בתחום האפור.

החלטתו הזריזה של מזוז בפרשת סבן עוררה תהיות בקרב חוגים שונים. אתר האינטרנט של ערוץ שבע, שפנה אלי, שמע ממני באותה העת שפרשת דליה איציק לא נגמרה מבחינתי עם הודעתו של היועץ המשפטי לממשלה. זאת משום שאיציק הפעילה לחץ על עו"ד לחמן־מסר כדי לצאת נקייה מהפרשה. באותה הזדמנות העליתי תהיות בנוגע לחוות הדעת שעליה הסתמך מזוז כשדחה את תלונת עמותת אומ"ץ: איך זה ייתכן שהיועץ המשפטי לממשלה, שידוע כמי שאינו ממהר להחליט בטרם קיים בדיקה יסודית, מפרסם דו"ח שבווע אחרי שהוגשה תלונה בעניין? יתר על כן, הוספתי, בחינת תגובת היועץ מלמדת שהחלטתו שלא לפתוח בחקירה נגד איציק נסמכת כנראה על חוות דעת ישנה - מה שמוסיף לחשדות בדבר מידת תקינותה. "משהו פה מסריח לי", סיכמתי.

מלשכת יו"ר הכנסת, דליה איציק, נמסר לערוץ שבע בתגובה להאשמותי: "היות שאנו שוקלים את צעדינו המשפטיים כנגד מר אבנרי בעקבות ההאשמות המופרכות שהשמיע, ואשר הוכח מעל לכל ספק כי אין בהן ממש עם הודעתו של היועץ המשפטי לממשלה, לא נתייחס מעבר לכך." תגובת לשכת מזוז היתה: "באשר לטענות בדבר איומים לכאורה מצד יו"ר הכנסת, דליה איציק - מדובר בטענות משוללות כל יסוד.

יובהר כי לא היו איומים או מה שיכול להשתמע כאיומים מצד יו"ר הכנסת כלפי עו"ד דידי לחמן-מסר.

"הנושא טופל באופן מקצועי ונטול פניות, בשיתוף כל הגורמים המקצועיים הרלבנטיים. בעקבות פנייתה של עמותת אומ"ץ בנדון, ביקש היועץ המשפטי לממשלה, כמקובל, את התייחסות עו"ד לחמן-מסר, שטיפלה בעניין בשעתו. לאחר קבלת התייחסות עדכנית (ולא ישנה, כנטען) מטעמה ומטעם היועצת המשפטית של משרד התקשורת, ובבחינת הדברים, לא נמצא מקום להורות על חקירה פלילית, כפי שהוסבר במכתבנו. לסיכום: לרמיזות העולות מהכתבה אין שחר. לא היו דברים מעולם."

אי ציק לא חדלה להתעניין

הלחצים שהפעילה אי ציק על משרד מבקר המדינה היו בעייתיים במיוחד. לפי החוק, מנוע המבקר מלבקר את יו"ר הכנסת אשר לה הוא מגיש את הדו"ח השנתי שלו. אי ציק ניצלה בצורה צינית את נגישותה למשרד המבקר ונהגה לצלצל לעתים מזומנות לניצב בדימוס בורובסקי ולתשאל אותו על הבדיקות העוסקות במעלליה במשרד התקשורת. זאת בניגוד לכל כללי האתיקה ולממלכתיות המדומה שהיא מפגינה. עמותת אומ"ץ עמדה על המשמר כדי להבטיח שהבדיקות שביצע המבקר בענייניה של אי ציק יהיו יסודיות ובלתי תלויות, אך לצערנו הן הסתיימו בסופו של דבר בקול ענות חלושה. אי ציק נחלצה מהן בלא פגע. משרד מבקר המדינה אינו בודק את התלונות נגד אי ציק וסירב להודיע מדוע לא מעבירים חומרים להכרעתו של היועץ המשפטי לממשלה, שרק הוא יכול להורות על חקירת משטרה נגד אי ציק. אין בדעתנו להניח לנושא זה.

אי ציק מעולם לא גילתה רגישות לשמירה על כללי מינהל תקין. פרס היה כנראה זה שהדביק אותה

בחיידק ההון והשלטון, ומאז קופת שרציה עמוסה בדוגמאות למכביר. אחת הבולטות שבהן נוגעת לכנס התקשורת שנערך בחודש ספטמבר 2005 בים המלח בחסות משרד התקשורת, שאיציק היתה מופקדת עליו. על כנס זה כתב גיא הדס בגלובס בחודש ספטמבר 2005: "מנהלים בכירים בתקשורת ובכירים במשרד התקשורת הביעו תמיהה לגבי האופן שבו אורגן כנס התקשורת שנערך בסוף השבוע. הכנס אורגן בידי חברה מקצועית לארגון כנסים שבבעלות ובניהול רותי קורן ואורלי שני - אשתו של אורי שני, המקורב לראש הממשלה - אך היוזמה לארגונו היתה של דליה איציק, והוא קיבל לאורך כל הדרך גיבוי והתערבות ערה מצד איציק ומקורביה. למשתתפים הרבים נשלחה הזמנה בכתב, בחתימתה של איציק. חלק מן המשתתפים מעידים כי היא הזמינה אותם באורח אישי".

ביטוי אחר לצפצופה של איציק על כללי מינהל תקין היו המשכורות השמנות וההטבות המוגזמות שקבעה, בתוקף סמכותה, למקורביה וקרוביה. כמה עובדים בכנסת העבירו באופן אנונימי רשימה לדוגמה בעניין זה למבקר המדינה, שהעתקה נמסר לעמותת אומ"ץ. כך, למשל, ליועצת המשפטית של הכנסת, עו"ד נורית אלשטיין, שעשתה עבודה שירותים פוליטיים ואחרים, נקבעה משכורת של 54 אלף שקל; מנכ"ל הכנסת, אבי בלשניקוב, קצין המבצעים שלה, משתכר 38 אלף שקל; למנהל חדר הכושר במשכן, המשמש גם כמעסה האישי שלה, ניתנו הטבות; אחת מקרובות משפחתה, שהיתה עובדת זוטרת במנגנון הכנסת, קודמה במהירות; וגם קרוביה של עליזה בראשי, מזכירת סיעת הליכוד בכנסת, חברה אישית של איציק, היו חלק מ"חגיגות השכר". הואיל ומבקר המדינה אינו יכול לבדוק, כאמור, תלונות נגד יו"ר הכנסת, איציק נהנתה מכל העולמות. אחרי שאיציק נחלצה מהסבך בפרשת סבן, דרשה

עמותת אומ"ץ לחקור לפחות את פרס בחשד לקבלת שוחד, אך מזוז דחה את בקשתנו וקבע שאין מקום להעמידו לדין – לא על הפרת חוק המפלגות ולא על הפרת חוק המתנות. מזוז הציע לנו לפנות לוועדת האתיקה של הכנסת בבקשה שתדון בהיבטיה של הפרשה. למרבה האירוניה, יו"ר הוועדה, ח"כ חיים אורון, הודיע לנו שהוועדה שבראשותו אינה עוסקת בנושא תרומות למפלגות. רק בשלב מאוחר יותר, אחרי שהעברנו את הכדור בחזרה למגרשו של מזוז, ומלשכתו הועברה חוות דעת ללשכה המשפטית של הכנסת, התכנסה ועדת האתיקה אחרי סחבת ממושכת, ואולי מכוונת, לדון בנושא רגיש זה. קשה לדעת עד כמה היתה איציק מעורבת מאחורי הקלעים בעיצוב התנהלות הדיון, שנגע לה באופן אישי, אך גם אם היתה התערבות כלשהי מצדה היא נעשתה בלי להותיר טביעות אצבעות. היה אשר היה, גם הפעם מצאה הוועדה סיבה מאלפת למסמס את הטיפול בתלונתנו: פרס נבחר בינתיים לתפקיד נשיא המדינה והתפטר מחברותו בכנסת, ולכן אין בסמכות הוועדה לדון בעניינו. והמשכיל בעת ההיא יצחק.

מי שאולי התהפך בקברו למשמע הבשורה שפרס נבחר לשמש כנשיא המדינה הוא ראש הממשלה המנוח יצחק רבין, שהכיר מקרוב את מעלליו הרבים של פרס. בניגוד לפרס, רבין היה ביסודו אדם ישר ופוליטיקאי הגון; ואם מעד, היה זה בעיקר בתסבוכות שאליהן נקלע בגלל רעייתו לאה, חובבת החיים הטובים, שדחפה את יצחק להתיידד עם אילי הון מקומיים וזרים. היה זה אך סמלי שביום שבו נרצח סעד בביתו איל ההון מרטין שלאף, ששמו נקשר ליותר מדי פוליטיקאים ישראלים.

לאה רבין היתה חובבת גדולה של מתנות יקרות ערך; ולא מעט מהן, שניתנו לה או לבעלה כתשורה ממלכתית, עברו לרשותה הפרטית ללא היתר. קשה

להתעלם ממתנות אחרות שקיבלה בזכות היותה מקדמת מכירות של יחצ"ן הצמרת רני רהב, כשכיכבה באירועים שערך ללקוחותיו, ולעתים אף גררה עמה את בעלה, ראש הממשלה, שנוכחותו הוסיפה כמובן ליוקרת האירוע.

התפטרותו של רבין מראשות הממשלה ב-1977, אחרי שהעיתונאי דן מרגלית חשף את דבר קיומו של חשבון הדולרים שניהלה לאה בבנק אמריקני - חשבון שנפתח כחוק בזמן שרבין כיהן כשגריר ישראל בארצות הברית, אך לא נסגר בתום כהונתו, בניגוד להוראות הפיקוח על מטבע זר שהיו נהוגות באותו הזמן בישראל - היתה מעשה אצילי. אבל איש לא שאל שאלה פשוטה: מאין הכסף שנצבר בחשבון הדולרים של משפחת רבין? בעת ששימש כשגריר, דרש רבין וקיבל סכומי כסף ניכרים בתמורה להרצאותיו בקהילות היהודיות ברחבי ארצות הברית. הוא לא שילם מס על הכנסות אלה וביצע לכאורה גם עבירות מס. נקודה למחשבה.

תיק השמצות נגד פרס

מה באמת חשב רבין על רמתו המוסרית של פרס ניתן ללמוד מהסיפור הבא: בראשית 1992, זמן קצר לפני ההתמודדות האחרונה בין השניים על הנהגת מפלגת העבודה, התקשר אלי איל ההון המנוח עזריאל עינב, בעליה של בריכת גורדון, וביקש להיפגש איתי בדחיפות. עינב, ידיד קרוב של רבין, שנהג לארץ את יצחק ולאה בחווילתו בז'נבה, גילה לי שברשותו של רבין מצוי תיק סודי על פרס, הכולל חומרים שנאספו ממקורות עלומים, שיכולים לערער עוד יותר את חוסר אמינותו הידועה של פרס ואף להטיל דופי ביושרו האישי. לדבריו, הוא שכנע את רבין להדליף את החומר בניסיון לטרפד את מועמדותו של פרס, ואמר לי שבחר בי משום שנוסף להיותי עיתונאי

חוקר **בידיעות אחרונות** עמדתי בראש עמותת "אמיתי", שיש לה כלים לפעול במישור הציבורי והמשפטי נגד פרס, בהסתמך על החומרים שיועברו לי.

רבין היה באותה עת חבר כנסת מן המניין, מאז נאלץ להיפרד ממשרד הביטחון בעקבות ה"תרגיל המסריח" שרקחו חברי הכנסת אריה דרעי וחיים רמון, בניצוחו של שמעון פרס. מטרת המהלך הזה, במרץ 1990, שבוצע למורת רוחו של רבין (הוא זה שהעניק לו את השם "התרגיל המסריח") היתה להפיל בתואנה מדינית את ממשלת האחדות השנייה, בראשות יצחק שמיר, בהצבעת אי-אמון בכנסת, לסלק את הליכוד ולכונן ממשלה חדשה – ממשלת שמאל-חרדים, בראשות פרס. ממשלת האחדות אכן הופלה בהצבעה, אך ברגע האחרון בגדו החרדים בפרס, שלא הצליח להרכיב ממשלה חלופית בהנהגתו. התרגיל נכשל. שמיר הקים ממשלה חדשה עם מפלגות הימין, ומפלגת העבודה הושלכה בבושת פנים אל ספסלי האופוזיציה. רבין ישב ספון בלשכה צנועה שהועמדה לרשותו באחד הצריפים בקריה בתל אביב. ספק אם האמין שאי פעם יחזור לכהן כראש הממשלה, אבל פרשיות השחיתות של הליכוד הביאו להקדמת הבחירות, ונפתחה הדרך להתמודדות נוספת בינו לבין פרס על ראשות מפלגת העבודה ומועמדה לראשות הממשלה.

לאחר השיחה שלי עם עינב הוזמנתי להיפגש איתו. כשהגעתי ללשכתו הוא החליט שבגלל רגישות הנושא מוטב שנשוחח בארבע עיניים וביקש מעוזרו הצמוד דאז, שמעון שבס, לצאת מהחדר. שבס המופתע עשה זאת באי-רצון בולט. היה בכך משום אימות לתחושותי שבניגוד לאמון המוחלט שהיה לרבין בעיתונאי איתן הבר, מקורבו הוותיק ואיש סודו (שיכהן לימים כראש לשכתו במשרד ראש הממשלה), אמונו בשבס היה מוגבל, לפחות בתחומים מסוימים.

כשנותרנו לבד, רבין הוציא מאחת המגירות תיק

שכלל חומר על פרס והציע שעמותת "אמיתי" תזין בו את הרשויות המתאימות ותדאג לפרסום נאות של חלקים ממנו בתקשורת. כשעיינתי בתיק, שהכיל לכאורה "חומר נפץ" פוליטי וכלכלי, מצאתי בו מידע שרובו היה בגדר שמועה, חלק נתמך בראיות נסיבתיות מקוטעות, ובנוסף כמה קטעי רכילות. אך לצד אלה היה בו גם מידע מרתק על פרשה טעונה שטרם נחשפה אז, הכרוכה בהתחייבות שהעניקה ממשלת ישראל בשנות השמונים, בתקופת כהונתו של פרס בראשה, לא לפגוע בתוואי של צינור נפט גדול שחברה בינלאומית גדולה תכננה לבנות בין עיראק לירדן – חרף החשש שארגוני הטרור ינצלו את החסינות הישראלית ויקימו בסיסים בצמוד לתוואי הצינור. מי שתיווך בפרשה הזאת היה איש העסקים היהודי־שווייצרי ברוס רפופורט, ידיד קרוב של פרס שתרם כספים רבים למפלגתו. ואמנם, בתמורה למתן ההתחייבות אמורה היתה מפלגת העבודה לקבל תרומה כספית גדולה ממנו.

הקשר בין הון ושלטון זעק כאן לשמים; אך לאחר עיון קצר בחומר הגעתי למסקנה הבלתי נמנעת שבגלל קוצר הזמן עד למועד ההתמודדות בין רבין לפרס, לא ניתן יהיה לאמת ולבסס את המידע בפרשה הזו, שהיה טעון בדיקה יסודית. יתר על כן, מהיכרות טובה עם פרס – פוליטיקאי ותיק ומיומן, אופורטוניסט חסר מעצורים – היה ברור לי כי פרסום המידע שבתיק יגרום לו להסיר את כפפותיו ולהשיב מלחמה אכזרית, שתפגע קשה ביריבו על הנהגת המפלגה. הבעתי את חששי בפני רבין והצעתי לו לגנוז את החומר בכספת, והוא אכן עשה זאת בחוסר רצון ובארשת אכזבה. עם זאת, דומה שהצלחתי לשכנע אותו שלא כך תיסלל דרכו המחודשת לראשות הממשלה. ואמנם גם בלי פרסום החומר שבתיק הוא הצליח כעבור זמן לא רב לנצח את פרס בהתמודדות הפנימית במפלגת העבודה, ובהמשך להביס את שמיר

ולהיבחר בפעם השנייה לתפקיד ראש הממשלה. רבין הפיח תקווה במדינה אחרי שנים של שלטון מסואב בראשות הליכוד. אך השלטון משחית את שני צדי המפה הפוליטית. לראיה, כבר בראשית כהונתו מעד רבין כשהתעקש להשאיר בממשלתו, מטעמים קואליציוניים, את שר הפנים אריה דרעי גם אחרי שהוגש נגד האחרון כתב אישום פלילי – נורמה פסולה שזכתה לביקורת נוקבת מצד שופטי בג"ץ. אחת הטעויות החמורות שלו היה מינויו של שמעון שבס, אחד מסמלי הסיאוב במדינה, כמנכ"ל משרדו. שבס ניצל את תפקידו לצבירת הון אישי, ובדרך הושחת והשחית.

מבלי שהתכוון לכך, שבס יצר סביבו אליטה שעמה נמנו, בין היתר, הרמטכ"ל אמנון ליפקין־שחק, הבכירים לשעבר בשב"כ יעקב פרי ויוסי גינוסר, המפכ"ל רפי פלד, ואחרים. גם אריה דרעי היה בסביבה הקרובה. חברי החוג הזה היו מעורבים בכמה מהלכים משמעותיים במשק, דאגו למקורבים למיניהם, ולעתים גם לעצמם; הפלא ופלא, חלקם גם הסתבכו עם החוק. אליטה שמאלית זו סללה בדיעבד את הדרך להקמת אליטה ימנית סביב אביגדור ליברמן בעת שהאחרון כיהן כמנכ"ל משרד ראש הממשלה, בעידן ממשלת נתניהו. חבורה זו, שפעלה על פי משנה סדורה דומה, כללה בין היתר את דוד אפל, אריה דרעי וצחי הנגבי. ארבעתם לא יצאו צדיקים.

שבס לא חיכה יותר מדי זמן לאחר שנכנס לתפקידו. האיש הכוחני, הצנטרליסט שדואג שהכול יעבור דרכו, החל לנווט כמה מהשרים ו"התלבש" על המנכ"לים של משרדי הממשלה. בשם היעילות הוא ארגן בין היתר את "אוטובוס המנכ"לים", שסייר ברחבי הארץ כדי לאתר חסמים ביורוקרטיים בשירות הציבורי ולטפל בהם; אך הלכה למעשה סלל לעצמו לא מעט קיצורי דרך. מתוך שיקולים גלויים וסמויים, מבלי שרבין היה מודע להם.

במשך תקופה ארוכה עמד שבס בראש ועדה לקביעת סדרי העדיפויות בעניין חלוקת המשאבים לרשויות מקומיות, על פי סיווגן המחודש. ניווט הצוות שדן בקידום פרויקטים ציבוריים ופרטיים ברחבי המדינה ובקביעת סדרי העדיפויות, ויכולתו להפעיל את מנכ"ל משרדי הממשלה השונים – כל אלה העניקו לשבס כוח רב והיוו לו מצע לכמה מהלכים לא כשרים, שחלקם נחשפו לימים וחלק עדיין בבחינת נעלם. לא בכדי נחשב שבס במשך תקופה מסוימת כ"מנכ"ל המדינה" והרשה לעצמו בעזות מצח להתעמת עם שר האוצר דאז, אברהם (בייגה) שוחט, ועם שר השיכון והבינוי דאז, בנימין (פואד) בן־אליעזר, שניסו לבלום אותו.

היו כאלה שחששו מנחת זרועו הארוכה של שבס, וזאת לאחר שהתברר שרבין נתן לו יד חופשית לבצע "פעולות ייעול" למיניהן. עוצמתו גברה בתקופה שבה שימש רבין כממלא מקום שר הפנים, לאחר שדרעי, שנגדו הוגש כתב אישום, אולץ לפרוש מתפקידו בהוראת בג"ץ. שבס ניצל את חוסר העניין של רבין בהתנהלות המשרד, הפך את עצמו לבעל הבית והחתיים את ראש הממשלה על מסמכים ותוכניות כראות עיניו. באותה תקופה למד שבס להכיר את דרכי פעולתן של ועדות בניין הערים המחוזיות והמקומיות, יצר קשרים עם גורמים שונים, בחש בחשאי בסוגיות שונות וקיווה לקצור פירות אחרי פרישתו מהשירות הממלכתי, על פי העיקרון של קח ותן.

אחד מאלה שנהנו מחסדיו הוא איל ההון אלפרד אקירוב, ששבס קידם בדבקות פרויקטים שלו. ואמנם זמן לא רב אחרי שפרש מתפקידו במשרד ראש הממשלה, יצר שבס קשר עם אקירוב, והם דנו בקידום יוזמות משותפות. משום מה, אקירוב לא ראה בכך דבר חריג. כשנשאל על כך, אמר: "אני מכבד אותו מאוד. הוא

אדם מוכשר. אין בעיה שאנחנו מתכננים דברים משותפים."

שבס פעל לקדם גם את פרויקט המרינה בהרצליה, שנולד בהרבה חטאים ועבירות על החוק. ראש עיריית הרצליה דאז, אלי לנדאו, שנחשד בכך שגזר קופונים שמנים לכיסו ממימוש הפרויקט, הצליח לקבל את ברכתו של השר דרעי לזירוז הליכי האישור הסופיים (ולאות תודה, בראיונות לתקשורת הוא טרח להציג את דרעי כמי שנגרם לו עוול). אך מאחר שדרעי פרש לפני שהשלים את המשימה, החליט לנדאו להתלבש על שבס, ובצדק. הוא מצא בו בעל ברית פוטנציאלי שניחן, כמוהו, ברמה מוסרית ירודה. ואמנם המרינה הפרטית, שבבעלות היזמים מוטי זיסר, יולי עופר ומוזי ורטהיים, קיבלה במפתיע אופי של פרויקט לאומי. כל האישורים הוסדרו. כשראה לנדאו כי טוב, רתם את שבס לפרויקט נוסף: פינוי מפעלי תע"ש בעיר. הקרקע היקרה נמכרה ליזמי נדל"ן.

קשה מאוד להציג ראיות חותכות לקבלת שוחד וטובות הנאה על ידי ראשי עיריות ופקידי ממשלה בכירים. הדרך היחידה היא לעקוב מקרוב אחר שיפור דרמטי ברמת חייהם, כפי שקרה במקרה של שבס. כך, למשל, במשך תקופה מסוימת הוא התגורר בדירה שכורה בפרויקט היוקרתי "סי אנד סאן", ואחרי שפרש מהשירות הציבורי שכר משרדים מרווחים, נסע במכונית יקרה, ואפילו העסיק נהג. פקיד בכיר לשעבר, שעקב בשעתו מקרוב אחרי התנהלותו של מנכ"ל משרד ראש הממשלה לפני ומאחורי הקלעים, העיד: "השפעתו ושליטתו היתה מעבר למה שנראה על פני השטח. היו כבר דוגמאות ראשוניות של קבלת טובות הנאה לכאורה. ספק אם רבין היה מעודכן בכל מה שנעשה סביבו, ולפעמים גם מטעמו."

רבין ידע על עסקיו המפוקפקים של שבס

קופת השרצים של שבס נסתרה מעיניו של רבין במשך תקופה ממושכת. הוא לא ידע מה עומק החפירה שביצע הקרדום. כשנה לפני הירצחו של רבין התפטר שבס מתפקידו, בנימוק שברצונו לשמש כיועץ פוליטי של ראש הממשלה לקראת הבחירות הבאות. מעטים ידעו את הרקע האמיתי ל"התפטרות", שלא היתה אלא הדחה שבוצעה אחרי שרבין הפנים סוף סוף את העובדה ששבס מועל בתפקידו הרם ומנצלו לצורך התעשרות. להדחה קדם נתק הדרגתי ביניהם – עובדה שנשמרה בדיסקרטיות, הרחק מעיניהם של העיתונאים, שלא ידעו שיחסיהם של השניים אינם כתמול שלשום ושהם מדברים זה עם זה כמעט אך ורק בנושאים ממלכתיים חיוניים.

מקורביו של שבס הפיצו גרסה, שלפיה הוא פרש מתפקידו משום שהתאכזב מכך שרבין לא מינה אותו לתפקיד שר. לגרסה זו היו קוונים רבים, שכן רבין נהג כדרכו בג'נטלמניות ולא מחה כשבס הכריז בפומבי שהוא פורש ביוזמתו מסיבות אישיות לעסקים פרטיים, וכי בכוונתו להקים מטה אישי שיפעל למען רבין לקראת הבחירות הבאות. בפועל, התמונה היתה שונה בתכלית: בשבועות שקדמו לפרישתו ניסה שבס בדרכים שונות לפייס את רבין הכעוס, ללא הצלחה רבה.

אחד מאלה שהשתדלו אצל רבין למען שבס היה עמוס ערן, מנכ"ל משרד ראש הממשלה בקדנציה הראשונה של רבין. ערן גילה בעניין זה: "שבס ביקש ממני לנסות לפייס את רבין ולרכך את היחס המתנכר שראש הממשלה פיתח כלפיו. ניסיתי לעשות זאת מבלי שהיה לי מידע מדויק במה המדובר. ההתרשמות שלי אחרי שיחתי עם רבין היתה שהוא מאוד כעס עליו. אני לא סבור שהצלחתי להחזיר את המצב לקדמותו."

מדוע כעס רבין על האיש שהיה כה נאמן לו בשנות האופוזיציה הממושכות ובשעות הקשות? ללא ספק, היתה צריכה להיות לכך סיבה מהותית. תשובה

פשטנית לכך נתן בנימין בן-אליעזר, כשאמר כי "רבין סילק אותו אחרי שהתברר לו שיותר מדי אנשי עסקים מסתובבים חופשי בלשכת ראש הממשלה וכי שבס מחובר אליהם. רבין לא אהב זאת, בלשון המעטה." יש גם גרסה מאלפת יותר: בחודש אפריל 1995 נועד רבין לשיחה ממושכת עם החוקר הפרטי מאיר פלבסקי, שנמנה עם אנשי סודו. באותה פגישה העביר פלבסקי לרבין מידע מסווג על פעילויות שונות של שבס מחוץ ללשכת ראש הממשלה, על פעילות עסקית בינלאומית שעשה מאחורי גבו של רבין ועל קשריו עם כמה אילי הון ואנשי עסקים. פלבסקי הזהיר מפני הסתבכות קרבה שעלולה לפגוע ברבין עצמו. רבין נדהם מהעובדות החמורות שהוצגו בפניו, בעיקר מהפרשה הבינלאומית, והבטיח לבדוק את המידע. כעבור זמן קצר, אחרי בדיקה שערך, הוא הראה לשבס את הדרך החוצה. כאשר פגש את פלבסקי כעבור זמן באירוע ממלכתי, לחש רבין באוזנו: "אתה רואה שפעלתי?"

מה היה המידע שהדהים כל כך את רבין? מתברר שבאחת מנסיעותיו של רבין למדינה מוסלמית במזרח הרחוק, שבס - שהתלווה אליו - פרש מפמלייתו ונסע בחשאי למדינה אחרת באזור (לפי פרסומים זרים, טייוואן), שם ניסה לסייע בקידום עסקת נשק רגישה שרקם איש העסקים משה שטרן, חבר קרוב שלו, שהיה קשור למפלגת השלטון במדינה זו. המדינה האסייתית, שהתעניינה בעסקאות נשק עם ישראל, עמדה לחתום על עסקה עם התעשייה האווירית, שהיקפה נאמד ב-200 מיליון דולר. שטרן היה אמור להרוויח מהעסקה בין עשרה לעשרים מיליון דולר, ושבס אמור היה לקבל מחצית הסכום בתמורה לתיווכו.

שבס הזדרז להזים את הגרסה הזו: "זו היתה עוד שמועת כזב על אודותי. הנסיעה היתה בידיעתו המלאה של רבין. לא יצא מכל העניין שום דבר, כי

ממשלת אותה מדינה התנתה את העסקה בכך שנשיאה יבקר בירושלים. " לימים יגיד שכל הפעולות שביצע בהקשר לעסקה היו לא רק בידיעה, באישור ובהנחייתו של רבין, אלא גם באישורו של פרס, שר החוץ דאז, ובמעורבותן המלאה של כל הרשויות המוסמכות. פרס אישר את דבריו. הנהלת התעשייה האווירית ניסתה גם היא לגונן על שבס ואישרה שהיא אמנם מקיימת קשרים עסקיים עם שטרן, אבל טענה כי למיטב ידיעתה, נסיעתו של שבס נועדה בכלל לבחון הקמת מרכז תחזוקה במדינה המדוברת.

אזכור נוסף לפרשה הופיע כמה חודשים אחרי רצח רבין, בידיעה סנסציונית שפרסם העיתונאי בן־ציון ציטרין **בהארץ** תחת הכותרת "תלונה נגד שבס". בידיעה נאמר בין היתר: "למשרד הביטחון הוגשה תלונה נגד מנכ"ל משרד ראש הממשלה לשעבר, שמעון שבס, לפיה היה מעורב בתיווך בעסקאות נשק ללא היתר, עוד כאשר היה בתפקידו במשרד ראש הממשלה. על פי התלונה, שבס ניצל את מעמדו וקשריו וביקש להכניס לישראל חברת השקעות גדולה מהמזרח הרחוק, שתשקיע בהשבחת מטוסים וכלי נשק אחרים בישראל ומכירתם למדינות שלישיות. לפי התוכנית אמור היה שבס להצטרף לפרויקט אחרי פרישתו (מהשירות הציבורי, א.א.). בפרויקט היו מעורבים חברים של שבס, שהרבו לאחר מכן בנסיעות למזרח הרחוק".

בהמשך הידיעה נאמר: "על הפרשה נודע בשעתו לראש הממשלה המנוח יצחק רבין מגורם שלישי, אך הוא לא הספיק לבדוק ביסודיות את הנושא. על הפרשה דווח לאחר מכן ליורשו, שמעון פרס. דובר משרד הביטחון מסר בתגובה שמדיניות המשרד היא לא להתייחס לפרסומים [...] העוסקים בעסקאות של ייצוא ביטחוני. גורם במשרד הביטחון אמר **להארץ** כי כשמגיעות תלונות למשרד בנושאים רגישים, אחרי בדיקת היועץ המשפטי של המשרד, החומר מועבר למשטרה לחקירה".

במהלך שנת 1997 ניהלו רשויות החוק שתי חקירות הקשורות בשבס. הראשונה נפתחה בראשית אותה השנה, בעקבות מידע שלפיו עבר שבס על חוק ניירות הערך ביחד עם כמה אישים נוספים, ובהם חברו ניצב (בדימוס) אבי דותן, בעבר ראש אגף המודיעין במטה הארצי ומאוחר יותר מנהל לשכתו של השר לביטחון פנים משה שחל. דותן היה קצין משטרה שנוי במחלוקת, ועוד במהלך שירותו במשטרה נחקר בחשד שקיבל טובות הנאה מיהלומנים יהודים בבליגיה. עם פרישתו מונה למנכ"ל חברת תשתיות נפט, אך לפי החשד בער לו להתעשר באמצעות סחר לא חוקי במניות, תוך שימוש במידע פנים שהגיע אליו. הוא רתם לכך את שבס, והשניים העבירו את ניהול תיק המניות שלהם לשטרן.

כפי שניסחה זאת חני קים בכתבה שפורסמה **בהארץ** בחודש דצמבר 2004, היה זה תיק השקעות מוזר, בלשון המעטה: "שבס לא השקיע כספים בחשבון ההשקעות הזה, אלא רק משך ממנו. החשבון נפתח בכלל על ידי שטרן, שסידר לשבס אשראי. שבס משך כספים בסכומים גבוהים מהחשבון, וכשהיו הפסדים – שטרן כיסה אותם מכיסו. יותר משמערכת היחסים הזאת דמתה לניהול תיק השקעות, היא דמתה לכספומט". כשנחשפה הפרשה, נפתחה בעניינה חקירה משולבת של הרשות לניירות ערך והמשטרה.

במחצית השנייה של 1997 נחקר שבס על ידי רשויות החוק בחשד שניצל את מעמדו כדי לסייע לאחים גיל ודורון שולדנפריי – בעליה של חברת הבנייה "ליגד", שעמם היה בקשרי עבודה וחברות עוד בטרם החל לכהן כמנכ"ל משרד ראש הממשלה – לקבל הקלות בפרויקטים שהקימו. הפרויקטים לא היו תקועים, ובכל מקרה שבס לא היה רשאי להתערב במשרד הפנים ובוועדות התכנון לטובת חבריו, שאיש לא ידע על קשריהם העסקיים. לפי החשד, הוא

לא עשה זאת לשם שמים אלא מתוך ציפיה לחידוש הקשר עמם עם סיום תפקידו הציבורי. מה גם שככל הנראה הוא קיבל מהם טובות הנאה, ובהן דירה שכורה במרכז הארץ. ואמנם, אחרי שפרש ממשד ראש הממשלה, מונה ליועץ לחברת "ליגד" – ובשכר גבוה. האחים שולדנפריי גרפו רווחים של עשרות מיליוני שקלים בזכות הטיפול שקיבלו ממשד ראש הממשלה בתקופת כהונתו של שבס.

בין הנחקרים בפרשת שולדנפריי היו אלי סויסה, בעבר שר הפנים והשר לענייני ירושלים, עובדים בכירים באגף מהנדס עיריית ירושלים וסגן ראש העירייה, אברהם כחילה, שאמר לחוקרי הרשות: "מעולם לא דיברתי עם שבס ואני לא מכיר אותו, למעט מה שקראתי עליו בתקשורת." שבס עצמו טען במהלך חקירתו שלא דיבר עם איש מקרב אלה שטיפלו בפרויקט בעיריית ירושלים או במוסד שלטוני אחר. עדותו כנראה לא הרשימה מאוד את חוקריו, כי לימים תהיה פרשה זו אחד הנדבכים בכתב האישום שיוגש נגד שבס.

המנכ"ל של המדינה הפך למושחת של המדינה

אין ספק שרצח רבין טרף את קלפיו של שבס. הידיעה על הרצח תפסה אותו כשהיה בעיצומו של מהלך לגביית תמורה עבור שירותים שונים שביצע בתקופת עבודתו תחת רבין, בעיקר בעניינים שונים הנוגעים למשרד הפנים. רצח המנהיג הנערץ חילץ משבס את האמירה המהדהדת "הלכה לי המדינה", אך מי ששיער שהוא עתיד להתאבל מרה תקופה ארוכה על מורו ורבו – התבדה. לא איש כשבס ירים ידיים ויידחק לקרן זווית. זמן קצר אחרי שנכנס פרס לנעליו של רבין כראש הממשלה בפועל, הוא התייצב אצלו והציע לו להסתייע בשירותיו ובניסיונו הרב. פרס לא הזדרז להגיב על ההצעה. למעשה, לא היתה לו כל מחויבות

כלפי שבס, שבתקופות שונות פעל בהנחיית רבין נגדו. על אף שכלפי חוץ הוא השתדל להפגין יחס אוהד כלפי שבס, כמו כלפי עוזריו האחרים של רבין, בפועל פרס החליט "לייבש" אותו.

בשלב מסוים הודיע שבס שבכוונתו להתמודד על מועמדות לכנסת בבחירות הפנימיות של מפלגת העבודה במחוז דן, אך חזר בו ברגע האחרון. מן הסתם, חשש שבמהלך התמודדותו ייחשפו כמה עובדות לא נעימות על אודותיו: למשל, על קשריו הסמויים עם ראש עיריית רמת גן, צבי בר, שאליו הוא התוודע עוד בימי שירותו הצבאי. שבס סייע לבר להתעשר במהלך שירותו הציבורי באמצעים לא כשרים ויצא נשכר מכך.

ביטוי מוחשי לכך שעסקיו של שבס החלו לעורר עניין בחוגי השלטון ניתן למצוא בפגישה שקיים פרס עם החוקר הפרטי פלבסקי, בנוכחות עו"ד גיורא עיני, שהיה המוציא והמביא בין רבין ופרס. מתברר שפלבסקי מסר לפרס מידע מאלף על עסקת מכירת כמה מנכסי ההסתדרות, ששבס, ידידו הטוב של חיים רמון, שעמד שנתיים בראש ההסתדרות, מילא בה תפקיד מעניין.

פרס לא גילה משום מה עניין בחומר. מכירת נכסי ההסתדרות היא פרשה בפני עצמה, והיו מעורבים בה – כך על פי החומר – גם חיים רמון וגם אריה דרעי, מנהיג ש"ס, שבבחירות להסתדרות רצה ברשימה משותפת עם רשימתו של רמון. שני אלה, ידידיו הקרובים של שבס, רצו ביקרו וידעו לשלב אותו בעסקאות מכירת נכסי ההסתדרות.

שבס הגיב על כך: "נכון שרמון ודרעי הם ידידים טובים שלי, אבל הם לא סייעו לי בענייני עסקים. אני יודע שפלבסקי נושא בעורפי ומפיץ עלי כל מיני דיבות."

רמון קידש מלחמה בשחיתות שפשתה בהסתדרות

לאורך השנים, והחליט משום מה שהדרך הבדוקה לכך היא לפרק את ההסתדרות מנכסיה ולמכור נכסים מיתולוגיים במחירי מציאה.

רשימת הנכסים כללה, בין השאר, את אחזקות ההסתדרות בבנק הפועלים, בכור ובחברת הבנייה "שיכון ובינוי".

שלוש העסקאות הללו עוררו הרמת גבות ומסע של לחישות.

העסקה התמוהה ביותר היתה מכירתה של "שיכון ובינוי" למיליארדר תד אריסון, במחיר של 350 מיליון שקלים, למרות ששווייה של החברה היה פי שלושה, על פי הערכת שמאים מוסמכים. ואמנם שנה אחרי המכירה הונפקה "שיכון ובינוי" בבורסה בשווי של 1.2 מיליארד שקלים. כעבור זמן נודע שבמסגרת מערכת הקשרים ההדדית בין רמון ואריסון תרם האחרון למטה הבחירות של רמון. אריסון אישר. רמון כדרכו הכחיש.

השר לביטחון פנים דאז עו"ד משה שחל, שגילה מאחורי הקלעים מעורבות בחקירות רגישות של המשטרה, סיפר שיחידת המודיעין של המשטרה בודקת בסודיות רבה מידע על מהותן של תרומות נוספות שקיבל מטה הבחירות של רמון. האיסוף המודיעיני לא הבשיל לחקירה גלויה.

שחל היה השר לביטחון פנים הפעיל ביותר מאחורי הקלעים בנושא חקירות משטרה, למרות שתפקידו זה חייב הפרדה מוחלטת בינו לבין תחום רגיש זה. באמצעות עוזריו הנאמנים היה שחל מעודכן גם בחקירות נגד אישים פוליטיים, אבל הקפיד ואף הצליח לטשטש זאת.

שבס היה ונשאר נהנתן, שלא היסס לעבור על התקש"יר של עובדי המדינה בדרכו לחליבת הקופה הציבורית. ערב פרישתו מתפקידו הממלכתי הוא דאג לנצל החלטה שהתקבלה בעבר על ידי ועדת שרים

ביוזמתו של דרעי, שהציע לקבוע תקנה שלפיה ניתן לצרף תקופת שירות כראש או כסגן של רשות מקומית לזכויות הפנסיה של מנכ"לים בשירות המדינה. כתוצאה מכך ייהנה שבס כל חייו מגמלה בשיעור 44 אחוזים תמורת כהונה בת שלוש שנים כמנכ"ל משרד ראש הממשלה. זאת רק בשל העובדה שאחתיעשרה שנים קודם לכן, כשהיה עדיין מרכז המשק בקיבוץ אפיק, כיהן כסגן יו"ר המועצה המקומית מרום הגולן. בסופו של דבר, החקירות השונות הובילו לכתב אישום נגד שבס - אחד החמורים שהוגשו אי פעם נגד מי שכיהן כעובד מדינה. נטען נגדו כי בעת היותו מנכ"ל משרד ראש הממשלה הוא ביצע שורה של עבירות חמורות, תוך ניצול לרעה של תפקידו. כתב האישום התייחס הן לפרשה שבה נחשד שבס בניצול משרתו לצורך קידום עסקת נשק עם מדינה זרה והן לפרשת שולדנפריי, שבה נחשד בניצול משרתו לצורך קידום תוכניות בנייה של חבריו בתמורה לטובות הנאה. בין סעיפי האישום נגדו: קבלת שוחד, ניסיון לקבלת שוחד, סחיטה באיומים, מרמה והפרת אמונים. למרבה האירוניה, שני ילדיו של רבין, דליה ויובל, נכחו בדיוני בית המשפט מתוך רצון להביע את הזדהותם עם עוזרו הנאמן לכאורה של אביהם. "לעולם לא אקבל קביעה שלפיה שבס פעל בניגוד לאינטרס של אבא והמדינה," אמרה דליה לעיתונאים. דומה כי אחיה והיא לא הכירו את העובדות לאשורן והעדיפו את גרסת מתק שפתיו על פני האמת, או על פני הפרסומים בתקשורת. אחד העדים במשפט היה ראש המוסד לשעבר, שבתי שביט, שעמו שוחח שבס באירוע חברתי במהלך חקירתו אף שנאסר עליו לעשות כן. בגינה של שיחה זו נחשד שבס בשיבוש הליכי חקירה, אבל אדמונד לוי, שופט בית המשפט המחוזי בתל אביב דאז (כיום שופט בבית המשפט העליון), שבפניו התנהל המשפט, קיבל את גרסת שביט שמדובר היה בפנייה של מצוקה מצדו של שבס.

בחודש אוקטובר 2000 הרשיע לוי את שבס בעבירות של ניסיון לקבל שוחד, מרמה והפרת אמונים, אבל זיכה אותו ממרבית סעיפי האישום. השופט קבע שהעבירות שבגינן הורשע שבס הן עבירות שיש עמן קלון וגזר עליו שנתיים מאסר בפועל, שנת מאסר על תנאי, וקנס בסך 50 אלף שקל. שבס ההמום ערער לבית המשפט העליון באמצעות עו"ד דב ויסגלס. בינואר 2003 זוכה שבס מחמת הספק בשתי הפרשות. השופטים מתחו ביקורת על התנהלותו בפרשת עסקת הנשק וקבעו שהוא פעל מתוך ניגוד עניינים, אך הכריעו שחומרת מעשיו לא הגיעה לדרגה המצדיקה הרשעה פלילית, ושלכל היותר היה מקום להעמידו לדין משמעתי. בפרשת שולדנפריי, שהועמדה לפתחם על ידי המדינה לאחר ששבס זוכה בעניינה בבית המשפט המחוזי, קבעו השופטים כי אף שבמעשי שבס לקידום ענייניהם של חבריו היה פגם, אין הם מגיעים לדרגת חומרה של פגיעה בציבור, כי הפרויקטים עצמם עלו בקנה אחד עם האינטרס הציבורי. השופטת מרים נאור, בדעת מיעוט, סברה כי מאפייני העבירה מכניסים אותה לתחום הפלילי. בניסיון לשנות את רוע הגזירה, ביקשה הפרקליטות דיון נוסף בהרכב מורחב של שופטי בית המשפט העליון, מתוך חשש שאם הפסיקה הקודמת לא תבוטל, העבירה של הפרת אמונים לא תגרור מכאן ואילך ענישה – מה שאומר שלא יהיה כל טעם להגיש כתבי אישום נגד אישי ציבור בפרשות דוגמת פרשת האי היווני, פרשת העמותות של שרון ופרשת עמותות ברק. הפרקליטות הסכימה מראש כי גם אם ההחלטה תהיה לרעת שבס, היא לא תדרוש להטיל עליו עונש מאסר.

בית המשפט העליון נענה לבקשה זו וערך דיון נוסף בהרכב של תשעה שופטים, שבסיומו הורשע שבס בחודש נובמבר 2004 במרמה והפרת אמונים, נוסף לעבירה קודמת של הפרת אמונים שבה הורשע. בהכרעה

תמכו שמונה שופטים. השופט אליהו מצא התנגד. לגישתו, מעשיו של שבס הם בבחינת עבירה משמעתית – לא פלילית. פסק דינו של השופט ברק, שישב בראש ההרכב, יצק תוכן מחודש למאבק בשחיתות הציבורית, בקובעו שהאיסור הפלילי על הפרת אמונים הוא כלי מרכזי במאבקה של החברה לשמירה על טוהר השירות והשורות. לדברי ברק בפסק דינו, "ביטולה של העבירה או צמצומה מעבר לנדרש יפגעו בכוחה של החברה להגן על עצמה מפני עובדי ציבור העושים שימוש לרעה בכוח השלטון. הסנקציה הפלילית נועדה להבטיח שהנאמנות תישמר ושכוח השלטון לא יהפוך לשלטון הכוח".

פסיקת בית המשפט העליון, שהותירה לשבס רישום פלילי, התקבלה אצלו במורת רוח עד כדי כך גדולה שהוא הודיע שהוא שוקל לעזוב את הארץ. היתה זו צביעות מצדו, שהרי ממילא הוא החל לעבוד באוסטריה עם איל ההון מרטין שלאף, שאותו הכיר כשכיהן כמנכ"ל משרד ראש הממשלה. מי שהיה סבור שאכן נפטרנו מעונשו של שבס, טעה. עד מהרה הוא התעשת ושב לבחוש בקלחת הפוליטית שלנו, הפעם בניסיון לקדם את עסקיו של שלאף. הון ושלטון במיטבו.

היתה לי הזכות להיות העיתונאי הראשון שחשף את מעללי שבס. באחד הימים הסב מקור מסוים את תשומת לבי להתנהלותו העבריינית לכאורה מאחורי גבו של ראש הממשלה רבין. התחלתי לאסוף מידע על כך, וכשהיו בידי די ראיות פניתי לשבס לקבלת תגובה. בשיחתנו, שנערכה בבית קפה ברמת גן, הפגין שבס יהירות רבה. כשחש שתשובותיו אינן מספקות אותי, הכריז כי על אפי ועל חמתי הכתבה לא תפורסם **בידיעות אחרונות**.

אחד מאלה שניסו להניא אותי מפרסום פרשות שבס היה יוסי גינוסר המנוח, בכיר לשעבר בשב"כ שהפך מקורב לראשי המדינה. אל גינוסר התוודעתי

לראשונה במהלך הכנת כתבת תחקיר מקיפה על פרשת קו 300 למוסף "שבעה ימים" ב**ידיעות אחרונות**. התרשמתי מחריפות שכלו, ועד מהרה מצאנו שפה משותפת. ידידותנו התהדקה בהדרגה עד כדי כך שמדי חודש התכנסנו ל"פרלמנט זוטא" במסעדה יפואית, שבו נטל חלק - נוסף לשנינו - גם עו"ד אמנון זכרוני.

באחד הימים הוזמנתי לאירוע חברתי בביתו של גינוסר בכוכב יאיר, שבו נכחו כמה אנשים שנויים במחלוקת מסוגו של אלי לנדאו, שחברתם לא נעמה לי. לפני שפרשתי, אמרתי למארח: "חבל שלא ידעתי שהם יהיו, אחרת לא הייתי מגיע." גינוסר הגיב: "אני עדיין תמים. רק עתה נכנסתי לעולם העסקים ואני לא יודע כלום, מי מושחת ומי לא. להבא, אתייעץ איתך." גינוסר מהיר התפיסה למד מהר: לימים, ה"התייעצות" שלו עמי כללה הפעלת לחצים עלי שלא אפרסם דבר על חברו שבס. "מה אתה רוצה ממנו? הוא בחור טוב ועשה הרבה למען המדינה," אמר לי. "למען עצמו הוא עשה הרבה יותר," השבתי לו, "ואני אוכיח לו את זה." גינוסר לא הסתפק בפנייה אלי ופנה גם אל כמה מבני משפחת מוזס, בעלי העיתון שבו עבדתי.

אחרי פרסום החומרים על שבס החל גינוסר להתרחק ממני, ואני לא עשיתי מאמצים מיוחדים להחזירו אלי. דומה היה שידידותנו הגיעה במובן מסוים לקצה. אשר לפרסום עצמו, לא חוויתי חיים קלים. הכתבה שלי עוכבה במערכת לצורכי בדיקה משפטית, שהתארכה יתר על המידה, עד כדי כך שהתחלתי לחשוד שיש כוונה לא לפרסם את החומר בתואנות שונות. באחד הימים צלצל אלי במפתיע עמוס שוקן, מו"ל **הארץ**, ואמר: "שמעתי שהכנת כתבת תחקיר על שמעון שבס ל**ידיעות אחרונות**, ויש כוונה לגנוז אותה. אני מעוניין לפרסמה ב**הארץ**."

תשובתי היתה: "לא ידוע לי על כך. התחקיר מצוי

עדיין בבדיקה משפטית." דיווחתי על השיחה למו"ל שלי שלא הגיב. כעבור כמה ימים פורסם התחקיר ב"דיעות אחרונות", בקיצורים מרגיזים.

כל מה שלא ידעתם ולא רצו שתדעו על עסקת הגז

בחירתו של בנימין נתניהו לראשות הממשלה, בסוף חודש מאי 1996, בישרה לכאורה על עידן חדש של ניקיון כפיים בשירות הציבורי, שהרי נתניהו לא סחב עמו קופת שרצים ולא היה מעורב בפרשות שחיתות. והנה, לא חלף זמן רב וגם על דלתו התדפקו חוקרי המשטרה, בצעד הנחשב כיום כראשיתו של מסלול החקירות של ראשי ממשלה (שמסום מה יוצאים מהן "יבשים" מכתבי אישום). הנחקרים הבאים אחריו היו ברק, שרון ואולמרט.

בחקירה הראשונה שלו ביקשה המשטרה לברר האם נתן את ידו למינויו הקלוקל של רוני בראון (היום שר האוצר) לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה, בתרגיל שנשא אופי של גניבת שלטון החוק. נתניהו נחלץ בקושי מהפרשה הזאת, הודות לרחמנותו של היועץ המשפטי לממשלה דאז אליקים רובינשטיין.

לאחר שהפסיד בבחירות 1999 לאהוד ברק, פרש נתניהו מהנהגת הליכוד ומחברותו בכנסת לטובת עולם העסקים. הוא צבר הון רב, בעיקר מהרצאות שנתן ברחבי ארצות הברית על המאבק בטרור – נושא שהיה מאז ומתמיד תחום התמחותו. אולי בנושא הכלכלי צלחה דרכו, אבל בכל הנוגע למסלול החקירות הוא לא זכה להגיע אל המנוחה והנחלה. המשטרה החלה לחקור שתי פרשות שחיתות שנקשרו בנתניהו ורעייתו שרה. בפרשה הראשונה נחשדו בני הזוג בכך שהעבירו לכאורה לחזקתם האישית מתנות, שאותן קיבל נתניהו מתוקף תפקידו כראש הממשלה

ממנהיגי מדינות זרות. המתנות הללו על פי דין הן רכוש מדינת ישראל. התיק נסגר מחוסר אשמה לאחר שהתברר כי נתניהו הקפיד לערוך רישום מדויק של כל המתנות שקיבל.

החקירה השנייה עסקה בחשד שנתניהו ניצל לכאורה את מעמדו הרם לקבלת טובות הנאה מקבלן ההובלות אבנר עמדי. בפרשה זו המליצה המשטרה להעמיד לדין את ראש הממשלה לשעבר על עבירות שוחד, מרמה, הפרת אמונים ושיבוש חקירה. המשטרה המליצה, אך הפרקליטות החליטה לסגור את התיק.

כעבור זמן קצר נאלץ נתניהו לדלג על משוכה של חקירת משטרה נוספת, על רקע החשד שאיש האקדמיה ד"ר יעקב כ"ץ, שערך סקרים מטעם הליכוד, ביצע עבודה מקצועית פרטית עבורו מבלי שטרח לשלם עבורה. החקירה הסתיימה והמשטרה לא מצאה עילה להמליץ על הגשת כתב אישום נגד נתניהו.

עם פירוק ממשלת האחדות בהנהגת שרון, בסוף שנת 2002, הצטרף נתניהו לממשלתו החדשה של שרון כשר החוץ, במקומו של שמעון פרס. הוא ניסה להתמודד מול שרון על הנהגת הליכוד, אך הפסיד בבחירות הפנימיות ולא בכדי: עמרי שרון, הבן הנאמן, גמר אומר לעשות הכול כדי לבלום אותו. כל אמצעי פסול היה כשר לשם כך. שרון ג'וניור הבין דבר או שניים בעסקים מלוכלכים, שהרי הוא זה שניצח מאחורי הקלעים על תופעות פסולות רבות במרכז הליכוד, ובהן הצטרפותם של עבריינים ידועים לשורות המפלגה, מעשי אלימות פיזית ומילולית, קבלת טובות הנאה מהנבחרים ומינויים פוליטיים בסיטונות. אביב בושנסקי, דוברו דאז של נתניהו, אמר במרירות: "הבאנו מידע שהצביע על חיבור מסוכן בין גורמים בעולם התחתון ומחנה שרון, אבל התקשורת סירבה לעסוק בכך."

נתניהו עוצם עין

דרכו של נתניהו אכן נחסמה. שרון נבחר לשמש שוב כמנהיג הליכוד, וכאשר ניצח שוב בבחירות הכלליות הציע לנתניהו לכהן כשר האוצר בממשלתו השנייה. אף כי שרון הבטיח לספק לנתניהו גיבוי פוליטי מוחלט, היו לא מעט שטענו שהוא מנסה למלכד את נתניהו ומעניק לו את התפקיד כפוי הטובה הזה בכוונה להכשילו. נתניהו סירב בתחילה להיענות להצעה. כשהתרצה והסכים, התברר עד מהרה שהוא מצליח מאוד בתפקיד. זאת למגינת לבו של אויבו המר, אהוד אולמרט, שלא היסס לזנוב בו בכל הזדמנות. לבסוף ירש את כיסאו (לאחר שנתניהו התפטר מהממשלה, באוגוסט 2005, במחאה על אופן ביצוע תוכנית ההתנתקות), ולאחר מכן גם את כיסאו של שרון כראש הממשלה.

חטאו הגדול של נתניהו בשנות כהונתו של אולמרט כראש הממשלה היה בכך שהוא לא מילא כהלכה את תפקידו כראש אופוזיציה, בין היתר משום שסירב לעסוק בפרשות השחיתות החמורות שדבקו באולמרט. היתה זו ללא ספק עמדה מוזרה, ומשום מה בכירי הליכוד לא יצאו נגדה. נימוקים בנוסח "אופוזיציה בעלת גישה ממלכתית" היו בטלים בשישים. האם חשש, ועדיין חושש נתניהו, שאולמרט יכבס בפומבי גם כביסה מלוכלכת שלו ושל כמה חברי כנסת בסיעת הליכוד?

חברי סיעת הליכוד לא נמנו עם ל"ו הצדיקים: ישראל כ"ץ נחקר במשטרה בחשד לביצוע מינויים פוליטיים בתקופה שבה כיהן כשר החקלאות בממשלת שרון השנייה; לימור לבנת "כיכבה" בבדיקה שערך מבקר המדינה בחשד שבתקופה בה כיהנה כשרת החינוך הוזרמו כספים שלא כחוק על ידי מועצת ההימורים, בניצוחו של המנכ"ל שאול שניידר, המקורב ללבנת, וכמו כן נבדק חשד שלפיו קרובי משפחתה שלה ושל בעלה הבטיחו את פרנסתם בחסות משרד החינוך; חיים

כ"ץ, יו"ר ארגון עובדי התעשייה האווירית ויו"ר סיעת עוז בהסתדרות, נחקר בחשד למעורבות באי־סדרים כספיים, גם ח"כ איוב קרא היה מסובך בפרשה של טוהר מידות. החיבור של ח"כ סילבן שלום לגורמים עבריינים ברמת גן לא נשכח.

לרשימה עלובה זו ניתן לצרף גם חברי כנסת לשעבר שהטביעו את חותמם השלילי על הליכוד: נעמי בלומנטל, יחיאל חזן, מיכאל גורולובסקי.

אם אמנם זה היה חששו של נתניהו, בחודש דצמבר 2007 התברר שככל הנראה יש דברים בגו: מקורביו של אולמרט הם כנראה אלה שהדליפו לעיתונות שנתניהו פועל בניגוד לחוק המכרזים וכללי מנהל תקין, בשירות ההון והשלטון. בכתבת תחקיר של שוש מולא ושחר גינוסר, שפורסמה ב**ידיעות אחרונות** תחת הכותרת "פרשת המושבה הגרמנית", סופר בין היתר על עסקה להקמת מלון ארבע העונות בשכונה הירושלמית הזו, פרי יוזמה של משקיע זר: "ב-17 במאי 1999 הפסיד ראש הממשלה במערכת הבחירות ולא נבחר לקדנציה נוספת. שבועיים אחר כך, בזמן שממשלת נתניהו המתינה להשבעת הממשלה החדשה ושריה ארזו כבר את חפציהם, הם מצאו זמן דווקא לקדם את העסקה הזו. במכתב ששלח סגנו של נתניהו, שר התיירות משה קצב, לשר האוצר מאיר שטרית, ביקש קצב משטרית שיפנה איתו ביחד למנהל מקרקעי ישראל בנושא הפטור ממכרז, ואמנם ימים ספורים לפני שעזב את לשכת שר האוצר, חתם שטרית על המכתב...". בהמשך הכתבה נאמר עוד שבתקופה שבה כיהן נתניהו כשר האוצר, הוא היה מנוע מלהתערב בעניינים הנוגעים למשרדו של פרקליטו האישי, עו"ד דוד שמרון, אך כשהפך לראש האופוזיציה, הוא נרתם לפעול בקרב גורמים ציבוריים שונים למען קידום פרויקט נדל"ן של משקיעי חוץ המיוצגים בארץ על ידי שמרון.

חזרה אל שנת 1999, שבה הפסיד נתניהו את השלטון לאהוד ברק. ברק – רמטכ"ל לשעבר, לוחם מעוטר באותות וצל"שים, הניחן בחשיבה אנליטית מרשימה – היה אף הוא בחזקת תקווה גדולה בעיני מי שעקרונות של מנהל תקין הם נר לרגליו. אך עד מהרה התברר שגם התנהלותו לא היתה נקייה כל כך. לצד כמה עמותות תומכות ברק שפעלו כחוק, הוקמו עמותות פיקטיביות שדרכן גויסו כספים שלא כחוק למימון הקמפיין האישי שלו (תוך ניצול מה שברק ומקורביו כינו "הלאקונה בחוק"). מבקר המדינה, שחקר את פרשת העמותות, הטיל על מפלגת העבודה קנסות כבדים בשל עבירות על חוק הבחירות. המעורבים בהקמת העמותות לא הועמדו לדין. ברק עצמו לא הואשם או נקשר לעמותות האלה, שכן לא הוכח שהוא היה מצוי בכל הפרטים. לבסוף החליטה פרקליטות המדינה לסגור את תיקי החשודים ואת תיק הפרשה עצמו.

אחד מאלה ששמם הוכתם בפרשת העמותות הוא עו"ד יצחק הרצוג (כיום שר העבודה והרווחה), שהיה אחד מראשי המטה של ברק. הרצוג, שמן הסתם היה לו הרבה מה להסתיר, שמר בחקירת המשטרה על זכות השתיקה. שתיקתם המחפירה של אישי ציבור בחקירות נגדם תוליד לימים הצעת חוק שנועדה לאסור עליהם לנהוג כך. הצעה זו טרם אושרה סופית. בשלב זה, הרצוג עדיין יכול להטיף מוסר לאזרחים בענייני שלטון החוק.

מי שסבר לתומו שברק למד לקח מפרשה זו, טעה. עם שובו לסיבוב שני בקריירה הפוליטית שלו, הוכח כי הוא אינו יכול להוות מופת מוסרי. במחצית שנת 2007 נערכו במפלגת העבודה בחירות פנימיות, שבהן התמודדו זה מול זה ברק ועמי איילון, ראש השב"כ לשעבר וכיום שר ללא תיק. כל אחד מהם ביקש לרשת את שר הביטחון הכושל, עמיר פרץ, בתפקיד יו"ר מפלגת העבודה. במהלך ההתמודדות מעד ברק פעם

נוספת – הפעם בסיועו של שר התשתיות, בנימין (פואד) בן־אליעזר, שהפעיל למען ברק קבוצת קבלני קולות במגזר הערבי, שאינם מתמצאים, בלשון המעטה, בסעיפי החוק העוסקים בקניית קולות ובזיופים.

כמה דוגמאות מאלפות: בשפרעם, שם קיבל ברק 97 אחוזים מקולות הבוחרים, הוטמנו פתקי הצבעה מראש במעטפות; בכפר שעב, שם זכה ברק ב־99 אחוזים מהקולות, הצטברו עדויות שלפיהן קיבל יו"ר הקלפי 5,000 שקל מקבלן קולות בתמורה למתן היתר להצביע בתעודות זיהוי מזויפות; בג'וליס, שם זכה ברק ב־80 אחוזים מהקולות, דחפו אלמונים מעטפות לידי האנשים שבאו להצביע ודרשו שישלשלו אותן לקלפי; ובכפר יפיע, שם הוצבה מצלמת וידיאו בקלפי, נתלה שלט: "נא לא להדביק את המעטפות". בסופו של יום, קולות המגזר הערבי הם שהכריעו את הבחירות הללו לטובת ברק. אם מקזזים את קולות הערבים והדרוזים, איילון ניצח את ברק ב־671 קולות.

לא בכדי סירב השופט בדימוס אמנון סטרשנוב, שעמד בראש הצוות שפיקח על תקינות הבחירות הפנימיות, לאשר רשמית את התוצאות. במקום זאת שלח מכתב למשטרה, שבו נאמר כי "המעשים הבלתי כשרים שנעשו לכאורה פוגעים בטוהר הבחירות". המשטרה העמוסה לעייפה בחקירות פתחה בחקירה גם בפרשה זו. אך בדומה לטיפולא בתלונות דומות על זיופים לכאורה במערכות בחירות אחרות, הסיכוי שחקירה זו תוביל להרשעה פלילית שואף לאפס.

כהונתה הקצרה של ממשלת ברק התאפיינה בכמה אירועים חמורים, ביניהם פרישתו של סגן ראש הממשלה ושר התחבורה, האלוף (במיל.) יצחק מרדכי, שנחשד בביצוע מעשים מגונים בכמה נשים שעבדו תחתיו בתפקידיו הממלכתיים השונים. קלונו האישי של שר בממשלה אינו מכתים את התנהלותו של ראש הממשלה, אבל ניתן היה לסמוך על ברק

הערמומי-אך-שלומיאלי כי ידע ליפול לפח ההתנהלות הקלוקלת, כפי שניתן היה להיווכח מפרשת החנינה שהעניק נשיא ארצות הברית דאז, ביל קלינטון, ביום האחרון לכהונתו, למיליארדר האמריקני מארק ריץ', שהורשע ב-1983 בבית משפט פדרלי בארצות הברית בהעלמת מס בשיעור של 48 מיליון דולר, וכן הואשם בעוד 51 מקרים של מרמת מס ובסחר נפט עם איראן, שנאסר על ידי הממשל. ריץ', שכנראה ידע מה צפוי לו, נמלט לשווייץ באותה שנה, ומאז לא דרכה כף רגלו בארצות הברית. הוא המשיך לנהל את עסקיו חובקי העולם מבסיסו החדש בשווייץ.

ההמלצה של ברק

החלטתו של קלינטון לחון את המיליארדר הנמלט – מחטף שביצע רגע לפני שעזב את הבית הלבן, וזאת בלי לשתף בהחלטתו, כמקובל, את משרד המשפטים האמריקני – הציתה מחלוקת חריפה בשני בתי הנבחרים בארצות הברית, הקונגרס והסנאט. התעוררו גלי מחאה הן בקרב הדמוקרטים והן בקרב הרפובליקאים. לנוכח הסערה הציבורית החליטו שני בתי הנבחרים, כל אחד בנפרד, לחקור את הפרשה וזימנו אנשי ממשל רבים למסור עדות על הפרשה. זמן קצר לאחר פתיחת החקירות בבתי הנבחרים פתחו חוקרים פדרליים בניו יורק בחקירה משלהם, בחשד שריץ' קנה את חנינתו בכסף טוב שהגיע גם אל הזוג הנשיאותי לשעבר, הילארי וביל קלינטון. בין היתר, נטען כי אשתו לשעבר של ריץ', דניס, תרמה כספים למפלגה הדמוקרטית ולמירוץ של הילארי לסנאט, וכי פרקליטו של ריץ' היה יועץ הבית הלבן בימי כהונתו של ביל קלינטון כנשיא.

אך החקירה לא התמקדה רק בחלקה של משפחת קלינטון. החנינה המוזרה עוררה שאלות ביחס לקשר הישראלי העוטף את הפרשה, כשנחשף שיו"ר ועדת

החקירה מטעם הקונגרס, הרפובליקאי דן ברטון, שיגר מכתב לראש הממשלה לשעבר ברק, ובו ביקש לדעת מה היה חלקו במסע הלחצים שהופעל על קלינטון לחון את ריץ'. במקביל התברר שלבית הלבן הגיעו כמה וכמה פניות מישראל בנדון, לא רק מראש הממשלה ברק אלא גם מפוליטיקאים בכירים אחרים - בהם ידיד אחר של ריץ', אולמרט, שכיהן באותה עת כראש עיריית ירושלים.

למרות שהוועדה לא פרסמה את הנוסח המלא של הפנייה, עוזריו של ברטון - כך נטען בכתבה ששודרה ברשת ABC - סיפרו כי ברק התבקש לפרט מתי, באיזה אופן וכמה פעמים שוחח עם קלינטון על חנינת ריץ'. הוא אף התבקש לתאר במדויק את תוכן השיחות הרלבנטיות. ברטון תבע מברק גם לספק תשובה לשאלה נוספת: האם מישהו לחץ על ברק כדי שיתערב בפרשה ויבקש מקלינטון לחון את העברייני הנמלט? הנשיא לשעבר קלינטון הודה בינתיים בראיונות לתקשורת כי "ישראל השפיעה על החלטתי באופן יסודי."

מדוע התערב ברק באופן כה פעיל ונמרץ בהשגת החנינה לריץ'? האם באמת ובתמים היו מניעיו טהורים - להשיב טובה לריץ' על כל הטוב שעשה למען שירותי הביון של ישראל באיתור מידע על השבויים והנעדרים ובחילוץ יהודים מארצות מצוקה? או שמא היו סיבות אחרות שטרם נחשפו? ברק לא הכחיש ששוחח עם קלינטון על חנינת ריץ', אך שאלות רבות הקשורות להתנהלותו בפרשה זו נותרו ללא מענה.

בחודש אוקטובר 2007, לאחר שברק הצטרף לממשלת אולמרט כשר הביטחון ואותת על כוונתו להתמודד מחדש על ראשות הממשלה, שיגרה אליו עמותת אומ"ץ מכתב ובו בקשה לקבל הבהרות בעניין פנייתו לקלינטון לחון את ריץ'. הסברנו לו שאם בכוונתו לחזור לזירה הפוליטית, עליו לספק לציבור תשובות

- לכמה שאלות שהן ביסודו של דבר פשוטות לחלוטין:
- ◆ האם תרם ריץ' סכום כלשהו למימון מסע הבחירות של ברק לראשות הממשלה ב-1999?
 - ◆ האם תרם ריץ' סכום כלשהו למפלגת העבודה או לעמותות שהריצו את ברק מול נתניהו?
 - ◆ אם אכן היו תרומות כאלה, מה היה היקפן?
 - ◆ האם תרם ריץ' אישית לברק כדי שהאחרון יפעיל את קשריו הטובים והשפעתו על קלינטון במטרה להשיג את החנינה הנשיאותית הנכספת?
 - ◆ אם אכן כך היה – כמה תרם ריץ'?
 - ◆ האם סייע ריץ' בדרך כלשהי, כספית או אחרת, לקידום ענייניו של ברק לאחר שהאחרון הובס בבחירות והתחיל לעשות לביתו בתחום העסקי?

ברק התחמק מלהשיב חרף פניות חוזרות ונשנות אליו, אך איננו מתכוונים להניח לפרשה עלומה זו. לפני שברק ינסה שוב לממש את תאוות השלטון הבלתי מוסתרת שלו, הציבור אכן זכאי לדעת את האמת על חלקו בהשגת החנינה המפוקפקת.

בכלל, ספק האם ברק החדש מביא עמו איזו בשורה בכל הנוגע לביצור שלטון החוק. הוא אמנם מדבר גבוהה-גבוהה על הצורך לחזק את מעמד בית המשפט העליון כנגד יוזמותיו המסוכנות של שר המשפטים פרידמן; אך הוא עצמו לא נגמל מכמה הרגלים קלוקלים, בהם המינויים הפוליטיים. לאחרונה, עם שובו לחיים הפוליטיים, התברר כי כמות הלקחים שלמד היא מזערית. כך, למשל, לאחר שראש הממשלה אולמרט מינה את עופר דקל, סגן ראש השב"כ לשעבר, לרכז את הטיפול בסוגיית החיילים החטופים, התעקש ברק למנות איש קשר משלו לטיפול בסוגיה זו: עורך הדין הירושלמי יחיאל גוטמן, פרקליט בינוני ועסקן ותיק במפלגת העבודה, שכל חייו מחפש רק ג'ובים ופרסום אישי, ומן הסתם היה הופך תפקיד זה לקרדום להתפרסם בו. דקל סירב בתוקף, והמינוי

ירד מעל הפרק.

דומה שמעשה השחיתות החמור ביותר במהלך כהונתו של ברק כראש הממשלה קשור במעורבותו התמוהה בפרשת שדה הגז שהתגלה מול חופי עזה. בספר **בתוך הכיס של הראיס** פרי עטו של עזרד לב, שותפו לעסקים של יוסי גינוסר, ששימש בעת ובעונה אחת כשליח חשאי של ממשלת ישראל למשא ומתן עם הפלסטינים ובה בעת כיועץ כלכלי לרשות הפלסטינית, הוא צייר תמונה עגומה על פעילותה של ממשלת ברק בפרשה זו. לב טוען כי שוויו של שדה הגז שהתגלה מול חופי עזה על ידי חברה ישראלית-אמריקנית שיזמה את החיפושים באזור הוערך בסכום של 4.5 מיליארד דולר. ערפאת התעקש לא לשתף ישראלים בפרויקט, ולכן צורפה לעסקה עם הרשות הפלסטינית החברה האנגלית בריטיש גז (BG), במקום החברה שגילתה את המטמון היקר, וחברה נוספת בשם CCC, שעליה אמר שבתי שביט, ראש המוסד לשעבר, שהיא מעורבת במימון פעולות טרור. לב מספר כי שלושת המתווכים בעסקה - יוסי גינוסר, מוחמד רשיד ומרטין שלאף - היו אמורים לקבל עשרות מיליוני דולרים עבור שירותיהם.

בספר מתוארת הצלחתם האדירה של גינוסר וחבריו להתגבר הן על האמריקנים שרצו להיות מעורבים בפרויקט והן על לחצים שהפעילה עליהם מערכת הביטחון הישראלית, שנחרדה מהקשר בין מכרה הזהב לבין הרשות הפלסטינית. עוד מתואר כיצד תומרן ברק לאשר - על דעת עצמו, ללא החלטת ממשלה - הענקת זיכיון לחברת בריטיש גז להמשיך בקידוחים מול חופי עזה, כשלב ראשון לקראת ויתור ישראלי על שדה הנפט.

על צעד תמוה זה כתב אבי בריאלי בחודש אוקטובר 2007 **בדה מרקר**: "בסוף שנות ה-90 קיבלה בריטיש גז זיכיון לחיפושי נפט וגז בחופי הארץ, ובשנת

2000 אמנם חיפשה שדה פוטנציאלי, 'עזה מריאין', דווקא מול חופי עזה. בצעד שיעורר ביקורת נוקבת לאורך שנים ויתר ראש הממשלה דאז, אהוד ברק, על הזיקה הישראלית לשדה, ובכך העניק 'מתנה' לרשות הפלסטינית, שתחזיק בעשרה אחוזים מהזכויות בפרויקט ותינה מתמלוגים בשיעור 12.5 אחוזים מההכנסות (המוערכות בארבעה מיליארד דולר). לצד 60 האחוזים של בריטיש גז, שותפה בפרויקט (30 אחוזים) גם חברת CCC, אשר בבעלות חברת חורי הלבנונית".

פרשת שחיתות זו מוסיפה להדהד עד היום. בעיקר חייבת להינתן תשובה לשאלה מדוע נהג ברק בניגוד לכללי המינהל התקין בקידום העסקה. המשא ומתן לבחינת אפשרות לחתימת הסכם בין בריטיש גז לבין ממשלת ישראל, לרכישת גז טבעי מן המאגר שמול עזה, החל בתקופת כהונתו של ברק כראש ממשלה, אך לא הגיע לשלב הגמר. המשא ומתן בין הצדדים נמשך גם לאחר עלייתו של שרון לשלטון, בין היתר כיוון שגם שרון נזקק לשירותיו החשאיים של ג'ינוסר. הוא גם לא שכח כמובן את האינטרסים של שלאף, מיטיבו משכבר הימים. אבל חרף התערבותה של ממשלת בריטניה למען קידום העסקה, המשא ומתן עלה על שרטון. סלע המחלוקת היה לכאורה ויכוח כספי על מחיר הגז, אך הרקע האמיתי לעיכוב העסקה היה חששם של גורמי הביטחון מכך שהתמורה שתשולם לרשות הפלסטינית תופנה למימון ארגוני טרור בשטחים.

לנדאו ומימן תופרים עסקה

בינתיים נכנסה לתמונה החברה הישראלית ים תטיס, השייכת לאיל ההון יצחק תשובה. ים תטיס, שבבעלותה היה שדה גז מול חופי אשקלון, התנגדה להתקשרות של חברת החשמל הישראלית עם בריטיש גז

ללא מכרז. התפתחות חשובה יותר היתה החלטתו של שרון להדיח את יו"ר דירקטוריון חברת החשמל, גד יעקובי, בעבר שר מטעם מפלגת העבודה ושגריר ישראל באו"ם, ולמנות במקומו את אלי לנדאו, נאמנו הוותיק. שרון היה מודע לכך שעם יעקובי, פוליטיקאי ישר, קשה יהיה לגנוב סוסים ולבצע דברים בניגוד לחוק בחברת ענק זו, שבה היה גם פוטנציאל אלקטורלי גדול בזכות ועד עובדים בעל עוצמה.

לנדאו, לעומת זאת, ניצל בשיטתיות את תפקידיו הציבוריים למעשים לא כשרים בדרכים נפתלות, נסתרות וכוחניות, ואף פעם לא לשם שמים. במהלך כהונתו כראש עיריית הרצליה הוא היה שותף לכמה קנוניות חמורות ונחשד בקבלת שוחד וטובות הנאה מאילי הון. לא בכדי הוא דחק בשרון למנות אותו לתפקיד יו"ר דירקטוריון חברת החשמל – תפקיד שיאפשר לו להמשיך ולסייע לידידיו אילי ההון, כפי שאמנם עשה בפועל. אחת הדוגמאות הבולטות להתנהלותו הבעייתית היתה שכירת שירותי הספנות היקרים של האחים עופר, חבריו הקרובים, בהובלת הפחם בשירותה של חברת החשמל, תוך שהוא מצפצף כדרכו על הביקורת הציבורית שנמתחה על המהלך.

ללנדאו היתה מטרה ברורה: להעביר את מרכז הכובד של אספקת הגז לישראל, באמצעות חברת החשמל, מחברת בריטיש גז לחברה EMG. הבעלות על חברה זו מתחלקת בין איל ההון יוסי מימן, חברת הגז המצרית ואיש העסקים המצרי חוסיין סלאם. מימן, תושב הרצליה, שהיה בעבר איש המוסד, הוא חבר ותיק של לנדאו (שנהג לבלות ביאכטה הפרטית של מימן, העוגנת במרינה של העיר, בחברת שבתו שביט, ששימש כמנהל עסקיו של מימן). מימן נמנה עם מקימי ערוץ 10 ומחזיק עד היום בחבילת מניות בערוץ.

חדירתו העסקית הראשונה של מימן למצרים היתה באמצעות קבוצת מרחב שבשליטתו, שנכנסה לשותפות עם חברת הנפט המצרית ואיל ההון סלאם בהקמת בית זיקוק באלכסנדריה, שהניב לכל השותפים רווחי עתק. אחרי שחברת מרחב מכרה את מניותיה בבית הזיקוק לבנקים מצריים, הציע מימן למצרים להקים צינור גז שתפקידו יהיה להוביל גז טבעי ממצרים לאגן המזרחי של הים התיכון ולשווקים אחרים. הצעתו התקבלה והוחל בפעילות מעשית בכיוון זה. השלב הבא היה בדיקת אפשרות למכור גז טבעי לישראל, כאשר הלקוח הוא חברת החשמל. מימן ידע שיש לו על מי לסמוך. לשם כך נעשתה חלוקת מניות חדשה בחברת **EMG**: חוסיין סלאם (28 אחוזים), קבוצת מרחב (25 אחוזים), חברת הגז התאילנדית **PTT** (25 אחוזים), איל ההון היהודי-אמריקני סם זל (12 אחוזים) וחברת הגז המצרית (10 אחוזים). ב-2001 השתתפה חברת **EMG**, בהרכבה החדש, במכרז ענק של חברת החשמל הישראלית לרכישת גז טבעי לעשרים שנה. יחד עמה השתתפו במכרז חברת בריטיש גז וחברת ים תטיס הישראלית.

כפי שניתן היה להעריך מראש, **EMG** זכתה במכרז. החברה הבריטית לא הגיבה בפומבי, אך חברת ים תטיס יצאה בקמפיין ציבורי נגד הפקדת צינור הגז בידי חברה מצרית-ישראלית ועתרה לבית המשפט נגד חברת החשמל. בעקבות זאת הודיעה חברת החשמל כי המכרז ייפתח מחדש, למורת רוחה של **EMG**, שנאלצה בלית ברירה לבלוע את הגלולה המרה. בסופו של דבר, סוכם על חלוקת אספקת הגז בין שתי החברות הללו. בריטיש גז נותרה מחוץ לתמונה.

שמחתה של **EMG** היתה מוקדמת. כעבור זמן לא רב התפוצצה עסקת רכישת הגז, ובמשך כשלוש שנים שרר נתק בין הצדדים. מצב זה היה בלתי נסבל מבחינת לנדאו, שחרף מעמדו הרם כיו"ר דירקטוריון חברת החשמל והתנהלותו האישית הדורסנית לא הצליח לספק

את הסחורה. לנדאו החל לחשוש שמניותיה של החברה הבריטית יעלו מחדש. דאגתו גברה במחצית 2003 כאשר שרון, שהקים בינתיים את ממשלתו השנייה, הפקיד את משרד התשתיות בידידו של יוסי פריצקי – משפטן שבע קרבות שלא חושש לומר את אשר בלבו, אדם בלתי צפוי שיותר מהכול אינו אוהב לאכול תבשילים שרקחו אחרים למענו. חששו העיקרי של לנדאו היה שפריצקי לא יחדש את מינויו ליו"ר דירקטוריון חברת החשמל בתום הקדנציה השנייה שלו בתפקיד, שעמדה להסתיים בחודש מאי 2004, וכך יימנע ממנו להמשיך ולפעול מאחורי הקלעים לטובת החברה של מימן.

זמן קצר לאחר כניסתו למשרד התשתיות, נסע פריצקי ללונדון בענייני משרדו. לפי עדותו, במהלך שהותו שם הציע לו שגריר ישראל בבריטניה דאז, צבי שטאובר, להיפגש עם יו"ר מועצת המנהלים של בריטיש גז. השגריר אמר לשר: "הוא אחד האוהדים הגדולים וידיד אמת של ישראל בבריטניה. אין לך מושג כמה חשוב לעשות איתם עסקה, כמה זה ישפר פה את מעמדנו ואת מצבנו." פריצקי נענה לבקשה, נפגש עם חברי דירקטוריון בריטיש גז בנוכחות הציר הכלכלי בשגרירות, משה לנגרמן, והבהיר להם שאם תיחתם עסקה לאספקת גז, תתקש ישראל לקבל ערבויות לאספקה בכל תנאי. הוא לא העלה על דעתו לאיזה בוך הוא מכניס את עצמו בהתחייבות זו.

פריצקי גיבש עמדה שלפיה יש מקום לחדש לאלתר את המשא ומתן עם בריטיש גז, מתוך מגמה להגיע להסכם איתה. הוא אף החל בהתייעצויות בכיוון זה. לנדאו לא אהב את העמדה שהציג שר התשתיות והגביר את לחציו על שרון. ואמנם, במהלך סיור שערכו שרון ופריצקי באסדת קידוח של ים תטיס – סיור שבו השתתף גם לנדאו – התעמתו ראש הממשלה ושר התשתיות בנושא זה בנוכחות אנשי התקשורת. במהלך

הביקור אמר שרון לפתע: "לא נקיים משא ומתן עם הפלסטינים לרכישת גז." פריצקי הנדהם לא נשאר חייב ואמר כעבור כמה דקות לעיתונאים: "אני מניח שהדבר הזה אינו סופי, ועוד יהיה נתון למשא ומתן. דעתי אינה כדעתו של ראש הממשלה, אך את העניין הזה נברר בינינו." השתרר שקט מביך. שרון לא האמין שהשר היושב לידו המרה כך את פיו. הוא שוחח בעניין עם טומי לפיד, שר המשפטים, מנהיג מפלגת שינוי, שגם נפשו נקעה כבר מזמן מפריצקי המורד.

השלב הבא במערכה התרחש בחודש אוגוסט 2003 על גבי היאכטה הפרטית של מימן, בעת הפלגה שבה התארחו שרון ולנדאו. שרון הודיע לראשונה על הכוונה לחדש את ערוץ ההידברות עם EMG, ומימן הבין שלנדאו עמד בדיבורו. כדי לצקת תוכן לדבריו, כינס שרון כעבור זמן קצר דיון בלשכתו בהשתתפות נציגי משרדי התשתיות והאוצר. באופן מפתיע, לתדהמתו של שר התשתיות, הגיע גם לנדאו לדיון, אף שפריצקי, כשר הממונה עליו, לא אישר זאת מראש ולא קיבל דיווח על כך. שרון לא הגיב על נוכחות האורח והמשיך בדיון.

מנכ"ל משרד האוצר דאז, אוהד מראני, אמר למשתתפי הדיון: "עמדת משרד האוצר ברורה מאוד: צריך לפתוח את העסק לשני ספקים. בואו נתקשר עם בריטיש גז ונמשיך לנהל משא ומתן עם מצרים. בכך נבטיח אופק עצום של אספקה להרבה מאוד זמן." אנשי משרד החוץ אמרו כי למשרד אין שום עמדה בעניין זה.

בסיום הישיבה אירעה פארסה. שרון אמר לנוכחים: "טוב, אגיד לכם מה החלטתי," ובלי בושה פנה ללנדאו ולקח ממנו פתק שכתב קודם והעביר לו (ללנדאו) לעיין בו כדי שיעיר את הערותיו. שרון קרא את הכתוב ואמר: "לא ננהל משא ומתן עם הפלסטינים, כי אלה יהיו כספים לתמיכה בטרור."

מדינת ישראל תקנה גז ממצרים. היא בעלת בריתנו. יש לנו איתה הסכם שלום. יחד עם זאת, אם בתוך שלושה חודשים המשא ומתן עם המצרים לא יסתיים, נחזור לדון בסוגיה." לנדאו הזדרז להעיר בנימה שחצנית: "בשבועיים אנחנו גומרים את העניין הזה." פריצקי אמר לשרון: "אתה ראשון בין שווים ואתה לקחת החלטה בתחום המדיני. בכל זאת, אני חייב לומר לך שאין דעתי כדעתך, אבל אני כופף ראשי מפני דעתך."

לא קשה לנחש מדוע לנדאו היה לחוץ: שעון החול שלו בתפקיד הלך ואזל, והוא חשש שהוא עלול להפסיד במירוץ על חתימת הסכם אספקת הגז. הוא הבין היטב כי אחרי שיפרוש לא יהיה לו מה לחפש אצל פריצקי, מה גם שהשר קיבל דיווחים רבים - בין היתר מכמה מחברי דירקטוריון חברת החשמל, שפנו אליו בסתר בעקבות הדיון בלשכת שרון - על שלטון הטרור והפחד שהשליט לנדאו בחברה. לטענתם, לנדאו מנע מהם לתמוך בחידוש המשא ומתן עם בריטיש גז. הם הפצירו בפריצקי לא להאריך את תקופת כהונתו, וזאת אכן היתה נטייתו של השר, שחשש עם זאת שלנדאו יצליח בכל מקרה לגייס רוב לסיכול המגעים עם החברה הבריטית.

במסגרת מאמציו לקידום עסקת הגז נפגש פריצקי עם מימן במלון תל אביבי, בתיווכו של בוריס קרסני, הלוביסט השנוי במחלוקת. במהלך הפגישה אמר לו מימן: "אני מנהל שם את העניינים. מה אתה דואג? הכול יהיה בסדר. שלא תהיה לך דאגה, אני אקח אותך לקהיר. אתה תראה, אנחנו נחתום שם על הסכם." אך לשר היו תוכניות מסוג אחר. פריצקי: "אמרתי: טוב, אם מדובר בעסקה עם מצרים, שלפחות יהיה הסכם מדיני, שיהיה איזשהו גיבוי. ביקשתי מהמשרד שיבדקו מי זאת החברה EMG, שאמורה להיות החברה שכנגד חברת החשמל. קיבלתי דו"ח לפיו EMG היא חברה הרשומה בקהיר, ויש לה חברת-אם הרשומה

באיים הקריביים או באיים האנטיליים. בעלי מניותיה הם חוסיין סלאם, המחזיק ב־60 אחוזים, וחברת מרחב של יוסי מימן, בעלת 40 אחוזים. אין לה מאזן, אין לה הון, אין לה כלום. זאת אומרת: חברת תיווך. אמרתי: חברת תיווך תתקשר עם חברת החשמל?! למה? שיתקשרו עם הספק, שיתקשרו עם חברת הגז הלאומית של מצרים. מה פתאום חברת תיווך?! ואז התברר לי שיש להם את זכות התיווך הבלעדית לספק גז לישראל.

"זאת אומרת, אדון סאלם, מקורבו של מובארק, ויוסי מימן קיבלו מהנשיא מובארק 'זיכיון' לספק גז לישראל. איזה זיכיון, שאלתי. 'יראו לך את זה,' נאמר לי במשרד. עד יומי האחרון כשר התשתיות הלאומיות לא ראיתי את הזיכיון הזה. אין לי מושג איך הוא עובד. בואו נודה על האמת: לא זיכיון ולא בטיח. הנשיא מובארק, כרגיל במשטרים מזרח תיכוניים, נתן למקורבו וידידו הטוב, אדון חוסיין סלאם, את הזכות לשווק גז לישראל תמורת, אני מניח, כמה דולרים פה ושם באזורים מסוימים; ואדון סלאם הכיר את יוסי מימן עוד מפרויקט בתי הזיקוק באלכסנדריה, והשניים החליטו שהם יחזיקו בזכות התיווך ביחד כדי למכור גז לחברת החשמל של ישראל."

גם למימן עצמו היה מה לומר בנושא הרגיש הזה: "המניות של השותפה הלבנונית של בריטיש גז בפרויקט הגז מוחזקות בסתר בידי מרטין שלאף ומוחמד רשיד. אין די שקיפות סביב הבעלות על המשאב הזה, ואני חושב שאנחנו לא יודעים הכול על מבנה הבעלות של (החברה שבה שותפה) בריטיש גז: מי הבעלים האמיתיים של המאגר, ומי ייהנה מהרווחים. מוזר שיד אחת מגדירה את עזה כשטח עוין והיד השנייה רוצה לרכוש גז מאותו שטח."

פריצקי מנסה לחסום

בדצמבר 2003, בכנס הרצליה המפורסם שבו נשא שרון את נאום ההתנתקות שעורר הדים רחבים בציבור הישראלי, נערך גם מושב בנושא אנרגיה וכלכלה. שר התשתיות פריצקי דיבר בהרחבה על סוגיית רכישת הגז הטבעי ודרש לגבות את ההסכם העומד להיחתם עם EMG במטרייה מדינית. באולם נכח שבתי שביט, שרתח מזעם וזעק וקרא לעבר פריצקי: "זה לא ייתכן, אתה תוקע פה מקלות בגלגלי העסקה!" השר ענה: "אני לא תוקע שום מקל בגלגלים, אני רק לא מוכן להפקיר את משק הגז של ישראל. תראה באיזה מצב אני נמצא: ממשלת מצרים לא מוכנה לערוב לעסקה; אתם, בכל הכבוד הראוי, חברת תיווך; ולי יש אחריות על משק האנרגיה של מדינת ישראל."

בינתיים החלה האדמה לבעור מתחת לעסקת הגז. פריצקי סיפק את הדלק לכך כשאמר בראיון עיתונאי: "אלי לנדאו ידע בוודאות שלא אתן לו עוד קדנציה. לא פיטרתי את לנדאו ולא הדחתי אותו. הוא עמד לסיים קדנציה שנייה, ולא ראיתי שום סיבה בעולם לתת לו קדנציה שלישית. הוא לא איש שלי, הוא לא היה מהימן עלי, הוא לא היה נאמן עלי. לעומת זאת, קיבלתי ריקושטים מדהימים מכל מיני דירקטורים שאמרו לי, 'אלי לנדאו מפעיל עלינו לחץ עצום לאשר את העסקה עם מצרים, ואנחנו לא רואים שום סיבה בעולם לעשות את זה'."

בחודש מרץ 2004 אישר דירקטוריון חברת החשמל את העסקה עם EMG, שלפיה תספק החברה למדינת ישראל – באמצעות חברת החשמל – שבעה מיליארד מ"ק גז טבעי לשנה, לתקופה של חמש-עשרה שנים. שווי העסקה היה כארבעה מיליארד דולר.

הישיבה היתה סוערת במיוחד. צעקות נשמעו מכל עבר. רו"ח מיכה לזר, אחד ממובילי המאבק נגד מהלך החתימה על ההסכם (יחד עם דירקטורית נוספת, עו"ד שולמית ברנע, היועצת המשפטית של

משרד ראש הממשלה, שהביעה בסוגיה זו עמדה עצמאית המנוגדת לעמדה הרשמית של שרון), ביקש ש־EMG תמסור הצהרה רשמית על כך שלא שילמה דמי תיווך או תשלומים חריגים אחרים בתמורה לאישור העסקה. לנדאו השתולל: "אתה מאשים אותי בקבלת שוחד?!"

מימן ולנדאו יכלו לברך על המוגמר, אבל הם לא הסתפקו בכך. בהתאם למקובל בעולם העסקים הבינלאומי, חברות שמספקות סחורות ומוצרים בהיקף גדול למדינה מסוימת מחויבות בעסקת גומלין של רכישת מוצרים מקומיים מהמדינה הקונה בשיעור של כ־15 אחוזים משווי העסקה המקורית. חברת EMG, לעומת זאת, קיבלה – בהנחייתו של שרון – פטור מוזר מרכישת סחורות ישראליות, בנימוק דחוק שהסחורות יגיעו לידיים לא רצויות.

בחודש מאי 2004 פרש לנדאו מתפקידו. פריצקי החל לבחון מועמדים להחליפו בראש דירקטוריון חברת החשמל וחזר על עמדתו שיש לחדש את המשא ומתן עם בריטיש גז. מימן ולנדאו חששו שהשר יוביל להצבעה חוזרת בדירקטוריון החברה – הצבעה שעלולה להביא חלילה לביטול העסקה. מימן פנה אפוא אל החוקר הפרטי מאיר פלבסקי, וביקש ממנו לבדוק האם שר התשתיות מקבל שוחד מחברת בריטיש גז. לפלבסקי הובטח סכום שמן עבור טרחתו.

איש לא ידע על החקירה הסמויה, אך פריצקי נפל במלכודת שנטמנה לו, ודווקא בתחום הפוליטי, כשדיבר בראיון עיתונאי נוסף על שחיתות בצמרת מפלגת שינוי והפנה אצבע מאשימה כלפי לפיד. לא רק לפיד, אלא גם לשרון היה דבר או שניים לומר לפריצקי, שיצא נגדו בגלוי וערער על עמדתו הנחרצת של ראש הממשלה שלא לחתום על עסקת גז עם חברת בריטיש גז.

פלבסקי לא הצליח להחשיד את פריצקי בקבלת טובות הנאה בפרשת הגז, אך לעומת זאת גילה כי

פריצקי פנה לחוקר הפרטי יעקב אשל כדי שהלה יאסוף חומר מפליל נגד שר הפנים דאז, אברהם פורז, חברו לסייעת שינוי ושנוא נפשו. קלטת המתעדת את הזמנת החקירה אצל אשל הודלפה על ידי פלבסקי לערוץ הראשון בתחילת חודש יולי 2004, בצעד שחרץ את גורלו הפוליטי של פריצקי. לאחר חשיפת הפרשה התנצל פריצקי בשידור חי בפני פורז, על פי עצתו של לפיד, אבל הפור נפל והוא נאלץ לעזוב את הממשלה תוך שהוא מטיח בלפיד כי תמרן אותו לכך בזדון.

באותם הימים כתב פריצקי ביומנו האישי את הקטע המאלף הבא: "היתה לי שיחה מעניינת ביום שהפרשה פוצצה או ביום שאחריו. טלפן אלי דן מרגלית ואמר לי: 'תגיד לי, אתה דיברת בצורה כזאת?' אמרתי: 'כן, דיברתי.' הוא אמר: 'זה הסוף שלך, ויותר לא דיבר איתי. אמרתי לעצמי אחר כך: אתה, צדקן אביר המוסר, לא מפריע לך לכתוב אצל אדון נמרודי ולהיות גם אצל יוסי מימן ולעשות מסיבות לאהוד אולמרט.

"עברתי לילות ללא שינה ונחשפתי לתוכניות זמר נפלאות בטלוויזיה בשעה 3:00 בלילה, והאינטרנט גם עבד. בין לבין התגלה לי באינטרנט, באתרו של יואב יצחק 'חדשות מחלקה ראשונה', מאמר של אריה אבנרי, שאותו הוא כתב ב-5 ביולי 2004, יומיים לפני השידור הסנסציוני. כותרתו היתה 'לפיד כבוי', והוא כתב בו כך: 'ככל הנראה ידיח לפיד את פריצקי מכהונת שר התשתיות, מפני שהוא מתנגד לעסקת הגז עם מצרים ומפני שהוא (פריצקי, א.א.) כבר קרא עליו תיגר ב**ידיעות אחרונות**. הוא (לפיד, א.א.) רק מחכה להזדמנות פז לעשות את זה, ביחד עם אריק שרון". החלטתי שאני מוכרח לדבר עם אבנרי והרמתי לו טלפון. שאלתי אותו: 'מאיפה אתה יודע את כל זה?'

'זה לא עניין של לדעת, זה היה כתוב על הקיר.

ממה אתה בכלל מופתע? השיב אבנרי.

'מה כתוב על הקיר?'

אבנרי: 'פריצקי, תראה, הלוא אתה תקפת אותו בידיעות אחרונות, עמדת כמו אריה ואמרת: 'לא אתן לכס. 'הרי ברור שכל הכוחות המושחתים יחברו נגדך ויסלקו אותך. חיפשו והדביקו עליך איזו שטות, וזה הכול. זה כל כך ברור.'

"'פתאום יש אחד שמבין, אמרתי לעצמי."

הפרשה הולידה שתי חקירות משטרה. בהנחיית היועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, נחקר פריצקי תחת אזהרה כחשוד בעבירה על סעיף חוק זניח: "ניסיון הכפשה". במקביל חקרה המשטרה מי עומד מאחורי הקלטת שהודלפה לערוץ הראשון, והאם לא היה בכך משום ניסיון לסחוט את שר התשתיות. בין הנחקרים היו פלבסקי, מימן, לנדאו ושבתי שביט, אך החקירה לא הניבה ראיות בכיוון זה והתיק נסגר.

במקביל, הוחלט לא לנקוט בהליכים פלילים נגד פריצקי בפרשת פורז. פלבסקי התבטא בעניין זה: "אני מוכרח לציין שלא גיליתי אי-יושר אישי אצל פריצקי, ואפילו הצטערתי על הנזק שנגרם לו." לימים פנה פריצקי למזוז, שיזם את החקירה נגדו, והאשים אותו: "אתה משרת את שר המשפטים לפיד, שמינה אותך."

למרבה ההפתעה, המשטרה בישרה מראש שאין בכוונתה לחקור את תהליך אישור עסקת הגז, ואף לא חשדות שלנדאו קיבל דמי תיווך בסכום ניכר בפרשה זו. גם הכנסת מעלה בהקשר זה באמון הציבור: סוגיית אספקת הגז לישראל נדונה בוועדת הכלכלה של הכנסת. חבריה אף שמעו דיווח, שלפיו העדפת החברה המצרית על פני החברה הבריטית הסבה למדינת ישראל נזק כספי בסך מאות מיליוני שקלים בגלל הפרשי

המחירים. אולם משום מה הוועדה לא התעמקה בנושא הטעון הזה ובספיחיו.

במקומו של פריצקי התיישב על כיסא שר התשתיות אליעזר (מודי) זנדברג, אך הוא לא הספיק להטביע את חותמו על המשרד. חלפו רק ארבעה חודשים ושינוי פרשה מהקואליציה ומהמשלה. למשרד התשתיות הגיע שר חדש: בנימין בן־אליעזר, אדם חסר רגישות לשמירה על שלטון החוק ועל כללי מינהל תקין, שהתעשר מאוד במהלך שנות פעילותו הציבורית. העובדה שאחד מבניו קשור לחברה המייבאת נפט לישראל מקזחסטן היא מקרית – ואולי לא. מאז שולט פואד על מאגרי הגז לצדו של אולמרט.

אולמרט מסדר לשטיינמן

בינתיים חלה התפתחות מפתיעה. במחצית 2005, כאשר אהוד אולמרט שימש כממלא מקום ראש הממשלה וכשר התמ"ת, הוא הגיע למוסקבה בחברת פמליה שהיו בה פקידיים בכירים של משרדו וקבוצה של אנשי עסקים. זמן קצר אחרי שמטוסו של אולמרט נחת בנמל התעופה של מוסקבה הגיע לשדה מטוס נוסף: מטוס הפרטי של איל ההון בני שטיינמן, חברו הקרוב של אולמרט ומי שהציע לו, כאמור, לעבור ולעבוד בעסקיו אחרי שיפרוש מהחיים הפוליטיים. בואו של שטיינמן למוסקבה בעיתוי זה לא היה מקרי. בסדר היום של אולמרט נכללה פגישה עם נשיא קונצרן גזפרום, אלכסיי מילר, מקורבו של נשיא רוסיה ולדימיר פוטין, שנועדה לבחון אפשרות שהחברה הרוסית הענקית תספק גז טבעי לישראל, מתוך שיקולים כלכליים ומדיניים של רוסיה. שטיינמן בא למוסקבה כדי להשתתף בפגישה, למרות שלא היה חלק מהמשלחת הרשמית של ישראל. הפגישה התנהלה אמנם ברוח טובה, אבל לא הניבה תוצאות.

כעבור זמן הפציר פוטין בראש הממשלה שרון לקדם את העסקה, אך העניין התמסס, הן משום שהרוסים לא העבירו סקר היתכנות כלכלית למשרד התשתיות והן בגלל רצף האירועים בישראל – ביניהם הקמת מפלגת קדימה, הקדמת הבחירות וקריסתו הבריאותית של שרון. לחברת גזפרום לא היתה כוונה לוותר על השוק הישראלי: משלחת מטעם החברה, בראשות הנשיא מילר, נפגשה עם אולמרט והציעה להקים צינור לאספקת גז רוסי דרך טורקיה לישראל – צינור שיאפשר אספקת גז סדירה לישראל לאורך שנים. הרוסים הודיעו שבגלל ההשקעה הכספית הגדולה הכרוכה בכך, הם יהיו מוכנים להכניס לעסקה שותף ישראלי שימש גם כנציג רשמי של גזפרום בארץ. באופן לא פורמלי, הם הזכירו את שמו של שטיינמן כמועמד מתאים, הן בשל יכולותיו הפיננסיות והן משום שחברת אנרגיה שבבעלותו מקיימת קשרים מסחריים עם גזפרום במקומות אחרים בעולם.

בעקבות הפגישה פרסמה לשכתו של שר התמ"ת אולמרט הודעה שלפיה הוחלט לקדם את עסקת הגז עם חברת גזפרום, במטרה לקדם את החתימה על הסכם מסגרת עתידי. לפי הסכם זה, הנחת צינור הגז התתימי אמורה להסתיים בשנת 2011, ואז תחל אספקת הגז בכמות שעוד יוחלט עליה. אפשר לסמוך על אולמרט שככל שהדבר יהיה תלוי בו, הוא ידאג לאינטרסים של חברו שטיינמן.

בחודש יוני 2006, כאשר אולמרט כיהן כבר כראש הממשלה, תיאר העיתונאי גידי וייץ **בידיעות אחרונות** את מערכת היחסים בין השניים: "שטיינמן, איש תמיר וכחול עיניים, כיכב בשנה שעברה ברשימת חמש מאות עשירי העולם של המגזין **פורבס**, אך בציבור הישראלי הוא אלמוני למדי, אולי משום שעסקיו מתנהלים רובם ככולם בחו"ל. שטיינמן הוא גם אחד מחבריו הקרובים של אולמרט – 'ממש כמו אחים', מגדיר זאת מכר משותף. על מידת הקרבה

ביניהם תעיד העובדה שכאשר הגיע אולמרט לחגיגת בר המצווה של בנו של שטיינמץ בנמל תל אביב, ולא רק כדי ללחוץ יד, שלוש שעות וחצי היה הנמל סגור מטעמי ביטחון. וכמו בין חברים טובים, גם הילדים בתמונה: כשחיפש בנו של אולמרט, שאול, עבודה בניו יורק, היה זה שטיינמץ שהעסיק אותו".

העוזר הצייתן מסתבך

חתימת הסכם עם חברת EMG והמגעים המתקדמים עם חברת גזפרום הגבירו את התסכול בחברת בריטיש גז. היו לכך השלכות במישור המדיני הבינלאומי, שכן מדיניותה של ממשלת ישראל בסוגיה זו שידרה שהיא מעדיפה את הקשרים עם רוסיה ועם מצרים על חשבון קשריה עם בריטניה.

כאן נכנס לתמונה מחדש מרטין שלאף, שנמנע מלהגיע ארצה מאז שנחשף כי המשטרה מבקשת לחקור אותו על קשריו הגלויים והסמויים עם שורה של אישים בכירים, ובהם שרון ובניו ואביגדור ליברמן. מי שעושה עבורו בפועל את המלאכה בישראל הוא יועצו הקרוב, שמעון שבס, שנטל על עצמו את המשימה להביא לחתימת הסכם בין מדינת ישראל לחברת בריטיש גז. נוסף על קשריו של שבס עם ליברמן וחיים רמון, שוודאי לא הזיקו לשתדלנותו לטובת בריטיש גז, הצליח שבס להתלבש על ברק במהלך מסע הקאמבק הפוליטי של האחרון ומאבקו מול עמי איילון על ראשות מפלגת העבודה בתום עידן פרץ. שבס הצטרף למטה הבחירות של ברק – צעד שעורר תגובות ציבוריות חריפות. ברק לא הפנים כנראה את האכסיומה שמי ששוהה זמן רב מדי בקרבתו האינטימית של כלב, מסתכן בהידבקות בקרציות, והתקשה להתנער ממנו.

במחצית שנת 2007 הודיעה חברת בריטיש גז שהיא מאבדת את סבלנותה, וכי בדעתה להקצות עוד חודשים ספורים בלבד להשלמת המשא ומתן עם מדינת ישראל

לרכישת גז מהמאגר מול חופי עזה. החברה הודיעה שאם לא ייחתם הסכם עמה, יש בכוונתה לסגור את משרדה בישראל. הודעה זו הקפיצה מכיסאו את אולמרט, שחשש מההשלכות המדיניות של צעד מעין זה. ראש הממשלה הורה לחדש מיד את המשא ומתן עם החברה, וכדי לזרז את ההליכים הוא העביר אותם ממשרד האוצר למשרד התשתיות. שר התשתיות, בנימין בן־אליעזר, מצדד בעסקה עם החברה הבריטית בשיטת ברטר (העברת חשמל ומים לפלסטינים, תמורת גז) כדי למנוע זליגת כספים לארגוני הטרור.

בחודש אוקטובר 2007 עלתה הפרשה שוב לכותרות, כשהרמטכ"ל לשעבר משה (בוגי) יעלון האשים את אולמרט בהתנהלות המונעת משיקולים זרים: לטענת יעלון, אולמרט נמנע מלהורות על מבצע צבאי רחב בעזה כדי לא לסכל את העסקה עם חברת בריטיש גז. כך כתב יעלון, במאמר שפורסם באתר האינטרנט של המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה: "ייתכן שהציפייה לקניית הגז הטבעי מבריטיש גז שיחקה תפקיד בהחלטת הקבינט של אולמרט שלא להורות לצה"ל לצאת למבצע קרקעי גדול בעזה, למרות ירי של אלף רקטות ומרגמות לשטחה הדרומי של מדינת ישראל, מאז השתלטות החמאס על הרצועה ביוני 2007". בתגובה הודיעה בריטיש גז כי פרויקט עזה עונה על צרכיו המידיים של המשק הישראלי, וכן אמור לתזק את משק האנרגיה הישראלי במצב של משבר. יתרונותיו ברורים: הוא זמין, נגיש ומידי ומבטיח אספקת גז טבעי לישראל כבר בשנת 2011. יתרון משמעותי נוסף של הפרויקט הוא הבטחה קבועה של זרימת הגז לישראל על ידי בריטיש גז, כאשר שום צד ג' או גורם עוין אינו יכול לנתק את אספקת הגז.

כך או אחרת, העסקה עם **EMG** קרמה עור וגידים. החברה הקימה צינור באורך מאה קילומטר מאל עריש שבמצרים לחוף אשקלון. בחודש פברואר 2008 החל

הגז לזרום לישראל. במקביל פנתה עמותת אומ"ץ למבקר המדינה, בבקשה שיערוך בדיקה יסודית של תהליך קבלת ההחלטות והשיקולים הכלכליים והמסחריים בעסקה בהיקף של מיליארדי דולרים. ביקשנו למקד את הבדיקה בפעילותם של כמה אישים – בהם אולמרט – ברק ולנדאו, וכן את התנהלותה של חברת החשמל.

עוד קודם לכן החלו אנשי משרד המבקר לבדוק את מעורבותו של לנדאו בפרשות שחיתות שונות, שאירעו בחברת החשמל בתקופת כהונתו כיו"ר הדירקטוריון שלה. חלק מהחומרים הועברו למבקר על ידי עמותת אומ"ץ.

בעקבות הבדיקות שעשה הצליח מבקר המדינה לחסום את דרכו של לנדאו לתפקיד יו"ר רשות השידור. ממצאים שאספו אנשי משרד המבקר הביאו לחקירת משטרה נגד לנדאו בפרשה הקשורה לדויטשה בנק ולחכירת אוניות פחם. החקירה היתה ארוכה וסבוכה, ובסיומה החליטה פרקליטות מחוז תל אביב לסגור את התיק נגד לנדאו בלא כתב אישום. עמותת אומ"ץ הגישה ערר על סגירת התיק בפני מחלקת הערר בפרקליטות המדינה.

הערר שהגשנו טופל בידי עו"ד אתי כהנא, מנהלת תחום העררים בפרקליטות המדינה. עו"ד כהנא השיבה לעמותה כי אינה יכולה לטפל בתיק משום שבמכתב הערר לא צוינו פרטי תיק החקירה או תיק פרקליטות המחוז שאליהם מכוון הערר, או פרטים אחרים שיאפשרו את איתור התיק. לדבריה, ניסיונה לאתר את התיק לפי שם הנילון בלבד (אלי לנדאו, א.א.) לא צלח, ומסיבה זו אינה יכולה להמשיך לטפל בפנייה.

על כך מיהרה להגיב עו"ד גליה גבעולי, היועצת המשפטית של עמותת אומ"ץ: "אנו מתקשים לעכל את העובדה שמחלקת העררים שאת עומדת בראשה לא היתה מסוגלת לאתר תיק כבד ומשמעותי שנידון בפרקליטות

מחוז תל אביב, לאחר שהתיק נבדק ביסודיות על ידי מבקר המדינה ונחקר ביאח"ה. " במקביל פנתה העמותה גם לעו"ד רות דוד, לחברת החשמל וליועצת המשפטית במשרד ראש הממשלה. אך גם אלה, התברר, לא "הצליחו" לאתר את התיק... כל המשרדים הגדולים הללו, על שפע המזכירות, עורכי הדין והיועצים המשפטיים לא הצליחו משום מה לאתר את התיק של לנדאו.

רק בעקבות פנייה נוספת של העמותה, הפעם ליועץ המשפטי לממשלה ולפרקליט המדינה החדש, משה לדור, הצליחו סוף סוף במחלקת העררים לאתר את התיק הנעלם. הנימוק לעיכוב היה טעות מינהלית שהובילה לאי־הבנה ותו לא.

עדיין לא הוחלט אם לקבל את הערר.

ממשלה נחקרת וחסודה

הממשלה שהקים אולמרט נולדה בחטא שהלם את אופיו העברייני. תהליך הרכבת הקואליציה, ועוד יותר מכך חלוקת התיקים בתוך הממשלה, היו מונעים ממכלול של שיקולים פסולים. לממשלה הצטרפו פוליטיקאים בעלי קופות שרצים רוחשות, ולצדם כאלה שהגינותם האישית שנויה מאוד במחלוקת. תמונת מצב על קצה המזלג שווה אלף מילים:

◆ המשטרה הודיעה כי גיבשה תשתית ראייתית להעמדתו לדין של שר הקליטה, יעקב אדרי, בחשד לנטילת שוחד והפרת אמונים. אדרי חשוד כי בתקופה שבה כיהן כסגן השר לביטחון פנים, אחד הפקידים בבית הדין הרבני בחיפה הציע להנפיק בעבורו כרטיסי ברכה לקראת הבחירות המקדימות בליכוד ולהעמיד לרשותו רכב ליום הבחירות. זאת בתמורה לקידום מקורבו של הפקיד, ניצב משנה יעקב זיגדון, לתפקיד מפקד מרחב העמקים.

- ◆ שר התשתיות, בנימין בן-אליעזר, שנחלץ בעבר בקושי מכמה פרשות שחיתות, המשיך לאורך השנים לצפצף על החוק. בין היתר, הוא היה אחראי לכאורה לזיופי בחירות במפלגת העבודה; פיטר את אשכנז משרד התשתיות, כיוון שהלה התריע על רכישת מתנות מכספי ציבור עבור מקורבים וקרובים למיניהם שפואד ביקש לרצותם; היה אחראי למינויים פוליטיים סיטוניים בחברת החשמל; וקיים קשרי ידידות הדוקים עם גורמים עברייניים בענף הגז, הנמנים עם מעגל תומכיו במפלגת העבודה.
- ◆ שר האוצר, רוני בראון, פעל בעת שכיהן כשר הפנים להגדלת מענקים לערים ויישובים שבראשם עמדו חברי מפלגת קדימה, ובמקביל העניק פרסים כספיים – כביכול בגין "ניהול תקין" – לרשויות שהעומדים בראשן הצטרפו לקדימה. חלק מהפרסים הללו ניתנו באופן לא תקין ומתוך שיקולים זרים. בתפקידו כשר האוצר עצר בראון מימון לרענון מסיכות אב"כ בנימוק של היעדר כיסוי תקציבי, אך בעת ובעונה אחת לא היסס להורות על הזרמת מאות מיליוני שקלים למוסדות של ש"ס – שנועדו להבטיח את המשך חברותה בקואליציה. בין לבין מעלליו בשני תפקידיו המיניסטריאליים הוא נאלץ להעיד בתביעת נזיקין פרטית, שבמהלכה נטען כי בתקופה שבה כיהן כיו"ר מועצת ההימורים, המועצה פעלה שלא כדין ובחוסר תום לב כדי "לתפור" מכרז לתמיכה בעיתון ספורט. ואם לא די בכך, התברר שבתקופה שבה כיהן בראון כנציג הממשלה בוועדה לבחירת שופטים, הועלתה במפתיע מועמדותו של פרקליט משפחת בראון לתפקיד שיפוטי.
- ◆ שר הפנים, מאיר שטרית, גרף כספים במהלך שנות שירותו הציבורי כראש עיריית יבנה,

גזבר הסוכנות היהודית ושר בכמה משרדי ממשלה, בעיקר בזכות לקוחות שהתדפקו על דלת משרדה של אשתו, היחצ"נית רותי שטרית, בידיעה שאם ייטיבו עמה, יהיה להם ערוץ פתוח אליו. ככלל, שטרית היה מחלוצי השילוב בין הון לשלטון. טביעות אצבעותיו ניכרות במשרדים שבראשם כיהן. בהזדמנות מסוימת, למשל, לא היסס לפנות אל החשב הכללי במשרד האוצר, ד"ר ירון זליכה, בבקשה שהאחרון יעניק פטור ממכרז להעסקת פרויקטורים בתוכנית לשיקום מפוני גוש קטיף. שטרית נחשב גם לחסיד של מינויים פוליטיים והעסקת קרובי משפחה.

◆ שר החקלאות, שלום שמחון, פעל להזרמת מאות מיליוני שקלים מתקציב משרדו לגופים חקלאיים ולחקלאים פרטיים רבים ברחבי המדינה, כדמי תגמול על התייעלות, השקעה בשיקום פגעי טבע והרחבת רפתות. התברר שחלק ניכר מהרפתנים השתמשו במענקים הנדיבים למטרות אחרות, אך משרד החקלאות – בניצוחו של שמחון – העדיף להתעלם מכך. במקום זאת הוא פיטר את רואה החשבון החיצוני, גדעון כהן, שחשף את הקומבינה. שמחון הוא אלוף המינויים הפוליטיים בקרב שרי העבודה. שמחון היה מעורב במקביל בשורה של מינויים פוליטיים במשרדי ממשלה אחרים, והוכיח רגישות מועטה לשלטון החוק.

◆ הלוביסט הבכיר בוריס קרסני, בעליה של חברת פוליס, הצליח להשתלט על כמה שרי ממשלה ועל שורה ארוכה של חברי כנסת, ועשה זאת בדרכים שצריכות להיבדק על ידי רשויות החוק. ביום הולדתו הוא ערך בביתו אירוע שבו התארחה שרת החינוך, יולי תמיר. ביקורה באירוע של קרסני לא היה מקרי. בן זוגה של תמיר, עו"ד רוני

פינשטיין, שותף עם קרסני בחברת השקעות. כל זה היה טוב ויפה אלמלא העובדה שתמיר שכרה את שירותיו של קרסני כיועץ אסטרטגי במאבקה נגד ארגוני המורים. וזה עוד לא הכול: תמיר מינתה את עו"ד יאיר גרין, שותפו לשעבר של בן זוגה, כחבר במועצה להשכלה גבוהה. גם פרופ' עזרי טרזי, שהשקיע יחד עם בן־זוגה בחברת סטרט־אפ, זכה למינוי מטעם המשרד.

◆ השר לאיכות הסביבה, גדעון עזרא, שהחליף את בריאון כנציג הממשלה בוועדה לבחירת שופטים, מעולם לא גילה רגישות יתר לשלטון החוק. לראיה, הוא התעקש להאריך את מינויו של אלי אמיתי לתפקיד מנכ"ל רשות הגנים הלאומיים, על אף שזה אפשר לפורעי חוק לשדוד קרקעות השייכות למדינה. במקביל גרם עזרא להרמת גבות כשהתנגד בכנסת לחוק חשוב להגנה על הסביבה, שבחקיקתו תמך בהצבעה קודמת בממשלה. הוא נימק את הזגזוג שלו בכך שנאלץ להתיישר עם עמדת הממשלה.

◆ שר הרווחה יצחק (בוז'י) הרצוג לא למד לקח מפרשת העמותות ונדבק בחיידק של המינויים הפוליטיים במשרדו. הרצוג מעל בתפקידו כשר האחראי על רשות השידור הממלכתית בכך שלא מנע ממזכיר הממשלה, עובד יחזקאל, להתערב בענייניה הפנימיים של רשות השידור ובתכנים של שידורי הרדיו והטלוויזיה בשליחותו של אולמרט.

את מי שלא יכול היה לצרף לממשלה, פיצה אולמרט באמצעות תפקידי מפתח בכנסת. כך, למשל, את ח"כ צחי הנגבי אשר נגדו מתנהל משפט פלילי באשמת מינויים פוליטיים פסולים, הוא מינה ליו"ר ועדת החוץ והביטחון. לפי פרסומים בתקשורת התכוון אולמרט להעניק להנגבי, כפיצוי על כך שלא מונה

לתפקיד שר, גם אחריות כוללת על השירותים החשאיים. כאשר הצבעתי, במכתב ששיגרתי לאולמרט בשם עמותת אומ"ץ, על המינהל הלא תקין הכרוך בצעד הזה, השיב לי עובד יחזקאל, עוזרו הבכיר של ראש הממשלה, שבניגוד לחשש שהבעתי במכתבי לא נמסרה להנגבי אחריות מסוג זו.

גם ח"כ רוחמה אברהם, שמונתה לכהן כיו"ר ועדת הכנסת, העניקה שירותים בזויים לאולמרט ולדליה איציק. בחלוף הזמן היא צורפה לממשלה בתפקיד השרה המקשרת בין הממשלה לכנסת. המינוי בוצע עוד לפני שהפרקליטות החליטה אם לסגור את התיק הפלילי נגדה בגין קבלת טובות הנאה.

ח"כ אביגדור יצחקי התמנה כיו"ר הקואליציה וניסה להפגין יושר ציבורי. כאשר כיהן כמנכ"ל משרד ראש הממשלה בתקופתו של שרון, פעל יצחקי בשירות ההון לא פחות מאשר בשירות השלטון.

במהלך תקופת כהונתו צבאו לקוחות על משרד רואי החשבון שנשא את שמו והיה בבעלותו, והוא צירף אליו כשותף את משה ליאון (ששימש מנכ"ל משרד ראש הממשלה בתקופתו של נתניהו).

ליאון התמנה ביוזמה משותפת של אביגדור ליברמן ושל כיו"ר דירקטוריון הרכבת, נחקר כחשוד בפרשת שחיתות של רכישת קרונות של רכבת ישראל ונאלץ לסיים את תפקידו.

יצחקי עצמו נחקר על ידי מחלקת החקירות של מס ההכנסה כחשוד בניסיון לסייע ללקוחה של משרדו להערים על שלטונות המס. בפרשה זו נחקרה גם נציבת המס לשעבר, טלי ירון אלדר, שסיפקה חוות דעת שנויה במחלוקת. השניים לא הועמדו לדין.

יצחקי נקט בצעד ציבורי חיובי: בעקבות פרסום מסקנות הביניים של ועדת וינוגרד, בחודש מאי 2007, הודיע יצחקי על התפטרותו מתפקיד יו"ר הקואליציה ועל כוונתו העתידית לפרוש מהכנסת

ומהחיים הפוליטיים. יצחקי ניצל את התקופה שבין פרסום שני הדו"חות כדי לארגן בסיעת קדימה מרד להדחתו של אולמרט, ואחרי שניסיונו נכשל בעיקר בגלל רגליה הקרות של שרת החוץ ציפי לבני, הודיע יצחקי אחרי פרסום הדו"ח הסופי של ועדת וינוגרד בפברואר 2008 על התפטרותו מהכנסת.

ויש כמובן את עמיר פרץ. שהופרש מהממשלה לאחר מלחמת לבנון השנייה וההפסד בפריימריז של מפלגת העבודה. מחוץ לכותלי הממשלה ציפתה לו חקירת משטרה בעניין החשד לזיופי קולות בבחירות הפנימיות במפלגת העבודה, וכן בדיקה שיזם מבקר המדינה בעקבות תלונה שהגישה עמותת אומ"ץ על כך שבמערכת הבחירות האחרונה לכנסת צורפו לתקציב ההוצאות הכללי של מפלגת העבודה – בניגוד לחוק – חשבונות של ספקים שעבדו בשירותו של פרץ במהלך התמודדותו הפנימית מול פרס על הנהגת מפלגת העבודה. מזכ"ל המפלגה, ח"כ איתן כבל, לא מזה על מעשה לא חוקי זה. על כך הגשנו גם נגדו תלונה למבקר.

גזבר מפלגת העבודה, משה כהן, הידוע ביושרו, התנגד לתרגילים הפיננסיים המסריחים הללו, ולכן הוחלף בתקופת הבחירות באיש אמונו של פרץ. כאשר ברק כבש מחדש את ראשות המפלגה, הוא לא חיבק מחדש את כהן ולא החזיר אותו לתפקידו, אף שהלה שמר לו אמונים לאורך כל הדרך.

מפלגת העבודה לא יכולה להתפאר ברמתם המוסרית של חלק מחבריה המרכזיים. מזכ"ל המפלגה, ח"כ איתן כבל, הוכיח אמנם אחריות ציבורית כאשר התפטר מממשלתו של אולמרט, אבל הוא טרם הצליח להסיר את העננה הרובצת מעל לראשו בפרשות הפיננסיות שאירעו בתקופתו של עמיר פרץ.

ח"כ יורם מרציאנו, ששימש כיו"ר סיעת העבודה בכנסת, נחשד בהתנהגות אלימה בשעה שהיה בגילופין בבאר. בחגיגת בר המצווה שערך לבנו, נכח לצדם של

שמעון פרס ואהוד ברק גם יצחק (איציק) אברג'יל, מבכירי העבריינים במדינה, שהנו חבר ילדות שלו. מרציאנו פעל גם למינויו הזמני של בני רגב לראש עיריית לוד, שנחשד והואשם לאחר מכן בקבלת שוחד מהקבלן דוד אפל.

ח"כ אפרים סנה התגלה כפעיל מאוד בתחום המינויים הפוליטיים. מבקר המדינה בדק את התנהלותו לגבי רכבת ישראל בתקופה שבה כיהן כשר התחבורה.

החיים הטובים של הירשזון

גם שר האוצר הירשזון, שלמען מינויו כמוציא ומביא בקופה הציבורית בשירותו של אולמרט היה ראש הממשלה מוכן להפקיד את ביטחון המדינה בידי המאוד-לא-מנוסות של פרץ, נאלץ לפרוש מהממשלה בעליבות רבה אחרי שהוגש נגדו כתב אישום פלילי חמור.

בדומה למורו ורבו הפוליטי אולמרט, הירשזון מעולם לא צעד בדרך הישר: תמיד ניתן היה למצוא אותו בכבישים עוקפים, בדרכים עקלקלות, בסמטאות אפלות. דוגמה בולטת לכך: אחרי שתנועת לעם התמזגה בשעתו עם הליכוד, ואולמרט הפך בעקבות המהלך הזה לחבר כנסת מטעם הליכוד, הוסיף הירשזון – גזבר לעם – לנהל בחשאי חשבון בנק של התנועה ללא ידיעת ראשי הליכוד. כאשר שאלתי אותו על כך בשעתו, הוא הכחיש, אבל לימים נחשפה עובדה זו ברבים.

הסתדרות העובדים הלאומית (הע"ל) היתה מאז ומתמיד מרכז העצבים של פעילות הצמד אולמרט-הירשזון. הירשזון ניהל את ענייניהם הכספיים הגלויים והסמויים בתוקף תפקידיו הניהוליים בגוף זה, והעניק לאולמרט גב פיננסי. אולמרט, מצדו, ידע תמיד להושיט יד פיננסית מהקופה הציבורית

לקופת חולים לאומית שבבעלות הע"ל. ימי כהונתו כשר הבריאות, בראשית שנות התשעים, היו ימי פריחתה של הקופה.

הע"ל מאגדת כ-300 אלף חברים, מרביתם חברי קופת חולים לאומית. הירשזון היה יו"ר הע"ל מ-1995 עד 2005. במקביל, כיהן כיו"ר קופת החולים עד 2002. שני המוסדות הללו היו המקפצה הארגונית שסייעה לצמד להיבחר לכנסת בבחירות הפנימיות בליכוד. מבקר המדינה בודק תלונה שהגישה עמותת אומ"ץ נגד הירשזון, המבוססת על מידע מהימן שלפיו בבחירות שנערכו בשעתו לקביעת מועמדי הליכוד לכנסת נחלצו עובדים רבים של הע"ל וקופת חולים לאומית לסייע להירשזון להיבחר במקום ריאלי. זאת בניגוד לחוק הבחירות, האוסר על עובדי ציבור לעסוק בפעילות פוליטית. העובדים הנאמנים הגיעו לגני התערוכה בתל אביב, שם נערכו הבחירות, בכלי הרכב המשרדיים שלהם ועמדו לרשותו של הירשזון, שלא ראה בכך דבר פסול.

כעבור זמן נודע כי שתי קרנות הפנסיה הוותיקות של הע"ל שהחזיקו במשך שנים רבות בבעלות מלאה על מלון הוד בים המלח, סבסדו כינוסים פוליטיים שנערכו בסופי השבוע לגיוס תמיכה בהירשזון. לכינוסים אלה הוזמנו חברי מרכז ליכוד.

בכלל, אצל הירשזון המטרות מקדשות לרוב את האמצעים, התפקידים הציבוריים הופכים לקרדום לחפור בהם עמוק ככל שניתן, והשררה היא מדרגה אל העושר.

כשייסד בשעתו את פרויקט "מצעד החיים", שבמהלכו יוצאים בכל שנה אלפי בני נוער לפולין כדי להתייחד עם זכר קורבנות השואה, התעוררה כמובן שאלת מקורות המימון ודרכי השימוש בכספים. משרד החינוך נרתם לסייע, אך בגלל ההוצאות ההולכות וגדלות, כמו גם ריבוי המשתתפים, היה צורך לגייס תרומות בארץ ובחו"ל. ניתן היה לסמוך

על אדם כמו הירשזון שידע למצוא את הדרך הערמומית לכיסיהם של אילי הון ולקופותיהן של קהילות יהודיות בחו"ל, כדי שיסייעו במימון הפרויקט. ואם יוכל לשלשל כספים לכיסו ולצ'פר את מקורביו, מה טוב. ב-2003, למשל, הוא תמך את עמותת מצעד החיים בניו ג'רזי לשכור את מקורבו, יחצ"ן ניו יורקי בשם קרטיס הוקסטר, לצורך גיוס תרומות תמורת שכר גבוה. תחקיר משותף של **גלובס** והשבועון **ניו יורק ג'ואיש וויק** העלה כי העסקתו של הוקסטר היוותה נטל כספי כבד על העמותה. בשנת 2003 לבדה היה שכר הטרחה שהוא גבה יותר משליש מתקציב העמותה באותה שנה. "הוקסטר לא בדיוק הפך עולמות כדי להצדיק את משכורתו", נכתב בתחקיר, "הוא עצמו מודה שעבודתו לא היתה יותר מ'מינורית', ולמעשה הוא כלל אינו זוכר כיצד תרם לעמותה".

אולמרט, המחובר אישית כמעט אל כל אילי ההון הגדולים במדינה ולמיליונרים רבים בחו"ל, לימד את הירשזון כלל בדוק: "כסף הולך אל כסף"; וכדי לעשות כסף, צריך להיצמד לאנשים המתאימים. הירשזון התגלה כתלמיד טוב, ובתחומים מסוימים – למשל, סלילת דרכי הסוואה וטשטוש בנושאים פיננסיים רגישיים – הוא אף עולה על רבו אולמרט. הוא נהג לגלגל כספים במזומן, בהיקף לא ידוע, מתקציב "מצעד החיים" מבלי שהיה נתון לביקורת ממשית לגבי דרכי השימוש בכספים אלה. רצה הגורל ובאחת ההזדמנויות הוא מעד: ב-1997, בדרכו מפולין לישראל, הוא נתפס על ידי אנשי הביטחון של נמל התעופה בוורשה כשהוא נושא תיק ובו רבע מיליון דולר במזומן. רק בנס הוא ניצל מעונש מאסר בפולין, אחרי שהסכום שבתיקו הוחזרם, וגם בארץ הוא חזק איכשהו מעונש בפרשה זו. אבל לא לנצח שיחק לו מזלו, וכיום תלוי ועומד נגדו כתב אישום חמור בחשד של גניבה בידי מנהל, קבלת דבר

במרמה בנסיבות מחמירות, מרמה והפרת אמונים בתאגיד והלבנת הון אסורה.

"הנוסע המתמיד" הירשזון

המשטרה חושדת כי הירשזון קיבל במשך שנים מיליוני שקלים שנגנבו מקופת הע"ל ומעמותות הקשורות אליה. הירשזון נחשד כי השתמש בחלק מהכספים למימון פעילותו בליכוד, בעיקר בבחירות המקדימות במפלגה. אך יש לזכור שהירשזון לא הסתפק בשעתו ביוזמת "מצעד החיים", אלא הקים – אחרי שכבר היה חבר כנסת – חצי תריסר עמותות הקשורות לכאורה לסוגיית הציונות והעם היהודי: "חידון הגבורה היהודי", "החידון הבינלאומי לגבורת העם היהודי", "הקרן להעמקת התודעה לגבורה יהודית במלחמת העולם השנייה", ועוד. כל זאת תוך אימוץ שיטה בדוקה של אי־דיווח לרשם העמותות על מקורות ההכנסה המדויקים של העמותות הללו, שעלו במקרים מסוימים על ההוצאות בפועל. אי־אפשר שלא לתמוה לאן זרמו הכספים. את פעילות העמותות ניהל הירשזון מארבעה משרדים במרכז תל אביב, הסמוכים למשרדי הע"ל וקופת החולים שלה. כאשר עובדה זו נחשפה ברבים, סגר הירשזון חלק מן המשרדים.

לאורך השנים, הדיווח של הירשזון לכנסת על מקורות ההכנסה הצדדיים שלו לקה בחסר. לא היה ברור מהו גובה הכנסותיו האמיתיות. מאז ומתמיד אהב הירשזון לדבר על ההוצאות יותר מאשר על ההכנסות, וכיום ברור מדוע: לפי כתב האישום נגדו, הוא קיבל מיליוני שקלים ביודעו שהם הוצאו במרמה מהע"ל ומעמותת ניל"י (נוער יהודי למען ישראל) המופעלת על ידה. במטרה להסוות את מקור הכספים, הירשזון ושותפיו לעבירה ביצעו לכאורה פעולות של הלבנת הון – בכללן רישומים כוזבים במסמכי הע"ל וניל"י.

כיצד נעשה הדבר? המחאות במיליוני שקלים נרשמו על ידי עובדיה כהן, איש אמונו בהע"ל, שדאג לפדות את תמורתן במזומן. "הירשזון אמר לי שהוא זקוק לכסף. הוא היה מבקש סכומים מסוימים, והייתי שולח לו את הכסף עם אחי או עם אחרים," הודה כהן בחקירתו. "אם הוא היה במשרד בזמן שהכסף נמצא, הייתי נותן לו."

מנהל החשבונות של ניל"י, אמציה בונר, שחתם לצד כהן על חלק מההמחאות, סיפר למשטרה: "הייתי נכנס לעובדיה כהן להסביר לו ולבכות על היתרות החריגות בחשבון של עמותת ניל"י בבנק. עובדיה היה מזדרז להוציא צ'קים למטרת הגניבה שלו, והיה אומר לי: 'מה, אתה לא יודע שאני צריך לתת לגדולים האלה?' עובדיה היה אומר את השם של הירשזון במפורש, שהוא צריך לתת לו כסף. הדברים האלה חזרו על עצמם הרבה פעמים. בפרט אני מדבר על ימים לפני נסיעה של הירשזון לחו"ל. והוא היה נוסע הרבה." את רוב ההמחאות רשמו כהן ובונר על שמו של שלמה ארואס, אז שליח בהע"ל והיום בעל קיוסק בצריפין. ארואס הגדיר את עצמו כ"אדם פשוט שאין לו אפילו פלאפון." בחקירתו איים שאם יעצרו אותו, ישים קץ לחייו.

בין השנים 2000-2003 פדה ארואס המחאות בסך 5.1 מיליון שקל שנרשמו על שמו והעביר את המזומנים לכהן ולגדעון בן-צור, מנהל החשבונות של הע"ל. הוא גם ביצע הפקדות של כסף מזומן לחשבוננו של הירשזון. "את הכסף קיבלתי או מגדעון או ממזכירותיו של הירשזון. הם היו קוראים לי תוך כדי השליחויות ואמרו לי שצריך לעשות הפקדות לחשבון שלו," סיפר בחקירתו, "הם פשוט טמטמו אותי בכמות ההפקדות לחשבוננו של הירשזון בבנק יהב ובבנק דיסקונט." שניהם, למרבה האירוניה, מתחרים בימים אלה על התואר "הבנק של עובדי המדינה"...

לעתים קרובות נשלח ארואס עם מעטפה חתומה לביתו של הירשזון. לטענתו, הוא כלל לא ידע מה יש בתוכה: "היו נותנים לי מעטפה סגורה, והייתי לוקח מונית לביתו של הירשזון ומוסר את המעטפה לפיליפינית." "הפיליפינית" היא גילרמה קרוזט, שהחלה לעבוד בביתו הגדול של הירשזון בשכונת רמת אביב ג' בשנת 1990, כדי לסעוד את רעייתו החולה. לאחר שהרעיה נפטרה, המשיכה קרוזט לטפל במשק הבית של המשפחה. בעדותה במשטרה סיפרה: "הגיעו כל מיני אנשים לתת לי מעטפות. השליחים היו אומרים לי לשים את המעטפה בחדר העבודה ושזה חשוב לשים את המעטפות למעלה, כי יש לי ילדים קטנים ושהם לא ייגעו במעטפות. הם היו אומרים לי: 'ישר לחדר'." לדבריה, גם היא לא ידעה מה יש בתוכן.

קרוזט היתה מקבלת מארואס לא רק מעטפות אלא גם תרופות פרטיות עבור הירשזון, שנרכשו גם הן מכספי פדיון ההמחאות של הע"ל. "הייתי מביא את התרופות מבית מרקחת בבאר שבע או מבית מרקחת בדיזנגוף סנטר," סיפר ארואס בעדותו, "אחד מרופאי קופת חולים לאומית היה מביא לי את הרצפט. הרצפט היה על שמי. הייתי לוקח את הרצפט לבית מרקחת ומעביר את התרופות לבית של הירשזון. גדעון בן־צור היה מביא לי את הכסף לשלם על התרופות. היו פעמים שגם עובדיה היה נותן לי כספים עבור התרופות. הייתי מביא אותן לפיליפינית ואומר לה לשים אותן במקרר." כשנשאל בחקירתו על אופן התשלום על התרופות, השיב שר האוצר לשעבר: "אני כבר לא זוכר איך זה התבצע. בהתחלה עובדיה קנה את התרופות, אחר כך אני ממש לא זוכר איך זה התבצע. אני יודע ששילמתי על כל התרופות. אולי שילמתי לרופא, אולי שילמתי לגדעון. אולי. אני ממש לא זוכר, באמת לא זוכר."

"מאיפה חשבת שלוקחים את הכסף?" שאל אותו אחד החוקרים, וסחט מהירשזון תשובה משתוממת: "סליחה, כל אדם יכול להוציא מכיסו חמש מאות שקל כשהוא עובד איתך, ואתה מקבל את זה בחזרה. מה זה? זה דבר הכי נורמלי והכי פשוט בין אנשים שנמצאים ביחד או עובדים ביחד. אם תבקש אותו לקנות לך סיגריות, אז הוא יקנה מכיסו - לא שאתה מעשן או הוא, או שכן - אבל אתה תחזיר לו את הכסף. זה דבר שנעשה ביומיום."

חוקר: "האם ידעת שהרצפטים מופיעים על שמו (של השליח ארוואס) ולא על שמך?"
הירשזון: "כן."

חוקר: "מדוע הרצפטים נרשמו על שמו?"
הירשזון: "באמת יש סיבה לנושא הזה. יש סיבה אישית."

הירשזון נחשד שקיבל החזרי הוצאות מהע"ל גם בתקופה שבה כיהן כחבר כנסת, ואחר כך גם כשר בממשלה, למרות שאסור היה לו לקבל הכנסה מכל מקור אחר. תשלומים אחרים הוגדרו "מענק לחגים" שקיבל הירשזון פעמיים בשנה, והכניסו לו, לפי החשד, יותר ממאה וחמישים אלף שקלים. כתב האישום נגדו מפרט יותר ממאה ארוחות שסעד בין 1999 ל-2004 במסעדות יוקרה בתל אביב, בסך כולל של עשרות אלפי שקלים, שאותם קיבל כהחזר הוצאות מהע"ל. כן שולם לו החזר הוצאות נדיב על ארוחותיו במזנון הכנסת.

הירשזון חיקה את הנוסע המתמיד אולמרט. כמוהו, גם הוא נסע לחו"ל בקצב מסחרר - לרוב לא על חשבוננו (בין 2000 ל-2004 הוא נסע יותר מחמישים פעם לחו"ל, ועבור כל נסיעה קיבל בין אלפיים לשלושת אלפים דולר במזומן מידידיו בהע"ל. המעטפות הועברו לביתו, ופעם אחת גם ישירות לידינו. כספים אלו הכניסו לו בין 600 ל-750 אלף שקל). לכאורה, מטרת הנסיעות היתה פגישות עם

תורמים פוטנציאליים, אך במדינות מסוימות טמונות אפשרויות בלתי נדלות בתחום הלבנת ההון, שבו אולמרט והירשזון מתמחים במיוחד.

לפי החשד, הע"ל מימנה גם את מסעות הפריימריז של הירשזון ב-1998 וב-2002 בעלות כוללת של מאות אלפי שקלים. למעט החזרי ההוצאות במסעדות ובמזנון הכנסת, הירשזון מכחיש שקיבל את הכספים האלה: "זה שהיו מביאים מעטפות הביתה, וזה שהפיליפינית היתה מקבלת את החומר, זה יכול להיות", אמר בחקירתו, "אבל לא היה כסף במעטפות האלה."

אומ"ץ הגישה תלונה למשטרה בנושא זה למעלה משנה לפני שפרצה פרשת השחיתות של הירשזון, אבל באותו שלב המשטרה לא התאמצה במיוחד לחקור תלונות נגד אישי ציבור מסוגו.

הבן מסובך עם הבנקים, האב מחליט להקל עליהם

כמה מצעדיו של הירשזון בתקופת כהונתו כחבר כנסת היו תמוהים. למשל, היה משהו מוזר בפנייתו אל מבקרת המדינה לשעבר, השופטת בדימוס מרים בן-פורת, בבקשה שתתערב ותמנע מינויים פוליטיים של מקורבים למפלגת העבודה כחברים בדירקטוריון בנק לאומי. אחד המינויים שעמדו על הפרק היה זה של צבי ברק, מקורבו של אולמרט, מנהל מחלקת הגזברות בסוכנות היהודית ואיש כספים ותיק, שהוזכר גם כמועמד לתפקיד החשב הכללי במשרד האוצר. למרבה האירוניה, אחרי שמינויו טורפד הוא החל לפעול עם הירשזון להשבת רכושם של קורבנות השואה, התמנה כיועץ חיצוני של קופת חולים לאומית ויו"ר חברת בת שלה. מאוחר יותר הקים ברק חברה בורסאית עם בנו של ח"כ הירשזון, עופר. החברה הסתבכה בחובות גבוהים, אך זכתה ליחס אוהד

מצד הבנקים במסגרת פריסת חובותיה. הסיבה ליחס זה היתה קשורה כמובן לעובדה שהירשזון האב כיהן באותה העת כיו"ר ועדת הכספים של הכנסת ופעל לא פעם בניגוד אינטרסים בולט בשוק ההון.

דוגמה בולטת לכך היתה דיוני ועדת הכספים בהמלצות ועדת ברודט, שדנה בנושא הפרדת קופות הגמל מהבנקים. הלוביסטים של הבנקים וראשי הבנקים עצמם פעלו מאחורי הקלעים לגייס בקרב חברי הוועדה מתנגדים להצעת ההפרדה. הירשזון, על רקע הסתבכויותיו הכספיות של בנו, שחייב לבנקים עשרות מיליוני שקלים, נחשב לטרף קל. כשפניתי אליו בשעתו מטעם עמותת אומ"ץ בשאלה מדוע אינו פורש מראשות הוועדה, השיב לי שיש הפרדה מוחלטת בין פעילותו הציבורית לבין עסקיו של בנו, כי אינו רואה כל פסול בהמשך כהונתו בראש הוועדה. רק אחרי התערבותו של מבקר המדינה חדל הירשזון מלהשתתף בדיוני הוועדה, שנגעו במישרין או בעקיפין לאינטרסים של הבנקים. הירשזון הדיר רגליו גם מדיוני הוועדה על מחיקת חובותיה של קופת חולים לאומית, אך רוחו שרתה בחדר הדיונים והחלטה שהתקבלה מימשה את ציפיותיו.

ככל הנראה, עוד בטרם נבלם הספיק הירשזון האב לשמור על האינטרסים של הבנקים בדיוני הוועדה. היה זה אך טבעי שבנק הפועלים, הנושה הגדול ביותר של עופר הירשזון, מחק חלק מחובו ופרס חלק אחר בתנאים נוחים. בנק ישראל סירב להיענות לפניית עמותת אומ"ץ למסור מידע על היקף המחיקה והפריסה. הנימוק: סודיות בנקאית. כך נהג גם בנק הפועלים. בכל מקרה, חשיפת היקף חובותיו של עופר הירשזון העיקה מאוד על כל הנוגעים בדבר, והם מצאו פתרון: הפסקת פעילות עסקיו בבורסה. לו עופר הירשזון היה לקוח רגיל, הבנקים קרוב לוודאי כבר היו פושטים את עורו, מעקלים את רכושו וכופים עליו להעביר כל שקל פנוי להסדר

נושים. אבל הירשזון הבן הוא עדיין לקוח מועדף בבנקים, שממשיך לקיים רמת חיים גבוהה. מסתבר שלא רק הבנקים היו זקוקים להירשזון בתקופה שבה כיהן כיו"ר ועדת הכספים. גם משרד האוצר היה מעוניין ביו"ר ועדה כנוע שיסייע להעביר תקציבים למטרות שונות בלי שיערים קשיים. הירשזון שיתף פעולה עם משרד האוצר אבל הוא לא עשה זאת לשם שמים.

משרד האוצר פעל באיטיות מוזרה. כשהובא לידיעתו שקרנות הפנסיה של הע"ל רכשו בית השקעות גדול, בניגוד לתקנון, הקציב להן הממונה על הביטוח תקופה ארוכה של שנה להסדרת העניין שניתן היה לפותרו תוך שבועות ספורים.

היתה זו ללא ספק התנהלות מוזרה וחריגה של בכירי משרד האוצר, ללא ספק בידיעתו של ח"כ בנימין נתניהו ששימש אז כשר האוצר והקדיש זמן רב לטיפול בקרנות הפנסיה.

מי שניהל את הקרנות הללו, שגלגלו בשנת 2007 סכום עתק של יותר משישה-עשר מיליארד שקלים, היה מיכאל צולר "קצין המבצעים" של אולמרט והירשזון, ששימש במקביל גם כיו"ר דירקטוריון קופת חולים לאומית ויו"ר בנק יהב, והופיע במקום לא ריאלי ברשימת מפלגת קדימה לכנסת.

צולר היה בצעירותו אחד משלושת "נערי מודעי", יחד עם סילבן שלום ואיתן רוב. שלושה כלכלנים מוכשרים שהקיפו את שר האוצר יצחק מודעי. בחסות מודעי כיהן צולר כמנהל מטה ההסברה של הליכוד ומשנה לנציב שירות המדינה, עד שב-1990 סייע לו מודעי להתמנות לתפקיד יו"ר החברה הממשלתית למדליות ומטבעות. היכרות מקרית עם הירשזון באותה תקופה התפתחה לחברות קרובה ביניהם.

הירשזון אימץ את צולר בברכתו של אולמרט ודאג להמשך הקריירה שלו. הוא זה שהביא את צולר לקרנות הפנסיה של הע"ל, ובהמשך סייע לו בשיקומה

הפיננסי של קופת חולים לאומית. מאוחר יותר טען צולר שהדחייה של משרד האוצר ניתנה מסיבות טכניות. אבל היו כאלה שטענו שיש גם קשר לעובדה שרעייתו של צולר, עו"ד דניאלה צולר-ירון, חברה במליאת הרשות לניירות ערך.

הירשזון היה שר אוצר מסוג מיוחד: עסקן מפלגתי אפור, נטול כושר מנהיגות, נטול כריזמה, נטול כישורים ונטול הבנה כלכלית מפותחת. לפקידים הבכירים במשרד האוצר זה היה סידור נוח: הוא לא הפריע להם בעבודתם ואמור היה לעשות מה שיגידו לו. הפקיד הבכיר היחיד שעמד בדרכו היה החשב הכללי ירון זליכה, שמנע ממנו לבצע קומבינות שונות שנרקחו על ידי ראש הממשלה, שהשתתף למעשה, בשלט רחוק, בניהול המשרד. הירשזון ידע שזליכה סיבך את אולמרט בפרשת הפרטת בנק לאומי, ולכן פעל לקיצוץ סמכויותיו במשרד וניסה להרחיקו ממוקדי קבלת ההחלטות – בכלל זה גם בתחומים שעליהם זליכה היה מופקד. השר לא הסתפק בכך ונערך לקראת הדחתו של זליכה בהזדמנות הראשונה שטיפול לידי.

בשלב הזה, הירשזון לא העלה אז על דעתו שבמקביל לבדיקות ולחקירות בפרשת בנק לאומי, החל מבקר המדינה לבדוק בחשאי את החשדות החמורים על ההתנהלות המושחתת שלו ושל בכירים בהע"ל ומוסדותיה. בעקבות הבדיקה פתחה המשטרה בחקירה סמויה, כשהיא נסמכת גם על מידע שהעביר לה יצחק רוסו, אחד החשודים בפרשה.

רוסו הוא דמות מעניינת. לאחר פרישתו של הירשזון מהע"ל לטובת עיסוקיו הפרלמנטריים והמיניסטריאליים, לא נבחר לו מחליף במשך שנתיים. את הארגון הוביל רוסו, בהשראתו של הירשזון. באותם ימים רוסו היה עדיין איש אמונו. יתר על כן, רוסו ואשתו זהבה היו מעורבים בכמה

מאייהסדרים הכספיים החמורים ש"בישלו" הירשזון ואנשיו: רוסו היה, בין היתר, חלק ממערך פדיון ההמחאות עבור הירשזון; ואילו עובדת, שהועסקה כמפקחת הארצית של עמותת ניל"י, המפעילה מעונות לילדי עובדים, קיבלה מניל"י, שבעלה היה אחד מחברי הוועד המנהל שלה, שכר מופרז ופיצויים חריגים. זאת על אף שהעמותה היתה שרויה בקשיים כספיים, שבעטיים אף נאלצה לסגור מעונות ולקצץ עשרות משרות.

אבל בשנת 2006 הסתכסכו הירשזון ורוסו, והאחרון העביר למבקר המדינה ולמשטרה חומרים מפלילים שבדיעבד סיבכו את שניהם בכתב האישום.

חושפת השחיתות פוטרה

המקור הראשי שהזין את מבקר המדינה, המשטרה ועמותת אומ"ץ במידע מחשיד מגובה במסמכים היתה מעין אגם, עובדת הע"ל. אגם, אם חדהורית מירושלים שהחלה את עבודתה כרכזת מקצועית ועברה מאוחר יותר לתפקיד בהנהלה הראשית, היא אישה ערכית שמצפונה לא אפשר לה לעמוד בשקט מנגד לנוכח העוולות שהתגלו לה.

בחודש פברואר 2007 נערכו בהע"ל בחירות כלליות. רוסו המנכ"ל התמודד על תפקיד היו"ר, אבל הפסיד ליואב שמחי, יו"ר ועד עובדי קופת חולים לאומית – מספר 74 ברשימת קדימה לכנסת, המזוהה עם הירשזון. אגם סייעה לשמחי ולממונה עליה לשעבר, יאיר שלם – כיום מנכ"ל הע"ל – לזכות בבחירות הפנימיות, ותוך כדי כך חשפה את עצמה בפניהם כמי שהיתה מעורבת בחשיפת פרשת הירשזון.

המציאות העגומה הוכיחה שהיא טעתה כשהאמינה ששמחי ושלם מתכוונים להנהיג שלטון נקי וכי אין כל קשר בינם לבין השלטון הקודם. בתחילה נראו סימנים מעודדים: בחודש מאי 2007 פנתה הע"ל לבית

המשפט השלום בתל אביב בבקשה לבטל את תביעת לשון הרע שהגיש יצחק רוסו, מנכ"ל הע"ל היוצא, נגד עמותת אומ"ץ, בעקבות חשיפתה את מעורבותו במעילות שבוצעו בכספי המוסד. בהודעה שהוגשה לבית המשפט נכתב כי "הנהגתה החדשה של הע"ל, שנבחרה לאחרונה, בחנה את התיק והגיעה למסקנה שאין כל בסיס לתביעה זו". התביעה, כך נטען, הוגשה על ידי ההנהגה הקודמת מתוך מטרה להשתמש בבית המשפט ובהליך השיפוטי כאמצעי להרתיע את עמותת אומ"ץ מלהמשיך בחשיפת גילויי שחיתות, אך ההנהגה החדשה מאמינה שפעולותיה של העמותה סייעו לביעור נגע השחיתות שפשה בהע"ל.

אבל לא חלף זמן רב וההנהגה החדשה, "טהורת המידות", גמלה לאגם רעה תחת טובה ופיטרה אותה מעבודתה. היה זה כנראה בעקבות הנחיה סמויה של צולר, איש אמונו של הירשזון. ידיו הארוכות של הירשזון טיפלו אפוא באגם, לבטח אחרי שהתברר שהיא ממשיכה לקיים קשרים עם משרד מבקר המדינה ועם עמותת אומ"ץ, שהעניקה לה את הוקרה על פעילותה לחשיפת השחיתות בהע"ל ובשלוחותיה. שמחי ושלם חששו כנראה שהיא תמשיך לחטט במסמכי הארגון בתקופה שבה נעשה ניסיון לבלום את המשך פעולת הביקורת של אנשי משרד מבקר המדינה.

העילה הרשמית לפיטוריה של אגם באוקטובר 2007, היתה שהיא מעלה באמון הממונים עליה, הפרה משמעת ולא עמדה במטלות הקשורות בעבודה. אגם פנתה למבקר המדינה בבקשה שיוציא צו נגד פיטוריה, מתוקף החוק להגנה על חושפי שחיתויות. אך ממשרד המבקר נמסר לה שהחוק הקיים אינו מאפשר למבקר לטפל בתלונות של מי שהועסקו בארגון עובדים. לנוכח פרצה זו פנה המבקר לוועדה לביקורת המדינה, שהתכנסה לדיון מיוחד שבסיומו הוחלט שהוועדה תפעל להרחיב בחקיקה את ההגנה על חושפי שחיתויות כך שתחול גם על עובדי ארגוני עובדים.

במהלך הדיון אמר המבקר שאגם "הביאה עובדות מאוד מחוזקות, שהביאו אותנו לפעילות רצינית מטעמנו ולפעילות מאוד רצינית במשטרת ישראל. אנו נמצאים בדיונים משפטיים עם גופי משנה של ההסתדרות הלאומית ולא זכינו בשיתוף פעולה מצד ההסתדרות. מבחינה משפטית איננו יכולים להוציא צו במצב המשפטי הקיים. [...] אם החוק היה מאפשר, הייתי מוציא צו הגנה זמני ללא היסוס. [אני] מבקש לקרוא להסתדרות הלאומית לעשות כל דבר כדי להחזיר אותה לעבודה. זה יהיה פיצוי על העוול שנעשה לה".

קריאתו של המבקר נפלה על אוזניים ערלות, מה גם ששמחי, שהוזמן לדיון בוועדה לביקורת המדינה לא הגיע והסתפק בשליחת נציגו שלם. אגם עצמה עתרה לבית הדין לעבודה נגד הע"ל בדרישה למנוע את פיטוריה. בעתירתה טענה כי פוטרה ללא הליך שימוע ראוי, רק בשל היותה חושפת שחיתות. בית הדין דחה את טענת הע"ל כאילו פיטוריה הם תולדה של עבירות משמעת והפרת אמון מצדה. השופט אילן איטח ציטט את טענת העותרת שמרגע שהתברר לראשי הע"ל שאגם עומדת מאחורי חשיפת השחיתויות, ניסה צולר - מקורבו של הירשזון - להתנקם בה. השופט קבע כי הפיטורים נעשו בלי שימוע כדין ומשא ומתן עם נציגות העובדים. אשר על כן, בית הדין ביטל את פיטוריה הלא חוקיים והורה להנהלת הע"ל להחזירה לעבודה.

נוסף על כתב האישום נגד הירשזון ועשרה מבכירי הע"ל, התקבלו במשרד מבקר המדינה חומרים הנוגעים למהלכים פיננסיים בחברות הקשורות לצולר ולהע"ל. עמותת אומ"ץ, שהיתה מעורבת ברזי העניין, פנתה למשה טרי, יו"ר הרשות לניירות ערך, בדרישה שיבדוק חשד לפעילות לא חוקית במניות של חברות ציבוריות שהיו בתחום טיפולו של צולר. חקירה של ממש לא נערכה. אולי בגלל קשרי החברות ההדוקים

בין צולר לטרי, ואולי בגלל מורא בקרב אנשי הרשות מפני עו"ד דניאלה צולר-ירון.

כשמשרד מבקר המדינה התעניין בנעשה בהע"ל, והסכסוך בין רוסו להירשזון נהפך לעובדה גלויה, הסכים רוסו למסור למבקר ולמשטרה פרטים על מעילה של מיליוני שקלים בעמותת ניל"י. זאת על אף שבדיעבד סיבך בהודאתו גם את עצמו. לא רק עם הירשזון ביקש רוסו לסגור חשבון, אלא גם עם צולר: לקראת סוף 2006 הוא ניסה להדיח את צולר מראשות קופת חולים לאומית, אך המהלך נבלם על ידי שר הבריאות, יעקב בן-יזרי. רוסו לא שקט על שמריו, ולבסוף הצליח להדיח את צולר מניהול הע"ל-תשורה ומינה במקומו את עו"ד יוסי כ"ץ, בעבר חבר כנסת מטעם מפלגת העבודה.

כ"ץ החל לחקור לעומק את מבנה החברה, בעזרת רו"ח מנדי בהיר, והחקירה הניבה כמה ממצאים מעניינים: למשל שהע"ל-תשורה העבירה לחברה פרטית בשם פושקין ניהול וייעוץ, שצולר הוא בעל המניות היחיד בה, כתשעה מיליון שקלים בשיעורים חודשיים של שלוש מאות אלף שקל, ללא הסבר. כמו כן הם גילו, לטענתם, כי תאגיד אחר הכפוף להע"ל-תשורה מימן לצולר רכישה, אחזקה וגילום מס למכונת מנהלים יוקרתית, בעלות כוללת של מאות אלפי שקלים. נחשפו גם צ'ופרים קטנים כמו מימון נסיעות של צולר לארצות הברית עם הירשזון ועם היועץ המשפטי של הע"ל, עו"ד גידי קורן.

שבועיים לאחר כניסתו של כ"ץ לתפקיד התפוצצה פרשת הע"ל, ובין העצורים היה איש סודו של צולר ויד ימינו, ציון כהן, שכיהן בין היתר כמנכ"ל הע"ל הוותיקה, דירקטור בהע"ל-תשורה ויו"ר ועדת הביקורת של דש-איפקס. ציון הוא אחיהם של עובדיה כהן, יו"ר עמותת ניל"י, ושל דוד כהן, עובד הע"ל שהסתבך בהימורים ושחלק מכתפי המעילה הועברו אליו. האחים נחשדו בגניבה בידי מנהל, בקבלת דבר

במרמה בנסיבות חמורות, במרמה, בהפרת אמונים ובהלבנת הון.

ב־25 בפברואר 2007, שלושה ימים לאחר השתלטות של שמחי על ראשות הע"ל, קיבל רו"ח בהיר הודעה על הפסקת עבודתו. במקביל נשללו זכויות החתימה של כ"ץ בבנק, ללא הודעה מוקדמת, ואף חולטו המחאות שהוציא. בשיחה עם שמחי ניסה כ"ץ למנוע את הדחתו, אך זה היה נחוש בדעתו. במקומו של יוסי כ"ץ, שהספיק לכהן בתפקיד חודשיים בלבד, מונה פרופ' יצחק כ"ץ, נאמנו של צולר. דוברת הע"ל טענה שחילופי הגברי היו הכרח המציאות לאור תוצאות הבחירות הפנימיות. אשר לתשלומים החריגים שקיבל צולר מהע"ל, נטען כי "מר צולר קיבל את שכרו בזכות הישגיו".

כל אותה שעה היה טרוד הירשזון בענייניו הפוליטיים ולא גילה ערנות מספקת למה שהתרחש מאחורי הקלעים. בחודש מרץ 2007 הגיעה ארצה גיסתו, עדה רוג'רי, אחותה של רעייתו המנוחה. עופר הירשזון לקח אותה משדה התעופה הישר לבית האב, שביקש ממנה לגשת למשטרה ולמסור עדות, כפי שאכן עשתה. למחרת היום הגיעה רוג'רי למשרדי היחידה הכלכלית ברמלה ונחקרה באזהרה בחשד להלבנת הון ועבירת מס. "אברהם הוא בשבילי כמו אח, " סיפרה לחוקרים, "אני מביאה תמיד כסף במזומן כשאני באה. אלף, שלושת אלפים, חמשת אלפים – כל פעם שאני מגיעה לארץ."

משפחת הירשזון תלתה תקוות גדולות בעדותה: לטענת הירשזון האב, מאז מות אשתו ב־1994, העבירה לו אחותה תשלומי תמיכה נדיבים של אלפי דולרים במזומן. סכומים אלה הופקדו בבנק או שימשו אותו לתשלומים שונים. הירשזון וילדיו הם בני המשפחה הקרובים ביותר של רוג'רי – אישה אמידה מאוד בשנות השבעים לחייה, החיה בגפה

ומתגוררת בוויצ'נזה בצפון איטליה. היא צברה את הונה מירושות שהשאירו לה אחיה ובעלה, שהיה איש עסקים אמיד ובעליה בעבר של חנות תכשיטים ברומא. הירשזון סיפר עליה לחוקריו: "היא היתה איתי פה כשאשתי היתה חולה, במשך כמעט שנה [...] עזבה את משפחתה [...] כדי לעזור לטפל בילדים. המחויבות היא מחויבות שלה, מתוך הלב פנימה [...] היא שמעה שעופר עוזר לי בסכומים לא קטנים [...] היא אמרה שהיא מוכנה להפקיד כסף בחשבון שלה [בארץ], [אמרה] אם אתה צריך, תיקח. תהיה מיופה כוח, ובאחד הימים נתחשבן. אני מאוד מוערך במשפחת אשתי. טיפלתי באמא שלהם כשהיתה חולה."

לטענת הירשזון, מ-1999 ועד 2006 העניקה לו גיסתו ייפוי כוח למשוך כספים מחשבונה בארץ באחד מסניפי בנק הפועלים. הוא שאב מהחשבון 1.7 מיליון שקל, אשר הועברו בהמחאות בנקאיות בעיקר לחשבוננו הפרטי בבנק יהב. לטענת הירשזון, כספים אלה הם המקור להפקדות החשודות שאיתרה המשטרה בחשבוננו. על אף שהמשטרה והפרקליטות לא קנו את הגרסה הזו, טיוטת כתב האישום נגד הירשזון כלל אינה מתייחסת לגיסה או לכספים אחרים שמקורם בחו"ל.

סניגורו של הירשזון, עו"ד ד"ר יעקב וינרוט, מנסה מאז לפורר את חזית הראיות הרחבה שניצבת בפני לקוחו. זאת אחרי שכשל בסיבוב הקודם במאמציו למנוע את הגשת כתב האישום. לגרסתו של הפרקליט, העדים רקמו עלילה זדונית נגד הירשזון כדי לצאת בזול מפרשה שבה הם מסובכים עד מעל לצווארם.

התפטרותו הכפויה של הירשזון מתפקיד שר האוצר, ביולי 2007, הביכה את אולמרט. למען הסר ספק, הירשזון אינו הראשון בחוג מקורביו של אולמרט שהסתבך עם החוק. אולם שלא כמו מקורבים אחרים, הוא יודע יותר מדי דברים על אולמרט בנושאים

פיננסיים רגישים, שבחלקם יש משום עבירות על החוק. אין תמה על כך, שכן ההיסטוריה המשותפת שלהם בתחום הפיננסי טרם נחשפה במלואה. בזמנו נטען, למשל, שאולמרט שהרבה לנסוע לשווייץ – מעל ומעבר למה שהתחייב מתפקידיו הציבוריים – נהג להתקשר מציריך אל הירשזון ששהה בארץ. ספק האם דיברו על מזג האוויר או על שעוני קוקייה.

במהלך השנים התייחס אולמרט להירשזון בראש ובראשונה כאל קצין המבצעים שלו, מי שיכול לרקום עבורו כל מיני קומבינות, ובעיקר לטשטש עקבות. לא במקרה הוא הפקיד בידיו את משרד האוצר. צעד זה אפשר לאולמרט להמשיך לשלוט בעצמו בקופת המדינה ולדאוג לאינטרסים של ידידיו אילי ההון. אך אולמרט, הפוליטיקאי המנוסה והערמומי כל כך, לא העריך כנראה נכונה את עומק הסיכון הכרוך במינוי הזה. ואולי לא ידע עד כמה שקופה היתה שחיתותו של הירשזון?

העובדה שהירשזון עומד בפני אישומים חמורים טורדת את מנוחתו של אולמרט. אף שהירשזון מכריז בכל הזדמנות על נאמנותו לפטרונו וידידו, ואף שאין כמעט סיכוי שיסכים אי פעם לשמש עד מדינה נגד אולמרט באחת משלל פרשיות השחיתות של אולמרט, שהירשזון מכיר את רובן מקרוב, ראש הממשלה אינו יכול לנוח על זרי הדפנה. מילה לא זהירה של הירשזון עלולה להוביל גם אותו אל ספסל הנאשמים, מבלי שיעלה בידיהם של היועץ המשפטי לממשלה ושל פרקליט המדינה למנוע זאת.

אולמרט חושש גם ממעידה של שותפו לשעבר עו"ד אוריאל מסר, שגילה רפיון בחקירתו במטרה בפרשת מרכז ההשקעות לעסקים קטנים. בגלל מצבו הרפואי של עו"ד מסר הופסקה זמנית חקירתו של האיש שיודע יותר מדי על מעשי העבריינות של אולמרט.

לאחר שהירשזון השעה עצמו ממשרד האוצר, עבר התיק

באופן זמני לידידיו של ראש הממשלה. למרות שמדובר היה במצב זמני בלבד, המציאות שבה מתנהלת נגדו חקירה מסועפת בחשד למעורבותו בניסיון להטיית המכרז למכירת מניות השליטה בבנק לאומי בשעה שניהן כשר האוצר בממשלת שרון (בינתיים הודיעה המשטרה שאין המלצה להעמידו לדין בפרשה זו) והוא חוזר שוב לעמוד בראשו, היא בלתי נסבלת. זאת לא רק מעצם שיבתו של החשוד אל זירת הפשע בעוד הפשע נחקר, אלא גם משום שכמה מבכירי המשרד, שכעת הפכו כפופים לו, נחקרו או נדרשו להעיד במשטרה על אופן ההתנהלות בנוגע למכרז בנק לאומי. עמותת אומ"ץ הזדעקה והתריעה על כך בפני היועץ המשפטי לממשלה, שהצביע בפני אולמרט על הבעייתיות הכרוכה במהלך הזה.

ואמנם, אולמרט ויתר – ודאי בצער – על כיסא שר האוצר, אך כמנהגו בקודש לא ניצל את ההזדמנות כדי למנות לו מחליף נקי כפיים. למשרד נכנס שר הפנים, רוני בריאון, בועט ותיק בכללי מינהל תקין. בריאון גנב סוסים עם אולמרט לאורך השנים, והיה אמור להמשיך בכך.

כל תיקי ליברמן

פוליטיקאי נוסף שהצטרף באיחור לממשלת אולמרט ולא האריך בה ימים הוא אביגדור ליברמן, מנהיג ישראל ביתנו, שבמרוצת השנים בילה שעות רבות בחדרי החקירות של המשטרה. לאחר בחירתו של נתניהו ליו"ר הליכוד, ב-1992, הוא מינה את ליברמן (שאליו התוודע ארבע שנים לפני כן, כשהתמודד על מקום ברשימת הליכוד לכנסת) לתפקיד מנכ"ל המפלגה. ליברמן עמד מאחורי שיקום המפלגה, שספגה מכה אנושה בבחירות 1992. בשנת 1996, כשנתניהו נבחר לראש הממשלה, הוא מינה את ליברמן למנכ"ל משרדו.

ליברמן היה "בדוקאי" של המשטרה עוד כשכיהן כמנכ"ל משרד ראש הממשלה. קשריו ההדוקים עם אריה דרעי ודוד אפל רק הגבירו את החשדות נגדו, והוא היה לאורך זמן "לקוח קבוע" של מערך האזנות הסתר של המשטרה. לימים, כאשר נודע לו על הפגיעה המתמשכת בחייו האישיים והמשפחתיים, לא החמיץ ליברמן כל הזדמנות לתקוף בפומבי בחריפות כמה מבכירי המשטרה.

במהלך כהונתו במשרד ראש הממשלה עשה ליברמן מעשה נבלה כאשר טפל עלילת שקר על מנהל הלשכה, עו"ד פנחס פישלר: בעידודו של ליברמן, פורסמו באותה העת בתקשורת ידיעות שלפיהן נגד פישלר מנוהלים במשטרה רישומים פליליים, כי הוא סורב למתן רישיון לשמש כחוקר פרטי, כי אין לו סיווג ביטחוני וכי הצטבר נגדו מידע שלא היה ידוע כשמונה לתפקידו. רק אחרי שפישלר פרש מתפקידו התברר שליברמן חסר המעצורים ושלוחיו בדו את ההשמצות הללו מלבס. פישלר זכה בתביעות דיבה שהגיש נגד כלי התקשורת השונים שפרסמו את הבדותות. בנוסח ההתנצלות שפרסם **ידיעות אחרונות**, למשל, הודה העיתון כי התרשל ופרסם נתונים שלא היו ולא נבראו.

ההתנצלות פורסמה, אך הנזק כבר נעשה, ופישלר סולק מדרכו של המנכ"ל. עם מזכירתו של נתניהו, רוחמה אברהם, דווקא קיים ליברמן קשר הדוק. ב-1999, כשנתניהו חדל מלכהן כראש הממשלה, היא עברה לעבוד בשירותו של אפל.

ליברמן התפטר מתפקידו עוד קודם לכן, בחודש נובמבר 1997, במחאה על כך שבועידת הליכוד הוחלט על ביטול הפריימריז בתנועה. הוא צלל עמוק אל תוך עולם העסקים והקים חברת סחר בינלאומית בשם נתיב אל המזרח ישראל, שבפעילותה היו כמה מרכיבים נעלמים. קשריו הפוליטיים מימי הזוהר במרכז הליכוד לא הזיקו לעסקיו. כך,

למשל, ב-1998 הועברו אל החברה יותר מ-700 אלף שקל מחברה שבבעלות אפל. ליברמן קיבל את הסכום עבור ייעוץ לפרויקט האי היווני, אף שהתנגד להקמתו. "אפל ביקש ממני חוות דעת, ואמרתי לו שלפרויקט אין סיכוי ושהוא הולך לאבד שם את המכנסיים שלו," הסביר לימים.

המעבר משירות המדינה לסמלי הסטטוס של עולם העסקים ניכר מיד לעין. העולה החדש הצנוע מהתנחלות נוקדים לא בזבז את הזמן: הוא רכש מכונית יקרה ומאובזרת, החל לעשן סיגרים ופתח משרד גדול, מעוצב בטעם יוקרתי, בשכונת גבעת שאול בירושלים. בתקופה הראשונה לפעילותה של החברה, לא היה ברור במה היא עוסקת. ליברמן הרבה לנסוע לחו"ל בלי ששיתף את עובדיו במלוא המידע על נסיעותיו. העובדים עצמם הסבירו, אולי מתוך המיית לבם, שנתיב אל המזרח עוסקת בייזום פרויקטים, אך עיקר מלאכתה היא בתיווך בין חברות. ליברמן עצמו עסק במקביל גם בתיווך כספים בינלאומי.

באחד הימים בשנת 1998 הופיעה במדור הכלכלי של **ידיעות אחרונות** ידיעה קטנה על ליברמן, שעוררה בדיעבד מחול שדים. בידיעה נאמר שליברמן, שבאותה העת כבר היה כאמור איש עסקים פרטי, קיבל שכר טרחה בסך 3.3 מיליון דולר מבנק באוסטריה תמורת פעילותו לצמצום הפסדי הבנק. זמן קצר אחר כך פתחה משטרת ישראל בחקירת נסיבות העניין. כשמדובר בקליינט כמו ליברמן, שכבר מזמן נמצא על הכוונת שלה, התעניינה המשטרה בכל הפעולות שביצע, גם באלה שנראו לכאורה עסקיות למהדרין. במאמר שפרסם יואב יצחק בשנת 2008 באתר "חדשות מחלקה ראשונה" נחשפים פרטים רבים על מה שאירע עשור לפני כן. ממצאי המשטרה, מגלה יצחק, מלמדים כי בחודש ספטמבר 1998 נחתם הסכם בין ליברמן לבין יו"ר בנק אוסטריה, שלפיו יפעל ליברמן

לצמצם את הפסדי הבנק כתוצאה ממשבר הרובל והפסדי הבנק בחוזים העתידיים (שנאמדו ב־300 מיליון דולר). בתמורה ישלם לו הבנק חמישה אחוזים מההפרש שבין ההפסד על הנייר (300 מיליון דולר) להפסד בפועל (שיתברר עם מימוש החוזים העתידיים). ליברמן טען בדיעבד כי לא ידע שמי שיצר את הקשר בינו לבין הבנק היה ידידו מרטין שלאף; הוא סבר שהבנק פנה אליו בשל המוניטין שלו. לדבריו, לא ידע שהבנק שותף בקזינו ביריחו יחד עם שלאף וטען כי מעולם לא היה מעורב בעניינים הקשורים לקזינו הזה. יתר על כן, הוא הכחיש שהכסף הועבר אליו בעקבות בקשה של שלאף מיו"ר בנק אוסטריה, כדי שישימש אותו בסופו של דבר לפעילות פוליטית תמורת קידום ענייניו של שלאף.

בדרישת התשלום ששלחה לבנק אוסטריה בסוף אותו החודש, טענה חברת נתיב אל המזרח, כי נכון לאמצע ספטמבר 1998, הפסדי הבנק פחתו – בגין מימוש חלק מהחוזים, בזכות פעילותו של ליברמן – מסכום של 88.57 מיליון דולר (על הנייר) לסכום של 29.7 מיליון דולר בלבד (בפועל). העמלה שדרשה החברה היתה אפוא 2,943,500 דולר. באמצע חודש אוקטובר 1998 העביר הבנק את הסכום לחשבונה של החברה בקפריסין. ביום 30 באוקטובר נמשך מהחשבון במזומן סכום של 1.2 מיליון דולר. חוקרי המשטרה לא מצאו ראיות לשימוש שנעשה בסכום, אך ב־13 במאי 1999 הועברו לחשבונה של מפלגת ישראל ביתנו 350 אלף דולר, ובימים 5 בנובמבר 1998 ו־5 בינואר 1999 הועבר סכום כולל של 650 אלף דולר לחשבון האישי של ליברמן. סכום זה שימש את ליברמן כערבות אישית שלו לטובת מפלגתו. מבקר המדינה התייחס לערבות זו בהרחבה. בעקבות ממצאיו נפתחה חקירה נגד ליברמן, שבה לא נמצאו ראיות חותכות לעבירות.

בהמשך מאמרו חושף יואב יצחק מידע מדהים: ליברמן גייס עיתונאי רוסי בכיר בשם ארטיוס בורוביק, המקורב לשלטונות רוסיה, כדי שיפעל בקרמלין להעלאת שער הרובל, כדי שהוא – ליברמן – ישיג את מטרתו העסקית. לגרסתו, בורוביק הפעיל את קשריו, ו"העסק עבד". ליברמן טען שידע מה עשה העיתונאי כדי לגרום להעלאת שער הרובל, וכי לא התעניין בכך אלא בתוצאה הסופית. לדבריו, 1.2 מיליוני הדולרים שנמשכו מתוך הכסף שהועבר מאוסטריה נמסרו על ידו בקפריסין לבחור בשם סרגיי, תמורת פעולותיו של בורוביק. הוא לא הצליח להסביר מדוע הוא "ספג" את ההוצאה הזו במקום לצרפה לחשבון ההוצאות שהגיש לבנק. ואין זה סוף הסיפור: בורוביק נספה לימים בתאונת מטוס מסתורית, מה שמוסיף לערפל שסביב הפרשה. המשטרה, יש להדגיש, אינה מחשידה את ליברמן במותו של בורוביק, אך תולה במוות זה את קשייה בפיצוח הפרשה.

לפי תחקיר שפרסמו גידי וייץ ואורי בלאו **בהארץ** באפריל 2007, תחת הכותרת "מסע העסקים של ליברמן", פריצת הדרך בעסקיו נרשמה ב-1999, אז החלו לזרום לחברת נתיב אל המזרח מיליוני שקלים מחברות הקשורות לתעשיית העץ ולחומרי גלם לבנייה. באותה העת הקים ליברמן חברה נוספת בשם נתיב אל המזרח קפריסין (לימים טרסימנו). לפי פרסומי החברה, היא מתמחה בתעשיית העץ באוקראינה, רומניה ורוסיה (באוראל ובסיביר), חולשת על יערות, מנסרות, ציוד כריתה ועיבוד עץ, ומספקת 11 אלף קוב סחורה מדי שנה ללקוחות ברחבי אירופה. בענייניה בארץ מטפלת החברה-האחות, נתיב אל המזרח ישראל.

הציר ישראל-קפריסין יהיה נדבך חשוב בחקירת המשטרה בנוגע לחברות הללו, שמעולם לא הגיעה לסיומה. החוקרים התקשו לפענח את הקשרים המלאים

בין שתי החברות הללו, הנזכרים בדפי החשבונות של טרסימנו. בחודש מרץ 2001, למשל, העבירה החברה הישראלית לאחותה הקפריסאית סכום של כ-35 אלף דולר.

בשנת 1999 פרש ליברמן מהליכוד וייסד את ישראל ביתנו, מפלגת עולים ימנית שזכתה בארבעה מנדטים בבחירות שהתקיימו בחודש מאי באותה השנה. בשנת 2000 התמזגה סיעתה בכנסת עם שתי סיעות ימניות נוספות - מולדת ותקומה - לסיעה משולבת: האיחוד הלאומי. עם היבחרו לכנסת פרש ליברמן, כמחויב בחוק, מתפקיד מנהל חברת נתיב אל המזרח ישראל. במקומו מונו שלושה דירקטורים: יד ימינו דאז, רוחמה אברהם, עו"ד חגי מידן ורו"ח מיכה לזר. בסוף שנת 2000 דיווחה החברה כי בעלי המניות בה הם רעייתו של ליברמן, אלה (1 מניה), וחברת הנאמנות שטראוס־לזר (99 מניות), שמיכה לזר הוא אחד מבעליה. באפריל 2001 נרשמה בחברה העברת בעלות נוספת: שטראוס־לזר ואלה ליברמן העבירו את מניותיהם לאזרח בלגי בשם יוסף שולדינר, לשעבר ראש הקהילה היהודית באנטוורפן וחבר קרוב של ליברמן. בחודש יוני 2001 הפקיד שולדינר, אז בעליה של נתיב אל המזרח ישראל, כ-450 אלף דולר בחשבונה של טרסימנו הקפריסאית.

נתיב אל המזרח ישראל הפכה עד מהרה לחברה משגשגת, שמכרה משטחי עץ לחברות מקומיות במיליוני שקלים. שיא הכנסותיה נרשם בשנת 2001 - כשמונה מיליון וחצי שקלים - אך מאז ניכרת ירידה מתמדת. ליברמן ודאי אינו מוטרד מכך, שהרי מאז 2004 יש לו מקור הכנסה מניב יותר: בתו הקימה בגיל 21 חברה ל"ייעוץ עסקי", שתוך שלוש שנים הוזרמו אליה מיליוני שקלים מגורמים עלומים בחו"ל. החברה, מ.ל.1 חברה לסחר בינלאומי בע"מ, נרשמה תחת שתי כתובות: אחת מהן היא ביתו של ליברמן בנוקדים, והשנייה - רחוב נחמה 10 ביפו,

שם נמצאים משרדי חברת השטיח המעופף, השייכת לחברו של ליברמן, ירון מילר. מילר נעצר בעבר על ידי חוקרי הרשות לניירות ערך באשד להרצת מניות. לפי תחקיר שערך אורי בלאו ופורסם בהארץ, בשנים שבהן לא כיהן בתפקידים ציבוריים משך ליברמן מהחברה של בתו משכורות בגובה מאות אלפי שקלים. כל עוד לא כיהן כחבר כנסת או כשר, לא היתה כל מניעה חוקית שיקבל שכר, גבוה ככל שיהיה, אך מ.ל.1 המשיכה להיות פעילה גם לאחר שליברמן נבחר שוב לכהונה בכנסת. יתר על כן, ב-7 בנובמבר 2006, שבוע לאחר שאביה מונה לתפקיד סגן ראש ממשלה והשר לעניינים אסטרטגיים בממשלת אולמרט, ייסדה מיכל ליברמן חברה נוספת, מלג ירושלים נכסים. המשטרה בודקת האם ליברמן ניהל עסקים באמצעות החברה החדשה של בתו, והאם כספים הקשורים לפעילות העסקית של ליברמן הוזרמו לחברה הזאת, שגם כתובתה היא ביתו של ליברמן בנוקדים, בעוד מיכל עצמה מתגוררת בירושלים. לפי נתוני רשם החברות, חברת מ.ל.1 היא כיום חברה בת של מלג.

ליברמן נמנע אפוא מרישום כבעל החברות שהקים, אך יש עדויות לכך שעובדים בכירים בחברות שלו ולקוחות פוטנציאליים ביקרו פעמים רבות במשרדו בכנסת, במשרד התשתיות, ומאוחר יותר גם במשרד התחבורה. עדויות אלה וראיות אחרות הובילו את המשטרה לחשוד שגם אחרי שחזר למלא תפקידים ציבוריים, המשיך ליברמן לנהל עסקים פרטיים חובקי עולם, בניגוד לחוק ולהצהרות שהעניק בדבר הכנסותיו.

חשבוננו הפרטי של ליברמן בקפריסין, הפעיל גם היום, מתנהל בערכים דולריים. בתקופה קצרה יחסית, מסוף ינואר ועד תחילת מאי 2001, בתקופה שבה כיהן כח"כ ובהמשך כשר, נרשמו בו משיכות בסכום כולל של יותר מ-200 אלף דולר. ב-24 בינואר

2001, במהלך ההתמודדות בין ברק לשרון על ראשות הממשלה, משך ליברמן כ-50 אלף דולר מהחשבון. שישה ימים אחר כך הועברו לחשבון 50 אלף דולר מחשבון פק"מ. ב-15 בפברואר הוא שוב משך מהחשבון 50 אלף דולר. שבוע אחר כך, ערב כניסתו לתפקיד שר התשתיות בממשלת שרון הראשונה, הועבר סכום זהה מהפק"מ לחשבון העו"ש שלו.

על מינויו לתפקיד שר התשתיות העיבה פרשה שונה לגמרי. לאורך שנים השתדל ליברמן להיחלץ מהדימוי של גברתן שדבק בו מאז התקופה בה שימש כשומר סף במקביל ללימודיו באוניברסיטה העברית בירושלים, עד שמעד: בראשית 2000 הוגש נגדו כתב אישום באשמת תקיפת קטין ואיומים. התקיפה אירעה לאחר שילדים תקפו את בנו של ליברמן, וזה הזעיק אותו לעזרה. לפי העדויות, ליברמן איתר את הילד החשוד בהכאה וזחבט בו. המכה גרמה לילד לאבד את שיווי משקלו וליפול על הרצפה, ותוך כדי כך נחבט ראשו בקיר. כתוצאה מן התקיפה סבל הילד מחבלות בפניו, בראשו ובזרועו. לאחר התקיפה איים עליו ליברמן כי יכה אותו שוב אם יחזור לנוקדים. בסופו של דבר, עבירה "פעוטה" כמו הכאת ילד לא מנעה משרון מלמנות את ליברמן לשר בממשלה. כחצי שנה לאחר מכן הורשע ליברמן בתיק התקיפה. בעסקת הטיעון עמו, שבמסגרתה נמחקו חלק מהאישומים, הודה ליברמן באשמה, שילם עשרת אלפים שקלים לילד, ובנוסף קנס בגובה 7,500 שקלים.

סיפור הכאת הילד הוא רק הוכחה נוספת לכך שליברמן מעולם לא טרח להציב גבולות בין מותר ואסור. עם שובו לעולם הפוליטי, ענייניו הממלכתיים נכרכו בענייניו העסקיים. למשל, הוא מיהר למנות את מקורבו לזר לדירקטור בחברת החשמל; ועל הבקשה לחילופי דירקטורים בחברת נתיב אל המזרח חתם אחד הנציגים המובהקים של הצמד הון ושלטון, עו"ד דב ויסגלס, איש סודו של שרון

ולימים גם מנהל לשכת ראש הממשלה, ששימש כפרקליטו של ליברמן בפרשות שונות. ויסגלס היה זה ששידך בשעתו בין ליברמן לשלאף, לקוח אחר שלו. בין השניים נוצר "קליק" שהיו לו השלכות גם במישור העסקי וגם במישור הפוליטי.

זמן קצר לאחר מינויו לתפקיד שר התשתיות העביר ליברמן כ-60 אלף דולר לליאור טננבאום, איש עסקים ישראלי הפועל ברפובליקות של ברית המועצות לשעבר - בין היתר, בייבוא ובייצוא של עץ ומתכות. בסוף 1998 נשכר טננבאום על ידי חברת נתיב אל המזרח כדי להקים עבורה מערך סחר עץ באוקראינה. לפי עדויות עובדים בחברה, ליברמן הכיר לטננבאום את שלאף, בעליה של חברת פלצ'ק, שעסקה בעבר בסחר בעץ במזרח אירופה ואיבדה את זיכיונותיה באוקראינה עם התפרקות ברית המועצות. טננבאום סיפר שכולם ידעו ששלאף וליברמן חברים. החברה של שלאף סייעה לזו של ליברמן באיתור לקוחות וסוחרי עץ באירופה.

תיאבוננו של ליברמן לא נעצר בחומרי גלם לתעשיית העץ. דרך חשבון בנק של חברה קפריסאית עלומה בשם מאונטן ויו הוא קיבל ב-2001 כחצי מיליון דולר מהאוליגרך מיכאל צ'רנוי, בעקבות "סדרת עסקאות בתחום היין" שביצעו השניים במזרח אירופה. הסכום הועבר בעת שליברמן כיהן כשר התשתיות. עד אוקטובר 2001 רוקן החשבון כמעט לחלוטין, ורוב הכסף שבו הועבר למקורביו של ליברמן ונרשם כהלוואות או כהחזר הלוואות: גרשון טרסטמן, חבר במפלגת ישראל ביתנו ושכנו של ליברמן בנוקדים, קיבל 320 אלף דולר; ורונית גיא, בת זוגו של טננבאום, קיבלה 85 אלף דולר. בהקשרים אחרים קיבלו השניים סכומי כסף נוספים. מקורב נוסף, איגור שניידר, שהיה נהגו האישי של ליברמן והשתלב אחר כך בעסקיו במזרח אירופה, קיבל כספים משלושה חשבונות הקשורים לבוס שלו.

בסוף חודש מרץ 2001, חודש בלבד לפני עסקת היין, נחשפה בתקשורת החקירה הסמויה שמנהלת המשטרה נגד צ'רנוי, בחשד לקבלת דבר במרמה בעת רכישת מניות בזק – חקירה שהבשילה לכתב אישום. ליברמן נחלץ אז להגנת חברו הטוב, טען ש"פשעו היחיד הוא שהצליח בחיים", והודיע שהוא סומך על צ'רנוי יותר "מאשר על יושרם של כל ראשי אגף החקירות ביחד." כשנלקח מצ'רנוי הדרכון במהלך חקירתו, הציעו פרקליטיו שליברמן יערוב לשובו לארץ.

נשוב אל הציר ליברמן-שלאף. בשעתו חקרה המשטרה חשד שמפלגת ישראל ביתנו קיבלה ערבות בת מיליון דולר משלאף, אף כי ליברמן טען שנותן הערבות הוא חבר אישי שלו, רוברט נוביקוסקי. לימים הודה ליברמן שהסתיר את מעורבותו של שלאף בהנפקת הערבות, ואמר שעשה זאת מחשש ש"יבנו לו תאוריית קונספירציה."

בהדרגה נחשפה עובדה מאלפת: העברות הכספיים משלאף לליברמן התבצעו דרך חברת פלצ'ק. המשטרה חושדת שמאות אלפי הדולרים שהעבירה פלצ'ק לטרסימנו, כביכול כתשלום עבור קניית מנסרות עץ באוקראינה, הם למעשה כספי שוחד. שלאף לא נחקר בפרשה זו, כי הוא נמנע מלהגיע לישראל מחשש שייעצר. ליברמן נחקר בה בחשד לקבלת שוחד, מרמה והפרת אמונים, הלבנת הון ורישום כוזב במסמכי תאגיד. המשטרה גם חושדת שגורמים הקשורים לשלאף עומדים מאחורי חלק מהעברות הכספיים לחברות שבבעלות מיכל ליברמן.

שלאף, דרעי, ויסגלס, עמרי שרון

המשטרה חקרה גם חשדות מסוג אחר שלפיהם בתקופה שבה כיהן כשר התחבורה, סייע ליברמן לשלאף לקבל היתר להפעלת אוניית הקזינו שלו העוגנת במפרץ

אילת, כפיצוי על הפסקת פעילות הקזינו ביריחו בגלל אירועי האינתיפאדה השנייה. אגב, גם עמרי שרון בחש בקדירה הזו: בחודש מרץ 1996 פנתה עמותת אומ"ץ למבקר המדינה והתריעה כי לפי מקורות מוסמכים בצה"ל, שרון הבן (אז חבר כנסת בעל השפעה) הפעיל לחצים כבדים על שלושה קצינים בכירים מאוד, ביניהם סגן הרמטכ"ל דאז אלוף גבי אשכנזי, בדרישה שצה"ל יעניק את ההיתר הביטחוני שיאפשר את הפעלת אוניית הקזינו. על פי החשד, הלחצים נעשו בתיאום עם דב ויסגלס, יועצו המדיני של שרון האב, המשמש במקביל גם כפרקליטו של שלאף. בעקבות הלחצים הללו סיפק צה"ל את ההיתר הנדרש.

ליברמן טען בחקירתו כי שלאף מעולם לא פנה אליו בבקשת סיוע, לא בעניין אוניית הקזינו ולא בעניין הקזינו ביריחו. עם זאת, כשנשאל על פגישותיהם המשותפות עם גורמים בכירים ברשות הפלסטינית, טען שהיוזמה לשיחות היתה שלו וכי הוא פנה לשלאף כדי שיסייע לו לקיימן. לדבריו, אלה היו פגישות פוליטיות שחלקן נערכו לאחר שסיים את תפקידו כמנכ"ל משרד ראש הממשלה, וחלקן לאחר היבחרו לכנסת. הוא לא הסביר מדוע נכח אדם בעל אינטרסים עסקיים ברשות הפלסטינית בפגישות פוליטיות שלו, ומדוע הוא נזקק לקשריו של שלאף כדי לקיים את הפגישות הללו. כמו כן, הוא לא הסביר מדוע בתקופת היותו איש עסקים פרטי קיים פגישות פוליטיות.

חקירה נוספת נסובה על ציר הזמן שבין השנים 2001 ל-2004, התקופה שבה כיהן ליברמן כשר התשתיות. פרקליטו, עו"ד יואב מני ערך עבורו את הדו"ח שחייב כל שר להעביר למבקר המדינה וליו"ר הכנסת, ובו פירוט רכושו וממונו. בהקשר זה חקרה המשטרה חשד שליברמן העביר למבקר המדינה וליו"ר הכנסת נתונים כוזבים. בכך ביצע לכאורה עבירות

מרמה, הפרת אמונים ורישום כוזב במסמכי תאגיד. עדות נוספת למעורבות לכאורה של ליברמן בעסקים בתקופת היותו חבר כנסת מופיעה בתביעה שהגיש ב־2004 יוסי כמיסה, יועצו לשעבר, נגד היהלומן דן גרטלר, משרד הביטחון וראש סיב"ט (האגף לשיתוף פעולה וייצוא ביטחוני במשרד הביטחון), האלוף במילואים יוסי בן־חנן. בתביעתו טען כמיסה כי ביולי 2000 זימן אותו ליברמן לפגישה במשרדי נתיב אל המזרח, סיפר לו שהוא שותף לעסקאות עתידיות בקונגו וכי הוא מעוניין לשתפו בחלק הביטחוני שלהן. כמיסה ציין בתביעה כי הכיר את ליברמן במהלך הקמת ישראל ביתנו.

לפי עדותו של כמיסה, ליברמן הפנה אותו לגרטלר, שאותו הוא הגדיר כשותף הגלוי בעסקאות. גרטלר, נטען בתביעה, הציע לכמיסה לאמן את צבא קונגו במסגרת הסדר שרקח היהלומן עם מנהיגיה של קונגו: אספקת ייעוץ ביטחוני בתמורה לקבלת זיכיונות בלעדיים לייצוא יהלומי גלם מהמדינה. בסופו של דבר, השותפות בין גרטלר וכמיסה התפוצצה, מה שהוביל לתביעה שהגיש האחרון נגד היהלומן ונגד משרד הביטחון שבחש גם הוא בפרשה. תביעתו של כמיסה נדחתה על הסף על ידי השופט המנוח עדי אז"ר. העילה: טענה שלפיה כמיסה חתם על כתב קבלה וסילוק של כל דרישותיו ותביעותיו מגרטלר, ובתמורה קיבל 1.4 מיליון שקל.

עמותת אומ"ץ ליוותה מקרוב את החקירות של ליברמן בפרשות השונות, והפנתה באמצעות עו"ד בועז ארד את תשומת לבו של היועץ המשפטי לממשלה להתמשכותן המוגזמת. לאחר הבחירות לכנסת השבע־עשרה, שנערכו במרץ 2006, הודיע לנו מזוז כי "גורמי האכיפה מודעים היטב להתמשכות ההליכים בפרשה ולחוסר הנוחות שהם מעוררים ברמה הציבורית וכלפי הנחקר עצמו. עם זאת, על דעת כל הגורמים שנטלו חלק בדיון, נקבע כי לא ניתן היה להתעלם

מהחומרים החדשים וממהות החשדות לכאורה שהם מעוררים". אולם אי־אפשר היה להתעלם מכך שלאחר שהמשא ומתן בין סיעות קדימה וישראל ביתנו לא צלח, עניינו של ליברמן ירד מסדר היום הציבורי. בעקבות הפרסום בדבר מינויו הצפוי של ליברמן לתפקיד השר לעניינים אסטרטגיים, הפנינו שוב את תשומת לבו של מזוז לאופיים של עסקיו ולחוסר הבהירות לגבי אנשי העסקים הזרים שהוא בא עמם במגע. הבענו את הסתייגותנו מהמינוי הרגיש, אך לצערי, מזוז לא התייחס לפנייתנו. במקביל, עו"ד ארד פנה מטעם אומ"ץ למזוז בדרישה לחשוף בפני חברי הכנסת את פרטי החקירות המתנהלות נגד ליברמן בטרם יצביעו בעניין מינויו. הנימוק שהצגנו למזוז הוא שאישור מינויו של ח"כ ליברמן כשר בממשלה, מבלי שיש בידי חברי הכנסת מידע לגבי חקירותיו, הוא בלתי סביר. בשעתו, בעת שליברמן כיהן כמנכ"ל משרד ראש הממשלה, פורסם כי משיקולי ביטחון המדינה נמנע ממנו להיות שותף סוד בנושאים רגישים, ולכן יש לבדוק האם אותה מניעה קיימת גם כיום. גם בקשתנו זו לא נענתה. כשראינו שהיועץ המשפטי לממשלה מסרב לפרסם בפומבי את עיקרי החשדות שבעניינם מתנהלת החקירה נגד ליברמן ולפרסם דו"ח ביניים לסיכום עיקרי הממצאים שהועלו בחקירה, עתרנו לבג"ץ בבקשה שיורה לו לעשות כן. השופטים אליעזר ריבלין, מרים נאור ויורם דנציגר קיבלו את טענת היועץ המשפטי לממשלה כי החקירה עדיין בעיצומה, בגלל חומר חדש שהתגלה ב-2006, ולכן כל פרסום עלול לפגוע בה. עם זאת, השופטים רשמו לפנייהם את הודעתם של מזוז ופרקליט המדינה כי ינחו את הגורמים הנוגעים בדבר לעשות מאמץ לזירוז הטיפול בחקירת החשדות הנוספים, ככל שהדבר בידם, וכי עם השלמת החקירה בחשדות הנוספים תתקבל הכרעת הפרקליטות בלי דיחוי. המשמעות המעשית היתה

שעתירתנו נדחתה.

חשבונות בנקים חובקי עולם

בתחקיר המעמיק שפורסם בהארץ על עסקיו של ליברמן, שעיקריו הובאו לעיל, נחשפו נתונים על חשבונות בנק פרטיים שהחזיק ליברמן בקפריסין בעת שכיהן כשר בממשלה, וכן על חשבונות של חברות עסקיות שלפי החשד נותרו בבעלותו גם כשכיהן כשר התשתיות וכשר התחבורה. בין היתר, נחשפו בתחקיר מסמכים מעניינים – דפי תיעוד התנועות בחשבונות שנוהלו בבנק פופולאר בלימסול – שנשלחו בנובמבר 2001 ממשרדו של עורך הדין הקפריסאי אנדראס נאוקלאוס, מנהלה של אחת החברות, אל עו"ד יואב מני, פרקליטו של ליברמן. דניאלה מורציס, ראש מחלקת החברות במשרדו של נאוקלאוס, ציינה במכתב למני שהיא שולחת לו "דו"חות על לקוחנו המשותף". באחד הדו"חות, למשל, פורטו התנועות בחשבונה של מאונטן ויו, אותה חברה מסתורית שאליה העביר צ'רנוי את כספי "עסקת היין" ושממנה נמשכו הכספים שהועברו למקורביו של ליברמן.

בראשית 2008 ספג ליברמן מהלומה משפטית, לאחר שהשופטת רחל גרינברג פסקה לטובת המשטרה בעתירה שהוגשה לבית המשפט בנוגע לחשיפת מסמכיו. בשעתו החרימו חוקרי יאח"ה ממשרדו של מני מאות מסמכים הקשורים לפרשות ליברמן. אף שחלק מהחומר נמסר להם מבלי שנטענה לגביו טענת חיסיון עו"ד-לקוח, נותרו כ-1,200 מסמכים שלגביהם טען מני לחיסיון. למשטרה לא נותרה אפוא ברירה אלא לפנות לבית המשפט השלום בתל אביב במטרה לשחררם מהחיסיון.

נגד הבקשה להסרת החיסיון התייצבו רוב המעורבים והחשודים בפרשה, ובראשם ליברמן ועו"ד מני. בא כוחו של ליברמן, עו"ד ירון קוסטליץ, טען בדיון שליברמן מכר את חברת טרסימנו שבועות

ספורים לאחר שנכנס לתפקידו כשר התשתיות, וכי רוב המסמכים שנתפסו במשרדו של מני כלל לא נוגעים אליו. אולם השופטת רחל גרינברג פסקה שעל רובם המוחלט של המסמכים שנתפסו – מסמכים המגוללים את פעילותן החשודה של החברות של ליברמן – לא חלה ההגדרה של חסיון עו"ד-לקוח והתירה לחוקרים לעשות בהם שימוש. מסמך סודי שהכינה המשטרה קשר את ליברמן לחשבוניות בנק של חברות אלה גם לאחר שנת 2001, וכן לחשבוניות נוספים שהוא הכחיש כל זיקה אליהם.

"עיינתי היטב בדו"ח הסודי רחב היריעה, המגולל תשתית עובדתית שלפיה המשטרה קושרת את השר לחשבוניות הבנק של טרסימנו ולחשבוניות בנק של חברות אחרות", כתבה גרינברג בפסיקתה, "בחשבוניות אלה עברו עשרות ומאות אלפי דולרים החשודים ככספי שוחד. החשד מתבסס על מערכת עובדות מורכבת הקשורה לדמויות הפעילות באותן חברות, לקשרים ההדדיים ביניהן לבין השר, למקור ההפקדות הכספיות ולזהות המוטבים בחשבוניות". למעשה, קבעה השופטת שכבר בשלב זה יש בידי המשטרה תשתית ראיתית לכך שליברמן הוסיף לשלוט בחברות הזרות הללו גם בעת שכיהן כשר.

נוסף על הסרת החיסיון מעל המסמכים הקשורים לחברות נתיב אל המזרח, טרסימנו ומאונטן ויו, התירה השופטת את השימוש במסמכים הנוגעים לחברות מ.ל.1 ומלג שבבעלות מיכל ליברמן, שנחקרה בעצמה באזהרה בפרשה זו. ליברמן, שזעם על ההחלטה, הגיש – באמצעות עו"ד ד"ר יעקב ויינרוט – ערעור לבית המשפט המחוזי שבו הביע התנגדות לחשיפת המסמכים. בעתירתו טען כי הוא עובר "מסכת ייסורים" בשנים האחרונות בשל התנהגות המשטרה והתארכות החקירה נגדו. החלטתו לעתור נגד חשיפת המסמכים לא תועיל, מן הסתם, לקיצור ההליך.

זמן קצר לפני שפרש מהממשלה בשל אופי המשא

ומתן עם הרשות הפלסטינית זומן ליברמן לחקירה נוספת בעניין חשבונות הבנק בקפריסין, כאמור על רקע החשד שהוא הפעיל מערכת עסקית ענפה במקביל לכהונתו כחבר כנסת וכשר בממשלה. כיום ליברמן הוא חבר כנסת מהשורה שמתקוטט עם חברי הכנסת הערבים במליאת הכנסת, רחוק מהדיונים האסטרטגיים על התגרענותה של איראן.

לא היה חסר הרבה שגם חיים רמון היה נוהג באופן דומה, אם נזכור כי הוא הורשע בביצוע מעשה מגונה לאחר שנישק חיילת ללא הסכמתה באחד מחדרי לשכת ראש הממשלה, דקות ספורות לפני כינוס ישיבת הממשלה הגורלית שדנה בכניסת הצבא ללבנון בעקבות חטיפת חיילי המילואים אלדד רגב ואהוד גולדווסר. רמון הספיק לכהן כשר המשפטים במשך שלושה חודשים וחצי. כשהוגש נגדו כתב האישום בגין הטרדה מינית, בחודש אוגוסט 2006, הוא הגיש את התפטרותו. פרישתו הכפויה של רמון סללה בפני אולמרט אפשרות למנות שר משפטים בצלמו ובדמותו, שיסייע לו להיאבק ברשויות אכיפת החוק והמינהל התקין, ובעיקר במבקר המדינה המרדן. פרופ' דניאל פרידמן, השר החדש, עונה ככל הנראה על כל ציפיותיו של אולמרט. כיום ניתן כבר לומר בבירור שמינויו של פרידמן לתפקיד שר המשפטים יצר מצב חדש במדינה: שלטון החוק עלה על שרטון במטרה להבטיח את המשך קיומה של ממשלת ההון והשלטון. האינטרסים של אולמרט ושל פרידמן חברו זה לזה. מחד גיסא, ראש ממשלה חסר כל עכבות מוסריות הפועל באופן שיטתי כדי לפגוע במערכות האמונות על חקירת התנהלותו המושחתת ואינו חושש להשתלח במבקר המדינה, ביועץ המשפטי לממשלה ובגורמים אחרים האמונים על אכיפת החוק – כל זאת במטרה להפחיד אותם ולגמדם; מאידך גיסא, שר משפטים תמהוני, התוקף ללא רחם את נשיאי בית המשפט העליון בעבר ובהווה ופועל במרץ בלתי נדלה כדי

לפגוע במעמד בית המשפט העליון, ביכולתו לבטל חוקים פסולים ובזכות העמידה של גופים ציבוריים ועותרים למיניהם בפניו.

העיתונאי ארי שביט כתב בהקשר זה במאמר שפורסם ב**הארץ** בחודש פברואר 2008: "באמצעות שבירת הסדר הפנימי של שלטון החוק, השר פרידמן מנסה לקעקע אותו. באמצעות ניפוץ ההיררכיה הארגונית של בית המשפט, מנסה פרידמן להפוך אותו לבית משפט תלוי ופרוץ. בית המשפט ששר המשפטים מנסה לכוונן הוא בית משפט בנוסח וינוגרד: ממונה על ידי השלטון, נאמן לשלטון ועושה את דבר השלטון". המשנה לשעבר לנשיא בית המשפט העליון, השופט בדימוס מישאל חשין, בעל הלשון המושחזת, ביטא זאת בצורה בוטה יותר: "מה שמאפיין את השר פרידמן זו הפתאומיות. זה לא פיל בחנות חרסינה - זה פיל אפריקאי משתולל."

דוגמה מאלפת להתנהגותו הלא־אתית של שר המשפטים קשורה להפרת ההסכם שהיה לו עם שני נשיאי בית המשפט העליון לשעבר - השופטים בדימוס מאיר שמגר ואהרון ברק - שלא להמשיך לתקוף בפומבי את הנשיאה הנוכחית, דורית בייניש, כדי למנוע זילות של המוסד המשפטי העליון במדינה. פרידמן הבליג זמן קצר בלבד, ולאחר מכן חידש את מאבקו בבייניש. כאשר שמגר וברק הביעו את מחאתם, הוא לא חסך את שבט לשונו גם מהם.

בייניש לא התאפקה ושלחה מכתב חריף אל פרידמן שבו כתבה לו בין השאר: "ההצעות שהפצת הן חוליה נוספת של צעדים שהנך נוקט, המעוררים ריב ומדון ונועדו לפורר את המבנה הקיים של מערכת השיפוט ולכרסם במעמדו של מוסד נשיא בית המשפט העליון". הביקורת הציבורית על מדיניותו של פרידמן, שהלכה וגדלה, אפשרה לאולמרט לשלוף מכיסו את צביעותו הידועה, נטולת הגבולות. מצד אחד, הוא עודד בחשאי את שר המשפטים החדש להמשיך הן במסע

הצלב שלו נגד שופטי בית המשפט העליון והן בניסיונותיו החוזרים ונשנים להכפיף את המערכת המשפטית למערכת הפוליטית; מצד שני, הוא הפליג בפומבי בשבחי בית המשפט העליון כשאמר: "בעיני, מדובר במערכת המהווה כיום מרכיב מרכזי בחוסן הלאומי שלנו."

מאחורי הקלעים, אנשיו של אולמרט המשיכו בתעלוליהם. בעקבות הודעתו של פרקליט המדינה, עו"ד ערן שנדר, שהוא עומד לפרוש מתפקידו, התכנסה ועדת איתור כדי לדון במועמדים להחליפו. אחד מאלה שהציגו את מועמדותם לתפקיד הוא עו"ד איתן מעוז ממשרד הפרקליטים מ. זליגמן, שבראשו עומד לא אחר מאשר עו"ד אלי זהר, פרקליטו האישי של ראש ממשלה. עמותת אומ"ץ, שבעבר התנגדה למינויו של זהר לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה, הביעה התנגדות גם לבחירתו של מעוז לתפקיד פרקליט המדינה. בעקבות הלחץ הציבורי הסיר מעוז את מועמדותו, וכך נסללה הדרך לבחירתו של עו"ד משה לדור, שמאחוריו קריירה מרשימה במסדרונות הפרקליטות. כולנו דרוכים לראות כיצד הוא יעמוד מול הצמרת המושחתת של המדינה. קודמו בתפקיד, שנדר, הרים ידיים ופרש ביוזמתו.

במשך תקופה מסוימת נחשב שנדר בטעות לפרקליט אמיץ וזקוף קומה. היה זה כשהחליט להורות למשטרה לערוך חקירה פלילית נגד ראש הממשלה אולמרט בפרשת בנק לאומי (סמכות ההכרעה הועברה אליו כיוון שהיועץ המשפטי לממשלה, שהחלטות מהסוג הזה הן בתחום סמכותו, השעה את עצמו מטיפול בתיק. זאת משום שאחותו, עו"ד ימימה מזוז, משמשת כיועצת המשפטית של משרד האוצר והיתה מעורבת בהכנת המכרז למכירת מניות גרעין השליטה בבנק לאומי).

אך שנדר הפר בבוטות את התחייבותו להמתין עם פרישתו עד לאחר קבלת ממצאי החקירה. המשטרה

המליצה לסגור את התיק, וניצב דנינו הודיע על כך בראש חוצות. לדור יצטרך להחליט האם למשטרה לא אצה הדרך בשעה שקבעה כי אולמרט לא עבר על החוק. זמן קצר אחרי שלדור נכנס לתפקידו הוא העניק ציון שלילי לרמתה המוסרית של המערכת השלטונית כאשר גילה ש־70 אחוזים מזמנו הוא מקדיש למאבק בשחיתות של נבחרי ציבור ברמות שונות. בעת הופעתו בוועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת קבע פרקליט המדינה החדש: "החברה הישראלית נגועה במה שאנחנו רואים שחיתות של עובדי ונבחרי ציבור. חברה שבה הציבור אינו נותן אמון בנבחרי מסכנת את עצמה לדעת."

ובינתיים מצעד השחיתות הולך ומתארך

וכך, באופן כמעט בלתי נתפס, שנתיים אחרי שנבחר לכהן כראש הממשלה, אולמרט עדיין יושב בבטחה מדומה על כיסאו. הממשלה שהוא עומד בראשה כוללת מספר לא מועט של שרים שאינם מעריכים אותו ואינם רוחשים לו כבוד. זו ממשלה שפועלת בחיפזון על פי עקרון השבשבת, מקבלת החלטות בשליפה. שני שלישים מהן לא יושמו הלכה למעשה.

אולמרט כשל בניהול מלחמת לבנון השנייה, הפקיר את תושבי שדרות ויישובי עוטף עזה, התעמר בניצולי השואה ובשכבות החלשות, נתן את ידו להחלשת שלטון החוק, הסתבך בפרשת שחיתות אחרי פרשת שחיתות – וצלח את הכול, כולל את דו"ח ועדת וינוגרד (שאותה הוא עצמו מינה, יש להזכיר), כשהוא מסתייע בכל התרגילים המסריחים והספינים המעוותים שאפשר להעלות על הדעת, ובעיקר בחבורת שרים צבועים, מתחסדים ותאבי שלטון ובאסופת חברי כנסת שהכיסא קודם בעיניהם לחובתם הציבורית והמוסרית, אם אכן קיימת בהם. שלא כמו בעבר, כעת מטרתו היא כבר לא לשרוד זמן רב ככל שניתן: הוא

נושא עיניו קדימה, אל קדנציה נוספת, כשהוא משקיע בביצה המצחינה גם את אלה שניסו להוכיח שהשלטון אינו משחית.

העובדה שבשנתו השנייה כראש הממשלה הוא נבחר פעם נוספת בסקרים כפוליטיקאי המושחת ביותר במדינה לא הזיזה לאיש בצמרת הפוליטית. הדבר שיחק לטובתו, ממש כשם שההתפתחות המצערת הקשורה לבן בריתו לפרשות השחיתות, עו"ד מסר, שנפצע בתאונת דרכים – מה שאילץ את המשטרה לדחות את המשך חקירתו – מעניקה לאולמרט מרווח נשימה, ולו זמני. ובינתיים, מצעד השחיתות הולך ומתארך ביתר שאת.

למרבה הצער, כמה מחשובי הלוחמים נגד מצעד זה נפלטו באחרונה מהשירות הציבורי וממערכת אכיפת החוק, והם מותירים אחריהם חלל ריק. בראש הרשימה: ירון זליכה, שניהל מלחמת חורמה נגד הציבור המסוכן בין ההון והשלטון וניסה בכל כוחותיו לשמור על הקופה הציבורית. "בשנים האחרונות נחצו כל הגבולות בין מותר ואסור בפעילותם של אישי ציבור", הוא אומר, "טשטוש הגבולות הוליד שחיתות ציבורית, שהלכה וגברה והגיעה לממדים מפלצתיים. רק קומץ שומרי סף ניסה למנוע מפולת. צר לי שגם קומץ זה הולך ומתמעט." בשנות עבודתו כחשב הכללי היה זליכה, ועמו בני משפחתו, נתונים לאיומים בלתי פוסקים וזכו לאבטחה צמודה – תופעה שלא היה לה אף ורע בתולדות המדינה. אחד מאלה שהזהירו אותו בגלוי לחדול מדבקותו הקנאית בכללי המינהל התקין הוא לא אחר מאשר שר התשתיות בנימין בן-אליעזר, שהוא במקרה גם קרוב משפחתו. "היזהר שלא יירו בך בין העיניים", אמר לו פואד. זליכה, שכבר שמע איומים בנוסח זה, הזדרז לפנות למזוז בבקשה שיוורה על פתיחת חקירת משטרה. אך מזוז התחמק, כמה מפתיע. פואד, משרת ותיק של אילי ההון, אמר אחר כך שהוא

התבדח. אני מתקשה להאמין לו. פרישתו של זליכה לוותה כמצופה במסע הכפשות ותלונות. היה מי שניסה לצייר אותו כמי שעקף בעבודתו חוקי אתיקה ופגע בכללי מינהל תקין. מי שעשה הכול כדי להרשיעו רטרואקטיבית הוא נציב שירות המדינה, ד"ר שמואל הולנדר, ולא במקרה. זליכה התעמת עמו כמה פעמים, ובעקיפין (בשיתוף עם עמותת אומ"ץ) היה לו חלק נכבד בדו"ח הקטלני שפרסם מבקר המדינה על הנציבות. תמוה מאוד מדוע מזוז לא יזם חקירת משטרה אחרי שנפתחה תיבת הפנדורה של הולנדר.

גם יועצו המיוחד של מבקר המדינה למאבק בשחיתות, ניצב בדימוס יעקב בורובסקי, נאלץ לנהל מאבק קשה על שמו הטוב אחרי שהוכפש בתקשורת ביוזמת אנשי אולמרט. לימים הוא שחזר את שעבר עליו: "כשהפיצו עלי עלילות על כך שכאשר הייתי מועמד לתפקיד המפכ"ל הצעתי כביכול לסגור את תיקי החקירה של משפחת שרון, חשבתי שזו בדיחה תפלה. פשוט תפרו לי תיק. ידעתי שמחפשים אותי סמוך לבדיקות שערכתי על פרשות שחיתות שבהן היה מעורב אולמרט, אבל לא העליתי על הדעת שייפתח נגדי תיק פלילי." חרה לו מכול ששנדר, פרקליט המדינה הפורש, החליט אמנם לסגור מחוסר אשמה את התיק שהחשיד אותו בקבלת שוחד, אך לגבי הסעיף השני – הפרת אמונים – החליט לסגור את התיק בנימוק של "חוסר ראיות".

הסיכום של בורובסקי על התקופה שבה שימש כיועצו המיוחד של המבקר הוא עגום ביותר: "פעם חשבתי שהשחיתות היא מקרית. היום, עם פרישתי משרד מבקר המדינה, אני מבין שהשחיתות היא מובנית. היא נמצאת בכל הרבדים, כמעט באופן שיטתי. [...] אזרחי המדינה צריכים להבין שהשחיתות הציבורית הפכה לטבע שני. היא מושרשת בכל רשויות המדינה, ואין כמעט כיום מקום שבו לא

תגלה שחיתות ברמה זו או אחרת." יורשו של בורובסקי, ניצב משנה בדימוס מאיר גלבוע, בעל רקורד מרשים של חוקר משטרה קשוח וראש מערך החקירות ברשות להגבלים עסקיים, מצייר מציאות מדאיגה לגבי עתיד שלטון החוק במדינה: "אני רואה רפיון בכל רשויות האכיפה שקשורות לצווארון לבן ולשחיתות. זו תולדה מכך שהבכירים יצרו הרתעה כלפי אותן רשויות, שלפיה לא כדאי להתעסק יותר מדי עם שרים וחברי כנסת. אני לא יודע האם המפכ"ל הנוכחי, דודי כהן, הוא בובה, אבל הוא קרוב לבובה של הפוליטיקאים שמינו אותו. בכלל, המפכ"לים בשנים האחרונות לא עמדו מאחורי חקירות שחיתות נגד בכירים."

מצעד השחיתות של בכירי ונבחריו האומה ילך ויתארך יותר ויותר ויתנהל בגאון לעבר פסגת עגל הזהב. אנחנו נמשיך להידרדר במדרון המוסר הציבורי. באמת, מה יהיה עלינו?

חלק שני

ארץ נעדרת

אסופת מכתבים פומביים
ויומנים
שפורסמו באתר האינטרנט
חדשות מחלקה ראשונה (Nfc)

"עלינו לשאוף למנהיגות שתהיה ראויה
לאזרחיה, לשאוף לכך שהפוליטיקה תהיה
נקייה, למנהיגות עם חזון ואחריות לאומית
וממלכתית שלא יישמעו רק כמושגים

היסטוריים שאבד עליהם הכלח".
היועץ המשפטי לממשלה מני מזוז